

796(477,63)
A65

В.Є. АНДРІАНОВ

**НАРИСИ З РОЗВИТКУ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
НА КРИВОРІЖЖІ**

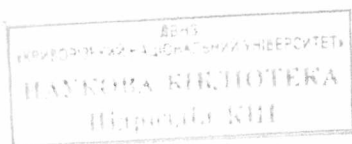
796(477.63)(091)

A 65

В.Є.АНДРІАНОВ

До 230-річчя Кривого Рогу

**НАРИСИ З РОЗВИТКУ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
НА КРИВОРІЖЖІ**

Кривий Ріг 2005

УДК 796(09)(477.63)

Андріанов В.Є. Нариси з розвитку фізичної культури і спорту на Криворіжжі. – Кривий Ріг, 2005. - 108 с.

ISBN 966-7388-63-8

Рецензенти:

Кандидат філологічних наук, професор **Л.Б.Струк.**

Кандидат історичних наук, доцент **В.О.Ветохіна.**

Книга присвячена 230-річчю з дня заснування міста Кривого Рога. Висвітлюється шлях розвитку фізичної культури і спорту від Інгульської паланки (запорізьких козаків) до індустріального міста.

Ця книга розрахована на широке коло читачів, спортсменів, вчителів фізичної культури загальноосвітньої школи, викладачів та студентів вищої школи, тренерів та наукових співробітників для використання в теоретичній і практичній діяльності в галузі фізичної культури і спорту.

Автор розповідає про спортсменів, майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу та олімпійців України, які мають велику популярність і їх методичну підготовку до великого спорту.

© В.Є.Андріанов, 2005

Слово від автора

Автор щиро вдячний самій близькій людині – своїй жінці Людмилі Іванівні Андріановій, а також синам – Костянтину і Тарасу – за допомогу у зібранні фактичного матеріалу. Особлива подяка тренерам, батькам та близьким відомих спортсменів міста за надання фотографій з власних архівів, а також навчально-спортивному відділу спорткомітету міста, який очолює О.М. Ступак, старшому лаборанту кафедри фізичного виховання Н.О. Ганіній, лаборанту В.В. Акімовій.

Велика подяка спонсору нашого дослідження, завдяки якому ця книга побачила світ, – "Ремекскаватормаш".

В.Є.Андріанов
доцент, зав. кафедрою фізичного виховання КДПУ,
відмінник народної освіти України.

З М І С Т

	Стор.
Передмова	5
Розділ 1. Найдавніші традиції системи фізичного вдосконалення на Криворіжжі та в Інгульській паланці.....	7
Розділ 2. Фізична культура і спорт на Криворіжжі за радянських часів.....	18
Розділ 3. Відродження національного змісту, форм і завдань спортивно-фізичної підготовки учнівської молоді в Кривому Розі.....	31
Розділ 4. Давні фізкультурні традиції Криворіжжя і сучасний урок фізичної культури.....	45
Розділ 5. Історичні традиції та сучасне позашкільне фізичне виховання молоді Криворіжжя.....	49
Розділ 6. Історичний досвід фізичного виховання у вищих навчальних закладах міста.....	63
Розділ 7. Фізична культура і спорт Криворіжжя в період незалежної України	79
Розділ 8. Основні здобутки фізичної культури та спорту Криворіжжя на межі століть.....	88
Розділ 9. Взаємозв'язок фізичного та духовного виховання ...	97
Післямова	101
Література	106

ПЕРЕДМОВА

Фізична культура – явище вічне. Вона почала формуватися з моменту виникнення людського суспільства і буде існувати в майбутньому як одна з найнеобхідніших умов життя людини і суспільства. Подібно до інших факторів людського існування, фізична культура (не тільки як фактор удосконалення рухових навичок, а і як запорука системного оздоровлення) постійно зазнавала змін. Були часи, коли фізична культура займала привілейоване місце в житті суспільства, але були і спади, і нові підйоми. Це залежало певною мірою від культурних, духовних, економічних та соціальних інтересів людей, і значною мірою характеризувало їх.

Робота з фізичної культури та спорту з населенням країни проводиться як окремими особами, так і державними та громадськими організаціями на всіх етапах вікового розвитку людини: у позашкільних і дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, коледжах та вищих навчальних закладах різного рівня акредитації, а також у лікувальних та інших державних закладах. До громадських організацій, які здійснюють фізичне виховання відносяться: професійні спілки, ДСТ, кооперативні, туристські, оборонні та інші масові організації.

Фізична культура і спорт є важливими багатofункціональними явищами життя сучасного суспільства і виконують ряд соціальних функцій:

- 1) збереження і зміцнення здоров'я людей, їх фізичного вдосконалення;
- 2) виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості;
- 3) підготовки людей до високоефективної праці та захисту Вітчизни.

Фізична культура і спорт являють собою самостійний вид людської діяльності, значення якого в розвитку суспільства досить різноманітне. Вони впливають певним чином на суспільне виробництво, формування людини як особистості, на розвиток суспільних відносин.

У наш час фізична культура і спорт значно розширили свої межі, стали життєвою необхідністю для багатьох мільйонів людей, надійним і ефективним засобом зміцнення здоров'я, фізичного та рухового вдосконалення. Вони є основною умовою формування почуття задоволення від рухових дій, які повинна відчувати кожна людина, що є безумовною й найважливішою цінністю для всіх людей. Тому, коли ми говоримо про якість життя, ми перш за все, маємо на увазі такі фактори, які забезпечують збереження й розвиток фізичної й рухової досконалості.

Фізична культура і спорт – це засоби й шляхи ефективного самовираження з великим гуманістичним змістом. Вони дають людині можливість відчутти нічим необмежену радість руху, мету життя і задоволення від живого спілкування з іншими людьми в процесі довільної ігрової діяльності.

Фізична культура і спорт, як стверджують фахівці і психологи, фізіологи та педагоги, – це найдешевші і найефективніші засоби й шляхи сприяння правильному розвитку організму людини, тому вони повинні зайняти до 70 відсотків її щоденної рухової активності.

Виникає правомірне питання: якими ж методами та методичними прийомами необхідно діяти і чи варто взагалі займатися фізичними вправами, щоб удосконалювати фізичні якості людини – силу, швидкість, спритність, витривалість, що характеризують стан її здоров'я?

Вважаємо за доцільне вказати перш за все на ті засоби, методи, форми та структуру фізичного виховання, які домінували на території нашого міста в різний період. Ми вважаємо, що фізичне виховання загальнонародна справа і відповідальність за фізичний розвиток та фізичне вдосконалення покладено на сучасне суспільство. Фізичне виховання характеризується широким колом специфічних засобів і методів. З методиками психофізичного вдосконалення людини в різні часи пов'язані імена таких відомих фахівців фізичної культури нашого міста як: З.Архангородський, І.Артеменко, О.Бондар, Л.Бриж, В.Вірченко, В.Буковський, П.Воробйов, О.Воронін, І.Коваленко, Г.Кривонос, Ж.Каруца, Н.Келішева, І.Литвинов, І.Моїсеєнко, А.Нікітін, А.Петров, В.Попов, В.Полозов, Е.Петушков, Р.Резник, Д.Саліхов, А.Сич, Г.Тостоп'ятенко, Ю.Фролов, А.Шерета, І.Шостак, В.Ярошук та інші. Це вони впроваджували велику кількість методик виконання фізичних вправ та ігор, що сприяли фізичному, моральному й спортивному вихованню таких відомих спортсменів як С.Фесенко, Ю.Волков, І.Чердаков, В.Ярошук, К.Гордієнко, В.Кравчук, М.Желнов та багатьох інших спортсменів нашого міста.

Мета цієї праці – показати найкращі здобутки наших земляків у розвитку фізичної культури і спорту та в системі оздоровлення криворіжців, накреслити деякі основні шляхи і завдання у цій галузі на ХХІ століття.

Розділ 1.

НАЙДАВНІШІ ТРАДИЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ НА КРИВОРІЖЖІ ТА В ІНГУЛЬСЬКІЙ ПАЛАНЦІ

Ще у первісному суспільстві дбали про фізичну підготовку людини, оскільки важкі умови життя передбачали здатність людини до протистояння стихії і можливість брати участь у трудомістких процесах праці. До часів первіснообщинного ладу належить зародження трудових пісень, що супроводжувались певними рухами, жестами, вигуками, які відтворювали процеси праці, а також пісень, що виконувались під час важких трудових операцій, щоб ритмізувати злагоджений рух їх учасників. Ф. Колесса зазначав: „Почуття ритму вроджене в людини... Особливо важливе значення має ритм як регулярний елемент у праці людини (що можна зауважити при рубанні, молотінні, куванні та ін.). Ритмічне виконання рухів не лише полегшує працю, але, доведене до свідомості, стає також джерелом естетичного вдоволення” [22, 100]. Поступово трудові пісні, танці та ігри трансформувалися і стали складовою календарних обрядодійств. Про це неодноразово згадується у „Повісті временних літ”, зокрема про певні ритмічні рухи під час заклинань на гарне полювання, на добрий засів, відганяння зими, прикликання весни, стрибання через вогнище, хороводи, магічні дійства, вінкоплетіння, молодіжні забави. У книзі „Українське народознавство” О. В. Ковальчук зазначав: „Народні ігри, відомі нам як забава, як форма фізичного загартування – своєрідна школа виховання... Гра була вигадана ще первісними людьми як частина складного ритуалу, який мав на меті інтенсифікувати людську енергію для найповнішого впливу на явища природи і життя... Пізніше вони втрачають свій магічний смисл і переходять у розряд молодіжних та дитячих забав” [10, 122].

Академік Б. Рибаків у фундаментальній праці „Язычество Древней Руси” аналізує тип загальнослов’янських ігор, який має назву „Ворота” або „Міст”. Ця гра передбачає поділ учасників на дві „команди”, які тягнуть канат. Вчений вбачає в цьому „пержиток фратріального театралізованого суперництва, яке в

давнину могло бути гаданням про перемогу сил добра або сил зла, у зв'язку з якоюсь наступною подією" [18, 160-161].

У книзі "Ігри народів СРСР" подано десятки культурно-спортивних ігор нашого народу, що прийшли до нас із найдавніших часів до Київської Русі: "Перетягування канату", „Кулачні бої", "Танок звірів" тощо. Деякі спортивно-діалогізовані ігри наших предків розглядаються і як першоджерела українського театру. Так, у книзі нашого земляка-криворіжця А.Козлова "Зародження і розвиток української драматургії" наводиться цілий ряд такого типу ігор: "Вепр", "Вовк", "Золоті ворота", "Золото хоронити", "Стрільці" тощо (с.32).

В.Скуратівський стверджував, що по всій Україні „досить поширеними були хороводи „Огірочки", „Мак", „Льон", „Коноплі", „Просо"..., що супроводжувалися колоритними імітуваннями, пантомімікою, відповідними рухами з пісенним фоном, детально відтворювали виробничий процес" [20, 26]. Як свідчить М.Грицай у хороводі „Мак" „його учасники розігрували цікаву картину сіяння, поління, жнив, возіння, молотіння, віяння та продаж маку, тобто поетично імітувався весь процес вирощування культури" [22, 136]. У книзі „Місяцелік" В.Скуратівського згадуються численні обрядові дійства, що пов'язані з хорошою фізичною підготовкою її учасників. Це „Водіння кози", „Водіння куца", „Водіння тополі", „Водіння верби", „Водіння коня", „Водіння берези" та інші. Крім того, сама назва молодіжних дійств „Дуб" чи „Явір" „уособлювала мужність і міць, саме ті риси, притаманні юному козакові; попередні ж обряди водіння Куца, Берези чи Тополі ідентифікувалися з дівчиною" [20, 78]. Про важливість хорошої фізичної підготовки до виконання нелегкої господарської праці свідчить примовка косарів: „Як іде косити косар, то каже: „Одчини, жінко, ворота, бо перескочу!" а коли вертає додому, то: „Позагрібай солому, а то перечеплюся..." [20, 93].

Якщо уважно прочитати твори відомих вчених: академіка Ф.Зуєва (1781), Д.І.Яворницького (1892-1897), В.О.Комарова (1998), що вивчали історію Криворіжжя, можна помітити, що більшість із них не зосереджували свою увагу на народних рухливих іграх, фізичних вправах, спорті, зате відзначали, що в

свою чергу люди використовували фізичну силу у важкій господарській праці.

Як відомо, Кривий Ріг був у складі Інгульської козацької паланки Запорізької Січі і мав постійний зв'язок із Запорізькою Січчю, яка здобула світове визнання. Запорізькі козаки майже безперервно вели важку збройну боротьбу за свободу, віру і незалежність українського народу, шанували демократію, а для цього потрібно було мати силу та мужність. За описами сучасників, запорізькі козаки були „більшістю зросту середнього, плечисті, статні, міцні, сильні, повновиді ... вся фігура його дихала мужністю, відвагою, заразливою веселістю і незрівнянним гумором....був здоровим, вільним від хвороб, помирав більше на війні, ніж вдома” [24, 233].

Ні для кого не секрет, що запорізькі козаки виховували підрастаюче покоління у військовому дусі: щоб душа була чутливою, воля – сталюю, сила богатырською. Про це яскраво свідчать козацькі літописи та етнографічні матеріали. Козаки використовували цілу систему рухливих ігор, у процесі виконання яких молоді козаки демонстрували свою фізичну силу, витримку, загартованість за різних природних умов і явищ: спека, холод, дощ, хуртовина і т.д. За переказами, на Запорізькій Січі, дітей спочатку возили на коні, занурювали в річку, а вже потім навчали ходити. Судячи з літописних і документальних матеріалів, козацьку республіку, Запорізьку Січ, постійно порівнюють зі Спартою, козаків - зі спартанцями. Абсолютно доведеним був факт, що життя запорізьких козаків відрізнялося і своєрідним аскетизмом. Їх мета - максимальний, фізичний і психофізичний розвиток (система тіловиховання), що дозволяло їм перепливати будь-які річки в тому числі і Дніпро в найширшому місці, бачити за кілька верст навколо себе, на повній швидкості руху коня переміщатися навколо нього, миттєво концентрувати внутрішню енергію в тій частині свого тіла, де це потрібно і куди спрямовувався удар і т.д. Історичні свідки Боплан і Шевальє стверджували, нібито в козаків існував звичай приймати до свого кола тільки того, хто пропливав усі пороги проти течії Дніпра [24, 147]. Це означає, що у козаків існував культ фізичної досконалості. Д.І.Яворницький писав: “У них у Січі серед ін-

ших богатирів жив Васюринський Козарлюга: то був такий силач, що коли він причащався, то чотири чоловіки підтримували священика, щоб він не впав від одного духу богатиря, бо як тільки він дихне, то від того подиху людина падала з ніг” [24, 236]. І хоча тут є, звичайно, й елемент перебільшення, але саме так у народі з покоління в покоління переповідається у казках, легендах, думках, оповіданнях про сильних людей, наділених надприродною фізичною силою, у цьому відображена мрія українців про силу і здоров'я своїх захисників. Їх фізична і розумова діяльність завжди перебувала в тісному зв'язку. Немає сумніву в тому, що Запорізька Січ була своєрідною школою лицарства та мужності. Прикладом можуть бути: гетьман Запорізької Січі Самійло Кішка, гетьман України Петро Конашевич-Сагайдачний, Богдан Хмельницький, гетьман Іван Мазепа, про якого французький дипломат Жан Балюз писав: “...тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтара” [19, 256].

У вільний час, за січовими окопами між молодими козаками часто точилася боротьба на ремнях “навхрест”, кулачні бої, всілякі вигадки на необ’їжджених конях, конкурси козацького бойового гопака, а весною вони влаштовували змагання з веслування на човнах поперек бурхливих Дніпровських порогів. І справжнім козаком ставав лише той, хто не боявся ні води, ні вогню, ні меча. Таких козаків називали характерниками.

В основу козацького бойового гопака закладена ціла система фізичного вдосконалення: багато ударів ногами і руками, біг зі стрибками, складні акробатичні вправи і рухи, а також порив до життя, віра у власні сили, наступальний та оборонний хоровод дій, бойовитість духу та торжество перемоги. Все це не втрачає свого значення й сьогодні. Дослідження фізичних вправ гопака дозволяють простежити змінність форм, методів та засобів усієї структури національного фізичного виховання.

Козацькі традиції гартування та фізичного вдосконалення на Криворізькій землі нараховують більше 300 років. Як стверджує професор П.Л.Варгатюк територію Криворіжжя активно почали заселяти у ХУІІ-ХУІІІ століттях. За стародавньою легендою, засновником м.Кривого Рогу був запорізький козак Ріг, який в боях позбувся правого ока. Він був середнього зросту,

плечистий, міцний, витривалий та сильний (кажуть, що гнув п'ятака однією рукою). Мав він іменну зброю: рушницю, шаблю, спис, лук та стріли. Але це – лише легенди, бо населений пункт під назвою Кривий Ріг існує ще із XIII століття. І тут завжди жили і діяли сильні люди, а як відомо, навколо сильного гуртуються інші люди. Не випадково і чумаки, які везли сіль з Криму, завжди заїжджали до Кривого Рога. Ця дорога в історичних літописах значиться як Кизикерменський або чумацький шлях, який, як відомо пролягав від села Широкого на лівому березі Інгульця до бродів Саксагані і далі на Ганнівку, Зибкове та Кременчуг. Мир, спокій та безпеку чумакам могли забезпечити лише сильні, мужні люди. Їм доводилося переносити свої вози на довгих мотузках через брід річки Саксагань з одного берега на інший, а потім - привал, відпочинок. В такий період річки служили місцем відпочинку та розваг місцевого населення. Всі чумаки добре плавали, вміли пірнати та гарно веслували на човнах. Хто знає, можливо, саме на цих привалах-зустрічах чумаків з місцевими жителями і відбувались перші Інгульські ігри. Виходячи із наведених історичних відомостей, можна стверджувати, що козаки на Криворіжжі сприяли розвитку таких видів спорту, як плавання, веслування, кінні перегони, кулачні бої, стрільба із лука і т.ін.

Гра – це специфічна рухова діяльність за встановленими правилами, спрямована на досягнення справедливої гуманної перемоги. У народі кажуть: “Де гра, там і радість”. Чи не тому кожна нація, кожен народ, кожне місто має свої традиції та звичаї - це місцева культура, що виробилася протягом багатьох століть. Здається, що однією з перших ігор було вміння підняти люльку із прозорого саксагансько-інгульського дна, яку кинуть зі скелі у бурхливий потік води, і підняти її на поверхню треба було лише одними зубами. Це значить, що людина добре пірнала, гарно плавала, вправно володіла усім тілом.

Місця на березі Саксагані, Інгульця приваблювали чумаків, козаків, селян України не лише як місце для відпочинку, а й для тривалого проживання. З часом тут з'являлися козацькі хутори. Тому обжите місце добре було відоме із середини XVII ст. Козацька старшина використовувала його як важливий військовий

стратегічний центр під час Великої визвольної війни (1648-1654 р), пізніше як адміністративний регіон. Відомо, коли гетьману П.Калнишевському російське військове командування доручило визначити місце для поштового зв'язку, він врахував обжитість нашого краю, що лежав на відомому Кизикерменському шляху. 27 квітня (8 травня) 1775 року тут було відкрито поштову станцію Кривий Ріг (на злитті двох річок Інгульця та Саксагані). Ця значна подія в історії Криворіжжя передувала рішенню російського царизму.

Цілком природно, що коли було зруйновано Запорізьку Січ (червень, 1775 р.), козаки почали освоювати нові землі. Вони гідно оцінили кліматичні умови та географічне положення Криворіжжя. Тут були сприятливі умови для інтенсивного хліборобства, млинарства, бджільництва, полювання, винокуріння. На Криворіжжі поселенці займалися скотарством, в якому пріоритетне місце посідало конярство. Кінь допомагав у нелегкій праці, адже кажуть, що відставний козак без коня, що довідка без печаті. Кінь був товаришем, помічником та опорою. Все життя поруч з конем, разом з ним, спираючись на нього. Кінь і проводжав в останню путь свого господаря. Багато легенд, пісень та оповідань створено на цю тему. Коні носили наших предків по неосяжних степах та балках Криворіжжя, і, коли з'явилися перші переселенці із Білорусії, Росії, то вони осідали біля річки або в її гирлі, у вибалках. Це дуже вдало описав П.Л.Варгатюк, а експонати краєзнавчого музею підтверджують, що у давніх мешканців Криворіжжя фізичне виховання було одним із основних видів щоденної діяльності, обрядів, підготовки до праці, виконання оборонних дій. Серед мешканців Кривого Рогу з тих давніх часів досі побутують приказки та прислів'я: "У здоровому тілі – здоровий дух"; "Щоб працювати, треба силу мати"; "Сила та розум – краса людини" тощо. Сила і витривалість, стійкість і спритність в той час виховувалися у народних іграх, обрядах, які передавали історичний досвід народу щодо формування фізично здорового покоління, готового до важких щоденних випробувань.

За переписом 1859 року в Кривому Розі налічувалося 554 двори і 3644 жителі. А якщо враховувати найближчі населені

пункти: Інгулець (165 дворів), Олександродар (151 двір), Довгинцеве (64 двори), Вечірній Кут (35 дворів) та Веселі Терни (85), то скільки жителів усіх цих поселень збиралося під час проведення якогось свята чи обряду чи то влітку, чи то взимку. Як же проходили свята і гуляння в нашому краї? По-перше, в зв'язку з тим, що наше місто знаходиться на злитті двох річок Інгулець та Саксагань, то з ранньої весни і до пізньої осені тут тривав сезон масового купання та ігор на воді, влаштовувалися різні типи змагань, а дехто ще й їздив у гості човном у Кривий Ріг із Широкого та Вечірнього Кута.

Особливо цікаво проходив день Івана Купала. Як правило, обрядодійство здійснювалося біля с.Бажанового на річці Саксагані. Це свято відбувалося під час літнього сонцестояння, тобто коли сонце дає найбільше тепла і світла. А сонце завжди виявляло свою чудодійну силу впливу як на рослини, так і на тваринний світ. Люди в цей день стають добрими і лагідними. “Купало”- язичницький бог земних плодів. “Мара” - богиня зла. На це свято сходилися всі – від малого до старого, приходили навіть із навколишніх сіл Шмакового, Катеринівки та інших.

У балці із верби вирубували гілку, прикрашали її квітами та вінками. Люди ходили навколо “Купала” і співали пісні. Потім стрибали через вогнище, і тут з'являлася “відьма” з вимазаним сажею обличчям. “Відьма” всіх хотіла вимазати сажею. Хлопці ловили дівчат і кидали до води, дівчата гуртувалися і теж намагалися хлопців скинути у воду. Цей ритуал стверджує, що процес “очищення” від зла і нечисті проходив за допомогою вогню і води. Свято закінчувалося вранці масовими танцями, всі водили хороводи. Отже, фізична культура цих часів базується передусім на системі народних обрядів, вона спрямована на природний фізичний розвиток людини. Причому, кожне дійство, кожна гра мають свої правила та сюжет. Точність рухів та розвиток фізичних якостей спрямовано на контакт головного мозку і м'язів скелету, тобто – на двосторонній зв'язок. Мозок посилає імпульс до м'язів тіла, м'язи, в свою чергу, сигналізують мозок про те, в якому стані вони знаходяться. Таким чином, у цій грі хлопці та дівчата, розвивали не тільки динамічність, швидкість, спритність, що є здатністю до оволодіння навичками швидких рухів, здатністю до

швидкісних реакцій на миттєві зміни обставин. У грі хлопцям та дівчатам доводилось багато рухатися, змінювати напрямок, ухилитися від “халепи” (бути кинутими у воду), а це значить, що треба було не тільки швидко бігати, а ще й вміти триматися на воді, володіти одним із способів плавання, адже свята, як правило, проходили на місцях, відведених для купання в широкій та глибокій заплаві. Все це свідчить, що в спадщину нам залишилося багато цікавих та корисних рухливих ігор.

Восени починається пора збирання врожаю, яка вінчає трудовий цикл хліборобів. Хлопці та дівчата восени ходили до “Чорного лісу” збирати ягоди, гриби. Там вони згрібали листя на купи для розваг та ігор. Діти гралися: перестрибували через кущі терники, купи листя, метали палиці на відстань та збивали жолуді і шишки з дерев. Коли діти поверталися додому, то в розмові вони інколи називали й обговорювали свої рухи, так з’являлися і перші назви ігор: “Стрибунці”, “Хто далі”, “Перестрілка”, “Гуси-гуси”, “Кіт і миші”, “Біг раків”, “Перекоти-поле” та інші. Суть цих ігор зрозуміла вже з їхніх назв. У народі кажуть: “Як прийде косовиця, то й жінка переродиться”, “Як прийшли жнива, жінка як нежива”, “А як прийшла Покрова, то й жінка здорова”. Останнім великим осіннім святом була Покрова, а це значить, що листя покривало траву, землю – снігом, а воду – льодом, а голови дівчат потрібно покрити шлюбним вінцем. Саме осінь благодатна пора для весільних гулянь, які супроводжувалися танцями, іграми, молодецькими розвагами.

Під час розваг та ігор, які супроводжували народні гуляння, дорослі ставили перед дітлахами завдання, спрямовані на послідовне навантаження різних груп м’язів і систем організму. Це досягалось простими, доступними та безпечними рухами. Загальний перелік народних ігор містить близько 130-150 назв, всі вони різноманітні за формою та змістом, але їх об’єднує одне: сприяння розвитку фізичних якостей, рухових навичок, почуття ритму. І всі вони підпорядковані морально-етичному вихованню, закріпленню національних рис характеру, звичаїв і традицій.

Сюжети народних ігор, у які діти грали в ті давні часи на дозвіллі самостійно, майже не відрізняються від тих, що використовують сьогодні вчителі у організованих формах занять і зма-

гань, щоправда нині це подається із психолого-педагогічним аналізом.

Одна з найважливіших особливостей гри – розвиток самосвідомості відкриття власного “Я”. Ці нові риси в грі стають предметом особистого інтересу підростаючого покоління. Для підлітків головним джерелом інформації, авторитетом, як правило, бувають батьки та інші дорослі. Саме у грі однолітки показували та перевіряли і свою рішучість, сміливість та відвагу.

Таким чином, такі та подібні осінні ігри, які проходили переважно в с.Веселі Терни, дають змогу говорити, що їх зміст, форми, методичні особливості, зберігаються. Саме цим вони органічно збагачують український національний напрямок фізичної культури і спорту, результати якого ми спостерігаємо постійно у наш час.

Багато рухових ігор пов'язано із зимовим циклом. Дуже цікаво проходили зимові ігри на Інгульці. Річка Інгулець у грудні вкривається кригою і всі свята, обряди та ігри проходили саме тут. Діти катались на ковзанах чи санчатах, а більшість робили собі “Козла”: прямо на річці вирубували крижину прямокутної форми, спереду прорубували отвір для мотузки, щоб можна було транспортувати, а на верхню частину стелили солому для того, щоб м'якше і тепліше було сидіти. Потім знаходили гірку і з'їжджали з неї. На одному “Козлі” інколи з'їжджало понад 10-12 осіб, а більшість з'їжджали на своїх чоботях, удаючи, що їдуть на “козлі”. А якщо до цього додати ще й “Снігові бої”, “Лижні перегони”, “Перегони на санчатах” та десятки інших ігор, то вималюється ціла система фізичної ігрової підготовки, до якої вдавалися наші предки.

Як уже було сказано: гра лише тоді виховує дитину, коли має духовне спрямування. Саме у грі відбувається виховання, зближення і взаємне пізнання людьми одне одного, лише тоді грою виховуються морально-вольові якості її учасників. Так, гра “Колесо”, яка була заснована жителями Інгульця і проводилася взимку майже щорічно, формувала людяність і турботливе ставлення до жінки. На самому широкому місці річки прорубують ополонку, вставляють оглоблю чи жердину так, щоб вона досягла дна і залишають, доки вона міцно на замерзне. Коли оглобля

чи жердина примерзли, на них надівали колесо від воза, а до колеса прикріпляли ще дві (чотири) довгі жердини хрест нахрест і в кінці прив'язували санчата, або “Козла”. Суть гри полягає в тому, що парубки за допомогою ціпків так крутили колесо, щоб дівчата, які сиділи на санчатах, співаючи пісні та розповідаючи байки про хоробрих козаків, не могли впасти й покалічитися.

А ось як проходили змагання з “Кувінки”. На широкому місці річки розмічався майданчик десь приблизно 50x80 метрів. З дерева вирізалася “Кувінка”, тобто гілка з дикої груші з гачком та цурка. Парубки ділилися на команди і котили цурку по майданчику, забиваючи її у ворота. Ця гра є прототип сучасного хокею (на льоду).

Народних зимових свят дуже багато (Катерини, Андрія, Варвари, Сави, Миколи, Ганни, Спиридона, а кульмінаційним моментом є Новий Рік, Різдво, Водохреща), і всі вони були продовженням язичницьких свят та розваг, які й тепер супроводжують народні гуляння.

Ще й зараз у новорічну ніч колядники, парубки та дівчата ходять від двору до двору, з колядками, вертепом, водять Козу, змагаються у співі, в гучності голосу, бігають наввипередки, у кмітливості та вправності тощо. Саме ці традиційні розваги дають змогу відчувати дух дідизни, дізнатися про цікаву історію розвитку фізичних ігор на Криворіжжі, що споконвіку було часткою запорізької вольниці.

Весняні свята – це свята розквіту природи, краси, ніжності й кохання. Всі чекали повернення з теплих країв ластівок, шпаків, жайворонків. Свято чи гуляння на “Теплого Олексі” в с.Довгинцеве проходило завжди урочисто, на високому емоційному підйомі. Народ уже тоді помітив, що треба вміти розподіляти свої зусилля у просторі і часі. Так з'явилися приказки: “Василію, не бери на силу”, “Де сила, там і міць” або “Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє”. Найпопулярнішими й до цього часу залишаються хороводи-забави “Чаївки”, “Маївки”, “Подоланочки” і інші. Таким чином, ми можемо стверджувати, що наша нація духовно багата, кожне місто і село України має свій неповторний духовний дивосвіт, а разом – це ціла система

народної фізичної культури, що відтворювалася у традиційних іграх, обрядах та звичаях. І дійсно, гра виховує тоді, коли має ще й духовне спрямування, у грі тоді виховуються морально-вольові якості, коли діти пізнають і підтримують один одного, вчаться гуманному й поважному ставленню до своїх друзів і суперників по грі.

Якщо порівняти сучасні фізкультурно-оздоровчі заходи в нинішній криворізькій школі з народними іграми і з козацькими іграми Інгульської паланки, то можна переконатися, що більшість сучасних ігор і видів спортивних змагань сягають своїми коріннями у сиву давнину. Система козацько-спортивного виховання, яка склалася в Інгульській паланці, це не цілком самостійне явище, відірване від родинних традицій, велику роль відігравали батьківська і материнська народна педагогіка. Вона цілеспрямовано відповідно до усталених традицій і згідно зі своєрідністю місцевого колориту готувала дітей до життєвих труднощів, застосовуючи різноманітні засоби народної фізичної культури з елементами гри, що впливало не лише на фізичний розвиток, а й на емоційно-психологічний стан особистості. Про все це нам розповів житель вул.Хорцінської м.Кривого Рогу, який і сьогодні продовжує традиції своїх нащадків. На його садибі росте груша, якій більше 100 років, на цьому місці збиралася молодь, проводили різні обрядодійства, свята та змагання. Якби ця груша вміла говорити, вона б, мабуть, більше розповіла, ніж колишній вчитель фізичної культури Василь Федорович Харитонов.

Педагогічний досвід багатьох поколінь на науковій основі узагальнено в працях відомих вчених-педагогів нашого міста О.О.Любара і Д.Т.Федоренка, які звернули увагу на особливості батьківської, громадської, козацької та шкільної педагогіки нашого краю, розглянувши її у загальноукраїнському контексті. Вони теж значну увагу приділили відродженню народно-ігрових традицій у наш час.

Розділ 2. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ НА КРИВОРІЗЬКІ ЗА РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ

Події 1917 року різко змінили політичне, економічне, культурне життя у колишній Росії, в Україні: після тривалої громадянської війни, національно-визвольної боротьби в Україні зміцнювалася радянська влада, налагоджувалося мирне життя в усіх сферах суспільства. І хоча у місті ще до першої світової війни було створено молодіжно-спортивні групи “Бойскаут”, “Сокол” і націоналістична єврейська спортивна організація “Маккабі”, в яких займались гімнастикою, футболом, важкою атлетикою та іншим, однак повна відсутність кваліфікованих інструкторів, спортивних баз і мала кількість спортсменів не дали бажаних результатів їхнім ініціаторам – ні в організаційному, ні в спортивному відношенні.

На початку ХХ століття у Кривому Розі, крім дрібних підприємств видобувної, легкої, харчової і будівельної промисловості, з'явилося багато заводів, стали виникати осередки культури – рудники. Це значить, що колишнє козацьке поселення перетворилося на промислове містечко, а потім велике індустріальне місто. Обсяг вільного часу у трударів хоча і був обмежений, але у вихідні й свята, а також вечорами у будні дні заняття фізичними вправами стали поширеною формою дозвілля багатьох мешканців, залежно від їхніх інтересів, потреб і нахилів. Трудова молодь 20-30 років із захопленням грала у футбол на приміських пустирях під керівництвом своїх більш досвідчених товаришів – Г.Єрмака, В.Сушка, В.Калашникова та інших. Пізніше розпочалося швидке поширення футболу на рудниках: періодичні змагання, товариські зустрічі, просто ігри. У цей же період у місті працював гурток сокольської гімнастики, яким керував Г.Петров.

Першою найбільш масштабною військово-спортивною організацією в цей час став Всеобуч, створений ще у 1918 році. Він зібрав у своїх лавах близько 150 тисяч чоловік. Саме з його рядів вийшли видатні військові та спортивні організатори нашого округу. У Кривому Розі організації Всеобучу розпочали роботу

ще у 1919 році. І разом з військовою підготовкою молоді почали створюватися сприятливі умови для розвитку таких видів спорту, як легка атлетика, гирьовий спорт, боротьба, гімнастика і спортивні ігри. Командирами підрозділів Всеобучу часто призначалися спортсмени, що мали досвід організаційної роботи. Так, одним із перших командирів роти всеобучистів був затверджений В.Горохов, а взводами командували Г.Маліков, М.Киржнер та інші. Все це сприяло значному розвитку фізкультури і спорту у нашому краї.

З початку 20-х років, у зв'язку з налагодженням роботи народного господарства країни, значно активізується розвиток фізкультури і спорту, розпочинають роботу нові спортивні організації. Ними стали перші гуртки фізкультури при клубах і будинках культури в армії, навчальних закладах та при промислових підприємствах. З'являються і перші фахівці з фізичної культури, це випускники Харківського, Ленінградського та Московського інститутів. У 1921 році в місті відкрито центральний спортивний клуб у колишньому будинку міського казначейства. У ньому працювали секція гімнастики (під керівництвом В.Горохова), секція боротьби і секція важкої атлетики (І.Петров) та дві футбольні команди, якими керував Г.Маліков.

У 1923 році при міськвиконкомі була запроваджена постійно діюча рада з фізкультури і спорту (перший голова міської ради – В.Горохов, а згодом – Б.Гвоздев). Ця рада організувала планомірний розвиток фізичної культури і будівництво спортивних майданчиків у місті. Під її керівництвом створюються нові фізкультурні організації на станціях Довгинцеве і Мудрьоній, на рудниках Калачевського, Шмакова, Дубовій Балці, Галківського та на ряді заводів, побудовано багато футбольних полів, розпочинається будівництво нового міського стадіону (теперішній стадіон – “СПАРТАК”). Першим директором цього стадіону було призначено відомого футболіста В.Столетнього.

У місті проводились змагання з легкої атлетики, спортивної гімнастики, важкої атлетики, футболу, легкоатлетичних кроків, забігів, естафет, а також відбувалися і показові виступи. Великою подією у спортивному житті тодішнього Кривбасу стала Перша Дільнична спартакіада 1926 року, у програму якої

були введені змагання команд з легкої атлетики, гандболу, гімнастики, штанги і футболу. Спартакіада показала зростання майстерності спортсменів-гірників, виявила найбільш сильні команди і найбільш здібних атлетів, серед яких особливо відзначилися Г.Маліков, А.Литвинов, І.Могутненко, А.Сушко, А.Денисенко та інші. У командних змаганнях з гандболу перемогли спортсмени міста Марганця, а з футболу – міста Кривого Рогу.

З 1925 року спортсмени Криворіжжя, підвищуючи свою спортивну майстерність, часто брали участь у міських, обласних і республіканських змаганнях. Збірна команда футболістів брала участь у міжнародній зустрічі з фінськими спортсменами. Результат зустрічі 2:2. Велике значення для популяризації фізичної культури і спорту мала організована у 1927 році в Кривому Розі округова рада та міська рада фізичної культури. Головою округової ради був І.Капкін, членами ради – Л.Чибісов, А.Лапицький, В.Горохов, В.Соловійов. Міську раду очолив Н.Адонін, заступником обрано М.Усова, секретар – Б.Гвоздьов. Окремі спортсмени у змаганнях різних рангів досягли високих результатів і удостоєні були представляти Кривбас у збірних командах України на Першій Всесоюзній Спартакіаді 1928 року у Москві, трудовий Кривбас представляли П. Кущинський – класична боротьба та Н.Корінева – легка атлетика, пізніше П. Кущинський став заслуженим тренером України, готував збірну команду України до чемпіонатів Європи та світу.

У цей час один з найкращих футболістів Криворіжжя Г.Маліков у складі міської, обласної та республіканської збірних команд неодноразово брав участь у міжнародних змаганнях з командами Австрії, Фінляндії та Туреччини.

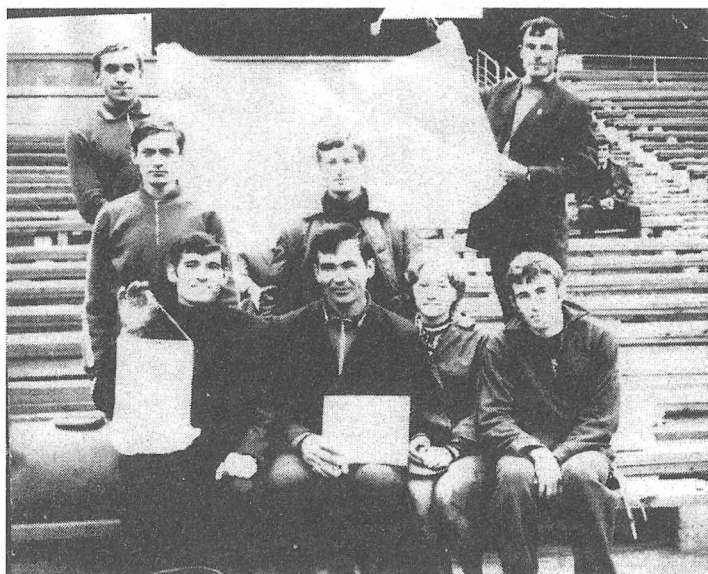
Набагато пізніше прославлений ветеран спорту – Заслужений майстер спорту, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри легкої атлетики Київського державного інституту фізичної культури і наш земляк М.Виставкін так написав у своїх спогадах про роботу в нашому місті: “Ось уже майже 40 років як я розпрощався з Криворіжжям... Скільки живу, скільки і пам’ятаю роль Кривбасу у моїй щасливій долі. І скільки б ще не жив, стільки мою пам’ять не залишить цей трудовий край, що дав мені пупівку у великий спорт, у велике життя!”.

*Випускники першого спеціалізованого класу СШ №103 з важкої атлетики
ДЮШОР КГТІ*

Старші інструктори Г.Конніков і Є.Петушков

Ж.Каруца - засл. тренер України зі своїми вихованцями

З 1929 року в Кривому Розі ще більше міцніє спортивна база, збільшується кількість фізкультурників, а на керівні посади у спортивні організації приходять молоді, грамотні працівники, які отримали спеціальну освіту: В.Кухаренко, Г.Стороженко, М.Макаров та інші. Тоді не тільки поживається фізкультурний рух, а й покращуються умови діяльності й показники досягнень спортсменів – ростуть рекорди міста в цілому. У місті складаються нові колективи фізичної культури, у тому числі і в гірничому технікумі, педагогічному і гірничорудному інститутах. З ініціативи газети “Червоний Гірник”, починаючи з 1932 року у місті стала регулярно проводитися легкоатлетична естафета, в якій найчастіше перемагали технікуми та інститути.

У цей період розвиток спорту на Криворіжжі досяг нових висот. Кількість фізкультурників перевищувала 35000. Спортивні організації зміцнилися, спорту надали широкої пропаганди у школах і технікумах, у вузах і на підприємствах. З’явилися сильні команди і спортсмени.

У 1938 році вперше у Кривбасі В.Гасаненко став майстром спорту і чемпіоном України з штанги, П.Голубович – чемпіоном області з важкої атлетики, І.Швець, М.Кваша, І.Келішев кращими гімнастами міста та області, їх готували такі наставники як Г.Стороженко, Г.Могильченко, М.Макаров та інші.

У передвоєнні роки в Кривбасі досягли високої спортивної майстерності гонщики-велосипедисти, мотоциклісти і футболісти. Особливо слід відзначити Криворізьку футбольну команду ДСТ, “Динамо”, з якою не могли справитися навіть такі сильні футбольні колективи як Київське та Харківське “Динамо”. Першими фізкультурниками Кривбасу, які здали всі норми комплексу ГПО і отримали значки були М.Кудрявцева і Г.Стеблиненко (Всесоюзний комплекс ГПО – нормативна основа системи фізичного виховання). У спортивних секціях, аероклубах та навчальних закладах нашого міста отримали необхідну підготовку молоді спортсмени – майбутні воїни і герої Великої Вітчизняної війни.

Тяжким випробуванням в історії нашої держави стали 1941-1945 роки. Одними із перших до військоматів і призовних пунктів прибули спортсмени. Сміливими бійцями показали себе в роки війни воїни-спортсмени Кривбасу, двічі Герой Радянсь-

кого Союзу – гімнаст В.Михлик, Герої Радянського Союзу – легкоатлет Ю.Должанський, гімнаст І.Келішев та представники різних видів спорту Г. Стороженко, М.Тверський, В.Столітній, П.Пашнев, М.Коваль, П.Воробйов, І.Швець, А.Сич, В.Горохов і багато інших. Спортивна підготовка, безумовно, допомогла їм у бойових діях на фронті та у ворожому тилу. Але і в роки Вітчизняної війни не припинилося спортивне життя країни. До і після звільнення від окупації міста в організаціях Всеобучу постійно проводилась підготовка молоді – спортсмени брали участь у походах, естафетах, лижних та велосипедних перегонах, різних змаганнях, але тоді всі ці заходи мали суто оборонно-прикладну спрямованість і були скеровані на допомогу фронту. До програми тодішньої військово-спортивної підготовки входили стройова, технічна, тактична та стрількова підготовка, рукопашний бій, водіння машин і мотоциклів та інше.

9 травня 1945 року – капітулювала фашистська Німеччина. Народи світу стали жити і трудитися у мирних умовах. А попереду у людей великі турботи про відбудову і підняття народного господарства. Швидкими темпами відбудовується промисловість Кривбасу. Розвивається і культурне життя міста. Досягаються і перші повоєнні спортивні успіхи у Кривому Розі, організовуються і ростуть спортивні товариства. Повертаються до мирної праці воїни-спортсмени і тренери.

Вже в 1947 році у місті нараховується 13,5 тисяч фізкультурників, з них близько 6,5 тисяч стали володарями значка ГПО, а більше 580 – спортсменами-розрядниками. У місті проводяться змагання з легкої атлетики, гімнастики, футболу, стрільби, лиж, плавання, важкої атлетики та інших видів спорту, готуються команди на обласні змагання. У цей період спортсмени беруть участь у багатьох міжнародних змаганнях, і в більшості з них досягають переконливих перемог. Тодішній Кривбас швидко нарощував свої спортивні досягнення. Цьому сприяли енергійні керівники спортивного життя, зокрема М.Коваль – тренер з плавання, В.Харитонов – з акробатики, І.Артеменко – з боротьби.

Уже у 1950 році кількість прихильників спорту перевищувала 25000 чоловік, більш як 9000 фізкультурників здали всі норми комплексу ГПО, а більш як 1000 чоловік стали спортсме-

нами-розрядниками. Першим повоєнним майстром спорту у Кривому Розі став важкоатлет А.Литвинов, який виховав у подальшому багато борців і штангістів, у числі яких був і важкоатлет Е.Бровко, що став чемпіоном СРСР зі штанги у напівважкій вазі. У місті на рудниках проводилось багато змагань з різних видів спорту, а підсумки щорічно підводились на спартакіаді Кривбасу.

У 1951-1952 роках було створено Національний Олімпійський комітет СРСР, який було визнано МОКом. Ця подія і поставила нові проблеми, відкрила нові шляхи співробітництва в межах міжнародного олімпійського руху. На XV Олімпійських іграх в Хельсенкі відзначилися успішними виступами наші спортсмени. Далі регулярно проводяться Всесоюзні і міжнародні змагання, що сприяло стрімкому зростанню рядів прихильників фізичної культури по всій країні.

В ці роки стрімко розвивався спорт і на Криворіжжі. Саме тоді почав свою спортивну діяльність наш видатний земляк – футболіст Володимир Маслаченко. У 1951 р. він грає в команді "Строитель" (Кривий Ріг), у 1952-1953 рр. – "Спартак" (Кривий Ріг), у 1953-1956 рр. – "Металург" (Дніпропетровськ), в 1957-1962 рр. – "Локомотив" (Москва), де провів 119 ігор, а з 1962 по 1968 рр. – "Спартак" (Москва), де провів 196 ігор. Зараз В.Маслаченко – спортивний коментатор.

На 1960 рік кількість фізкультурників в спортивних організаціях Криворіжжя зростає до 69 тисяч чоловік, з них більше 200 – стають спортсменами високої кваліфікації. Щорічний приріст спортсменів-розрядників перевищує 5000 чоловік. У передових колективах і спортивних товариствах – у Гірничому інституті, на заводі КМЗ та в ДСТ "Спартак" стали готувати майстрів спорту, які згодом стали кваліфікованими тренерами: В.Полозов, З.Архангородський, М.Коваль, А.Черняк та інші. Вони підготували десятки й сотні спортсменів.

Керівники інших товариств і клубів організували ще й підготовку громадських фізкультурних кадрів: фізоргів, суддів, інструкторів, які сприяли активному залученню фізкультурників до спортивних змагань. Щорічно їх готували в Кривому Розі більше 1000 чоловік. Успішно стали виступати команди криво-

ріжців в обласних, республіканських турнірах, а кращі спортсмени міста представляли Кривий Ріг і на більш відповідальних змаганнях.

Громадськість міста створила для фізкультурників і спортсменів Кривбасу спортивні майданчики та будівлі, що на той час були одними з кращих на Україні – 3 палаци спорту, 5 плавальних басейнів, 18 стадіонів, 138 спортзалів, близько восьмисот спортивних майданчиків та багато іншого.

Найбільших успіхів досягли штангісти, легкоатлети, плавці і футболісти. У спортклубі “Богатир” з’явилися і перші майстри спорту міжнародного класу Ю.Волков, а в Криворізькому гірничорудному інституті важкоатлет С.Батищев, які успішно виступали за Україну у міжнародних змаганнях. Рекордсменами України і світу стали криворізькі спортсмени В.Олійник, С.Батищев, О.Коновалов, а Ю.Волков уперше в історії спорту Кривбасу увійшов до числа найсильніших атлетів СРСР і в складі збірної команди країни з легкої атлетики виїхав на Олімпійські ігри 1968 року в місто Мехіко.

Наприкінці 60-х років у місті було підготовлено 66 майстрів спорту, більш як 120 000 спортсменів-розрядників, із них 800 кандидатів у майстри спорту і першорозрядників, 204 криворіжців увійшли до збірних команд області, 54 спортсмени – до збірних команд України і 17 чоловік – до збірної СРСР. Наші земляки – штангісти, плавці, легкоатлети і стрільці – встановили 22 рекорди України, 14 рекордів СРСР і 8 рекордів світу.

У Спартакіаді України взяло участь 30 представників із Кривого Рогу, кращими з яких були І.Чердаков і О.Максименко – з плавання, В.Уханов, Ю.Прилучний і В.Алієв – з важкої атлетики і В.М’ягков – з боксу.

У фінальних змаганнях Спартакіади Народів СРСР від Кривбасу виступили А.Прокошин, І.Чердаков, Ю.Волков. Вони посіли, відповідно, II, IV та VII місця. Там же і тоді ж успішно виступили й інші наші відомі спортсмени В.Шуба, С.Щоголів, А.Коновалов, О.Дудка, Н.Оголяр, А.Шихов, М.Грушевський. Найбільш вагомий внесок у підготовку цих найсильніших атлетів здійснили ДСТ “Буревісник” – (215 балів), ДСТ “Авангард” – (187 балів) і ДСТ “Спартак” – (97 балів), тренери яких (З.Архангородський, А.Воронін, П.Клевцов, К.Колосан) готували названих спортсменів.

Голови колективів фізичної культури: Є.Петушков, Є.Ніколаєв, М.Магер, МС Д.Саліхов (60-70-ті рр.)

Колектив фізкультурників післявоєнних років на чолі з І.Літвіновим

*Звітно-виборна конференція. Виступає Г.Конніков.
За столом: председатель С.Машура, його заступник
П.Мацак, інструктор Є.Петушков*

Керівники спортивних колективів міста

Другим атлетом Кривбасу, який узяв участь у XX Олімпійських іграх 1972 році у Мюнхені був вихованець тренера А.Сича і спортклубу “Горняк” І.Чердаков, який посів VII місце в плаванні “брасом”.

У 70-х роках зростала чисельність спортсменів і майстерність занять фізичною культурою на Криворіжжі. У 1975 році на честь 200-річчя міста було підготовлено 20 майстрів спорту, 520 кандидатів у майстри і першорозрядників, 450 000 спортсменів масових розрядів і більш як 60 000 значкістів ГПО, а загальна кількість фізкультурників досягла 177 000 чоловік. Призерами різних змагань СРСР стали 10 криворожан (із 40 – від усієї України). Тоді ж до збірних команд СРСР увійшли 5 наших земляків, до збірної України – 24, області – 71.

У тому ж році футбольна команда “Кривбас” стала переможцем першості України, що дало їй можливість перейти до першої ліги. В ювілейний рік майстрами спорту міжнародного класу стали 2 чоловіки, майстрами спорту СРСР – 23 чоловіки і 1000 чоловік стали кандидатами у майстри спорту та першорозрядниками.

До того часу в Кривбасі настільки розширилась спортивна база і збільшилась кількість фізкультурних кадрів, що у наступні роки нам вдалося досягти нових ще більш високих показників, завдяки чому завдання “Розвивати на підприємствах, установах і навчальних закладах масову фізичну культуру і спорт” реально втілювалось у роботі й здобутках фізкультурних організацій Криворізького басейну. Між ними регулярно організовуються змагання, основним завданням яких стало масове залучення молоді до систематичних занять фізкультурою і спортом, а також підготовка спортсменів високого класу для участі в VI Спартакіаді України, Народів СРСР і в XXV олімпійських іграх. Ця робота дала свої позитивні результати: Кривий Ріг виходить у лідери області по підготовці значкістів ГПО, а серед спортсменів з’являється й ряд видатних атлетів, здатних змагатися на найвищому рівні.

У спартакіаді України виступили 38 представників Криворізького басейну, з яких 10 потрапили до фіналу, а 4 стали лідерами (А.Шутько і В.Шуба здобули перше місце з важкої атлетики, М.Желнов – з легкої атлетики, а А.Шихов – з велоспорту). На старті VI Спартакіади Народів СРСР вийшло 6 криворожан. І хоча в спортивних клубах міста розпочали вже готувати і

спортсменів вищого рівня, на XXI Олімпійські ігри цього разу Кривбас не делегував жодного спортсмена.

Спортивна база міста продовжувала зростати й надалі: до послуг спортсменів було вже 3 палаци спорту, 10 басейнів, 20 стадіонів, 72 стрілецькі тири, 84 турбази і 160 громадських спортзалів, де заняття велися вже 652 спеціалістами фізичної культури. У місті працювало більше 100 тренерів з 20 видів спорту. Їх зусиллями підготовлені такі спортсмени як М.Желнов, А.Прокошин – легка атлетика; С.Фесенко – плавання, Л.Єфимова – спортивна гімнастика, В.Кравчук – важка атлетика, К.Гордієнко, М.Шаблій – легка атлетика та інші, які успішно виступили на найвідповідальніших змаганнях, у тому числі й міжнародних.

У 1976 році столиця СРСР Москва одержала право на проведення у 1980 р. XXII Олімпійських ігор і тому робота всіх спортивних організацій країни була спрямована на підготовку, проведення та участь у Олімпіаді. Усі спортивні організації в наступні чотири роки працюють під знаком Московської Олімпіади, тому не дивно, що передолімпійський 1979 рік, рік VII Спартакіади України і VII Спартакіади Народів СРСР пройшов на досить високому спортивному рівні.

У фіналах VII Спартакіади України взяло участь 88 криворізьких спортсменів і знову результативність наших плавців, легкоатлетів, хокеїстів, важкоатлетів, футболістів та велосипедистів була найвищою. Переможцями Республіканської спартакіади стали плавець С.Фесенко, легкоатлет О.Любченко і штангіст В.Кравчук, а в змаганнях з підводного плавання звання чемпіонки виборола Р.Гурська. Всього спортсмени Кривбасу вибороли 48 медалей, з них 19 золотих, 21 срібну і 8 бронзових.

До фіналу VII Спартакіади Народів СРСР потрапило 12 криворіжців, кращими з яких були С.Фесенко і Р.Гурська. Вони посіли перші місця у своїх видах спорту. А В.Кравчук став срібним призером важкоатлетичного турніру Спартакіади. Завершуючи передолімпійський 1979 рік міськспорткомітет рапортував про підготовку 2 майстрів спорту міжнародного класу, 34 майстрів спорту СРСР, 140 кандидатів у майстри, 670 першорозрядників, 75500 спортсменів масових розрядів і 85500 значкістів ГПО СРСР.

Необхідно відзначити і той факт, що представник криворізького спорту С.Фесенко став учасником XXII Олімпійських ігор і вперше в історії радянського спорту став чемпіоном Олімпійських ігор з плавання серед чоловіків. Цей видатний спортсмен завоював відразу 2 Олімпійські медалі (золоту і срібну), а в подальшому блискучими виступами на змаганнях Всесвітньої Універсіади і Кубку світу він підтвердив свій високий міжнародний клас.

За 1976-1980 роки фізкультурні організації Кривбасу підготували 8 майстрів спорту міжнародного класу, 159 майстрів спорту СРСР, 4260 кандидатів у майстри спорту і першорозрядників, що позитивно позначилося на виступах збірних команд міста в обласних і республіканських змаганнях. Такими успіхами могли тоді похвалитися далеко не всі області, республіканські центри СРСР. Значно підвищилися показники і масового спорту. В місті стали масовими і регулярними такі змагання, як "Шкіряний м'яч", "Біла Тура", "Усією сім'єю на старт", змагання гуртожитків, ЖЕКів та інші форми залучення мешканців міста до регулярних занять фізичними вправами і спортом. Слід сказати і про тодішній розвиток у місті оборонно-технічних видів спорту, що були дуже популярними серед молоді. Це радіоспорт, стрільба, картінг, дельтопланеруль, ракетно-, авіа-, судомодельний спорт, і підводне плавання. Займалися ними більш як 96,5 тисяч чоловік, в числі яких з'явилися і майстри спорту міжнародного класу: Р.Гурська, В.Струков, Є.Горбань, В.Лазаревич. Гордістю криворізького спорту стала вихованка тренера В.Семенця Р.Гурська – чемпіонка і рекордсменка СРСР, Європи і світу з швидкісних видів плавання.

На кінець 1980 року в місті було підготовлено ще 3 майстри спорту СРСР і 105 кандидатів та першорозрядників, 81000 спортсменів масових розрядів, близько 96000 значкістів ГПО, а кількість тих, що займалися фізичними вправами і спортом, досягла 235000 чоловік.

З боку матеріального забезпечення населення Кривбасу мало в своєму розпорядженні 7 палаців спорту, 12 плавальних басейнів, 20 стадіонів, 102 туристські бази, 87 футбольних полів, 170 спортивних залів і 1150 спортивних майданчиків. Крім того, у 325 фізкультурних колективах міста працювало 720 спеціалістів фізичної культури і спорту, 472 з них - з вищою освітою. Тож за таких умов стало можливим досягати і високих результатів у спорті.

І перші результати з'явилися у 1981-1982 роках. Вони дали підстави говорити про ефективність і успішність масового криворізького спорту. А такі його лідери, як Олімпійський чемпіон С.Фесенко, чемпіон СРСР і світу В.Кравчук, рекордсменка і чемпіонка СРСР К.Гордієнко впевнено підтримували високі рівні наших спортивних досягнень.

За даними міськспорткомітету в 1983 році кількість тих, що займаються фізичною культурою і спортом зросло до 297 440 чоловік. Це складало 58,9% від кількості працюючих та учнівсько-студентської молоді міста. Протягом року спортивні організації Кривбасу підготували 2-х майстрів спорту міжнародного класу, 32 майстри спорту СРСР, 209 кандидатів у майстри, 196 спортсменів першого розряду, 106309 спортсменів масових розрядів і 11047 значкістів ГПО.

Під час VIII Спартакіади 307 наших спортсменів стали чемпіонами і призерами області, 153 піднялися до високих сходінок п'єдесталу Спартакіади України, 24 – Спартакіади Народів СРСР. Успішно виступили штангіст В.Кравчук, боксер В.Бондаренко, плавець А.Ярошук, легкоатлети Г.Ємець і В.Юрченко. Знову, як і раніше, порадував спортивними успіхами видатний криворізький спортсмен В.Кравчук. Він здобув звання чемпіона СРСР, встановивши 3 рекорди, які склали суму в 432,5 кг. Піднявся на вищу сходинку спортивної майстерності випускник гірничорудного інституту Г.Ємець, показавши на Зимовому чемпіонаті Європи рекордний результат із потрійного стрибка з розбігу – 17 м 33 см.

1984 рік для криворізьких спортивних організацій був насичений масовими стартами. Тільки 2000 виробничих бригад приєдналися до всесоюзних змагань на приз газети "Вісті". Проведено 115 міських фінальних змагань з 26 видів спорту, в яких узяло участь 14 275 чоловік. Крім цього, 153 сім'ї вийшли на старт "Тато, мама, я – спортивна сім'я", "Усією сім'єю на старт".

Збірні команди міста брали активну участь в обласних змаганнях, а 79 спортсменів Кривбасу захищали честь Дніпропетровської області на республіканських змаганнях. 13 спортсменів з Криворіжжя стали чемпіонами і призерами Всесоюзних змагань. При цьому слід особливо відзначити виступ того ж таки

важкоатлета В.Кравчука на першості СРСР. Він зайняв перше місце у ваговій категорії 110 кг з результатом 432 кг і знову став призером міжнародних змагань “Дружба 1984” з результатом 437 кг.

У результаті спортивних стартів міська фізкультурна організація виконала планове завдання з основних показників. Так підготовлено майстрів спорту СРСР і міжнародного класу – 4 чоловіка, майстрів спорту СРСР – 31 чоловік, кандидатів у майстри спорту – 215 чоловік, першорозрядників – 1184 чоловіки, масових розрядників – 120104 чоловіки.

І знову покращується матеріальна база. Для наймолодших громадян міста відкриваються додаткові плавальні басейни при дитсадках № 120, № 80, № 215, де процес навчання плаванню проводився практично цілодобово.

У 1985 році всі спортивні старты в місті були присвячені ІХ Спартакіаді. На всіх її етапах брали участь близько 180 000 наших земляків, а збірні команди міста брали участь у 28 видах спорту в обласній Спартакіаді. Вони здобули 6 перших, 15 других і 4 третіх місця. У комплексному заліку здобуто ІІ місце – поступились лише Дніпропетровську. 40 спортсменів Кривого Рогу взяли участь в ІХ Спартакіаді України.

Того ж року для роботи по створенню комплексних майданчиків були залучені практично всі промислові підприємства міста. За місяць були розроблені проекти будівель, в основу яких лягли проект спортивного комплексу “Надія” та розробка спільного конструкторського бюро інституту “Механобрчермет”. Найбільший внесок у створення комплексних майданчиків зробили трудові колективи Саксаганського, Тернівського, Жовтневого району, рудників ім.Леніна, Кірова, Дзержинського, Ілліча та інші.

До відкриття ХІІ Всесвітнього фестивалю молоді в місті увійшли до дії 90 комплексних спортивних майданчиків, кожен із них агітував практично займатися спортом. Вагомими результатами порадував учень Криворізької школи плавання В.Ярошук. Він виграв ХІХ спартакіаду Народів СРСР, став переможцем ігор “Доброї волі”, володарем кубка Європи, срібним призером чемпіонату Світу і Європи. Чудові здібності продемон-

стрував і вихованець ДЮСШ з важкої атлетики – С.Жданов, ставши чемпіоном СРСР серед юнаків у ваговій категорії 110 кг.

У 1986 році в місті підготовлено майстрів спорту міжнародного класу – 3 чоловіки, майстрів спорту – 20 чоловік, першорозрядників – 1198, масових розрядів – 135410 чоловік.

Чималу роль у розвитку фізичної культури і спорту 1987 – 1990 рр. відіграли спортивні клуби: “Богатир”, “Гірник”, “ПівдГЗК”, колективи фізкультури рудника ім. Кірова, КЦРЗ, “Північний ГЗК”, “НКГЗК”, ДСТ “Авангард”, “Спартак”, “Буревісник”, “Трудові резерви”, а також громадські федерації з різних видів спорту.

Таким чином, Криворіжжя виховало велику плеяду зірок великого спорту, чії імена є символом прагнення до людського самовдосконалення. А міські змагання, проведені на честь пам’яті воїнів-інтернаціоналістів В.Рзянкіна, О.Колонтая, В.Стрельцова, В.Агафонова та інших свідчили, що спортсмени вміють демонструвати високий фізичний потенціал і велич духу. Практика переконує, що яскраві перемоги криворіжців на чемпіонатах світу та Європи – це не випадковість, а результат наполегливої кропіткої співпраці державних, громадських і комерційних структур, фахівців спорту і науки, всіх, хто докладав значних зусиль для забезпечення ефективної підготовки спортсменів за честь нашого славного міста.

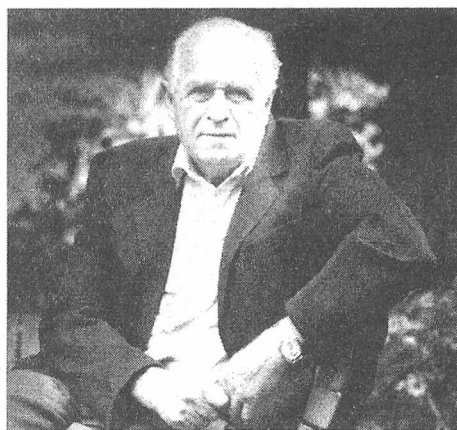
◀ *Завкафедри фізвиховання у 50-х рр.
гірничо-рудного інституту
Г.Стороженко*

▼ *Завкафедри фізвиховання у 80-х рр.
гірничо-рудного інституту -
кандидат педагогічних наук
В.Попов на виставці спортивної
атрибутики*

Парад фізкультури на центральній вулиці міста

*МС СРСР В.Полозов -
Голова міського
товариства "Спартак"*

Розділ 3.

ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗМІСТУ, ФОРМ І ЗАВДАНЬ СПОРТИВНО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В КРИВОМУ РОЗІ

Дослідження історії фізичної культури свідчать, що не існує народу, в якого не було б своїх видів фізичних вправ і ігор. У нашого народу також є свої традиційні види фізичних вправ і рухливих ігор, які становлять важливий елемент його національної культури, життя і побуту. З сивої давнини наші предки дбали про цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму [15, 71]. Вікові надбання у фізичному вихованні повинні становити зміст спортивно-фізичної підготовки учнівської молоді і включати в себе:

- фізичні вправи, ігри та розваги, пов'язані з полюванням, ловлею звірів, риби;
- фізичні вправи та ігри, що відтворюють працю та підготовку до неї, зокрема вправи "лісоруба", "мисливця", "землероба";
- фізичні вправи, спрямовані на підготовку до військових дій: верхова їзда на конях, веслування на човнах, перехід через яр чи річку по стовбуру дерева, стрільба з луку в ціль, метання, фехтування, плавання, рукопашна боротьба та інші;
- фізичні вправи та ігри, пов'язані з обрядами й святами народного календаря;
- загартування повітрям, водою.

Ці вікові надбання народної фізичної культури не повинні втрачати свого значення і сьогодні.

Відомий дослідник історії Криворіжжя професор П.Варгатюк зазначав, що важливу роль у збереженні та передачі народного досвіду виховання молоді відіграв педагогічний фольклор, що побутував на території Інгульської паланки. Про важливість навчання і освіти згадується в народних прислів'ях, приказках, примовках та інших творах усної народної творчості. Незважаючи на те, що розвиток освіти гальмувався багатьма перешкодами, школи на Криворіжжі виникали і вдосконалювалися завдяки зусиллям та ініціативі населення. Як згадується у козацькому літописі, в середині XVIII ст. на Запорізькій Січі

(Інгульська паланка входила до складу Січі), була заснована початкова освіта. У 1754 р. гетьман Яким Гнатович заснував у Січі школу для підготовки полкових старшин, військових канцеляристів, а також спеціалістів інших адміністративних посад у козацькому управлінні [17, 95-98]. У зміст навчання входило читання, письмо, лічба та фізичні вправи військового характеру. В існуючих на той час школах зберігалися народні традиції виховання, вони передавалися від покоління до покоління, незалежно від пануючого класу. Розвиток фізичного виховання (у різних співвідношеннях) духовного та тілесного вдосконалення, та як предмет фізичне виховання, набув цього права лише в 20-х роках ХХ століття.

Фізична культура – суспільне явище широкого діапазону. Вона пронизує всі сторони діяльності людини, її можна розглядати як на рівні розвитку фізичних якостей і рухових здібностей, так і в плані динаміки – як сам процес розвитку, оновлення, вдосконалення людини. Як стверджували представники фізкультурного руху того часу П.Мацак, І.Пахно, І.Келішев, Ю.Суворов, В.Рибалко та інші, явище “фізична культура” неосяжна, безмежна і часом недосяжна величина, бо ні одна людина не в змозі повністю оволодіти нею. Ось чому вчителі фізичної культури загальноосвітньої школи висловлювали думку, щоб успішно здійснювати навчальний процес потрібно уміти керувати ним. Одна із можливостей керування – творче об’єднання.

Так, у 1925 році викладачами фізичного виховання нашого міста утворено “Командирське навчання”. Першим начальником такого об’єднання був С.Сушко. Багато цікавих, корисних порад, настанов отримували викладачі на цих “Командирських навчаннях”. Оскільки практично всі вони були без спеціальної освіти, то мова не йшла ще про якусь тверду навчальну програму, про структуру уроку. Практично кожний урок був творчим. Навчальний рік починали з того, як ставити конкретні завдання: чому навчати, як використовувати інвентар та обладнання, які вправи використовувати у підготовчій частині уроку, як зміцнити цілісність основної частини, які цікаві ігри застосувати у заключній частині уроку, щоб зміст їх був простий, а правила – короткі і посильні. Адже до “Командирського навчання” зміст

занять з фізичної культури у школі полягав у простому виконанні фізичних вправ відповідно до певного порядку. Так, наприклад, перша обов'язкова шкільна програма з фізичної культури, створена у 1927 р., являла собою набір вправ окремо для трьох вікових груп. Ці вправи потрібно було відбирати для включення до уроку, керуючись при цьому планом, який для шкіл II ступеня міг бути таким: перша серія – порядкові вправи; друга серія – підготовчі вправи; третя серія – метання, рівновага; четверта серія – опір, лазіння, прийоми боротьби, захисту і нападу, перенесення тяжких речей; п'ята серія – стрибки; шоста серія – спеціальні вправи профілактичного і коригуючого характеру для окремих груп м'язів; сьома серія – ходіння, відтяжні вправи.

З середини 30-х років до програми почали вводити вправи, взяті з різноманітних видів спорту. І тому в місті з'явилися перші спортивні секції – у СШ № 1, 8, 22, 32 та ін. Основною ж формою організації і проведення фізичного навчання перш за все ще був шкільний урок з фізичної культури.

Минав час. І для “Командирських навчань” уточнювали і поновлювали програми, розрізняли зміст понять “вправа-мета”, “вправа-засіб”. Варто зазначити, що викладачі знайшли вихід: коли мова йде про розрізнення “вправи-мети” і “вправи-засобу”, не можна керуватись якимись їх зовнішніми ознаками. Одна і та ж вправа в одних випадках може бути як метою, так і засобом. Тому “Командирські навчання” викладачів фізичної культури шкіл міста набували не тільки практичного, але й методичного характеру. Нам поталанило познайомитися з матеріалами “Командирського навчання” 50-х років. У них основний методичний наголос ставився на безкомпромісному підпорядкуванні головного напрямку діяльності фізичної культури школи – всебічному розвитку особистості і якомога ширшій загальній підготовці підростаючого покоління до життя. Мова йде про роль фізичних вправ і про форму передачі наступним поколінням раціонального рухового досвіду та інших досягнень фізичної культури, які можуть бути втілені в діях людини. Інакше кажучи, це функція трансляції фізичної культури від покоління до покоління. Процес фізичного виховання, в яких би формах він не виступав, по суті один. Його освітній і власне виховний бік представлені як у класно-урочній, так і позакласній роботі.

Великий внесок у класно-урочну та позакласну роботу

внесла Марія Афанасівна – учитель школи Дзержинського району, яка разом з тренером з баскетболу (нині кандидат технічних наук) Г.Воротеляком на громадських засадах виховали людську гідність та дали путівку у великий спорт відомим фахівцям міста І.Гапону, В.Корабльову, В.Соколову, Л.Дробиній.

У кінці 60-х на початку 70-х років система фізичної культури шкіл міста входить у нову фазу її вдосконалення: “Це те, до чого ми повинні прагнути,” – зазначив голова колишнього “Командирського навчання” А.Сич. Крім того, багато було зроблено програмних доповідей по вдосконаленню навчального процесу з фізичної культури в тодішніх школах міста. Перш за все хочеться відзначити, що архівні документи минулих років свідчать про те, що працівники освіти прагнуть практично і творчо втілювати в життя ідеї зміцнення здоров’я, виховання здорового і всебічно розвинутого підростаючого покоління. Одним із головних напрямків у діяльності “Командирського навчання” стало вирішення проблеми підвищення ефективності уроку фізичної культури. Цікавою у цьому плані була доповідь керівника фізичного виховання гірничорудного технікуму Ю.Фролова.

Доповідач розповів про комплекс методичних прийомів і засобів, що використовувалися в навчальній роботі і сприяли підвищенню результативності і якості уроків фізичної культури. Більш вужчим, але завжди актуальним питанням, присвячені були доповіді вчителів фізичної культури Г.Костюковського, Ю.Толчинського та Ю.Георгієвського. На основі узагальнень досвіду своєї роботи у школі вони показали і шляхи застосування технічних засобів на уроках фізичної культури для підвищення ефективності навчального процесу.

Про досвід розвитку рухових здібностей на уроках фізичної культури розповіли І.Шостак і Л.Шостак. Вони на фактичному матеріалі показали, що їх вихованці є одними з найспортивніших у місті. При чому не тільки вчителі фізичного виховання ділились досвідом роботи. Так, наприклад, класний керівник Г.Артамонова показала, як використовувати в початкових класах національні рухливі ігри, що сприяють підвищенню емоційності занять, фізичній підготовці учнів а, відтак, і ефективності уроку.

Про досвід масового навчання плаванню доповіли заслужений тренер УРСР М.Коваль і А.Нікітін. Їх доповіді були особливо важливі та цікаві, адже місто отримало перший закритий

плавальний басейн “Військової частини” і перехід з відкритих (літніх) водоймищ і “бризгал” у закриті басейни. Це не “дрібниці” у роботі учителів і тренерів. Перш за все хотілося б відзначити чіткість у постановці завдань у розділі програми “Плавання”. Зміст і методики навчання стилів плаванню визначалися на можливостях окремих учнів СШ № 31 – Б.Старова і Б.Косигіна, який нині є відомим у місті фотокореспондентом газети “Червоний гірник”.

Можна наводити ще немало прикладів із діяльності “Командирського навчання”, яке проводилося під егідою комітету з фізичної культури і спорту та відділу народної освіти міськвиконкому. Голова комітету О.Машура, його заступник П.Воробйов, завідувач міським відділом народної освіти П.Шевченко, інспектор відділу Б.Лящ доклали до того немало зусиль.

Приємно відзначити і ще одну прогресивну тенденцію, що виявилася в кінці 70-х років у шкільному фізкультурному русі: “Командирське навчання” створило методичне об’єднання, яке очолив кандидат педагогічних наук, доцент, завідуючий кафедрою фізичного виховання Криворізького гірничорудного інституту В.Попов. Основна форма роботи методичного об’єднання міста полягала у пошуках шляхів покращення навчального процесу з фізичної культури. На кожне засідання включалося 1-2 теоретичних питання; практичне заняття з розділу навчальної програми, яке проходить у цей час на уроках; огляди нової методичної літератури; перегляд відкритих уроків та ін. Члени методичного об’єднання Р.Різник, І.Моїсеєнко, Н.Магер, Г.Толстопятенко, В.Задорожний, П.Красюк та інші здійснювали громадський контроль за навчальною і позакласною роботою з фізичного виховання в місті, за виконанням нормативних документів; сприяли вибірковій перевірці виконання навчальної програми; проводили анкетування; звертали увагу на підтвердження ефективності - зміцнення навчально-виховного процесу; здійснювали консультації в підборі методичної літератури і оформленні доповідей та звітів.

Заслугове схвалення робота учителя фізичної культури З.Кочерженко із Дзержинського району. У невеликій школі, що нічим не відрізнялася серед інших середніх навчальних закладів, учитель фізичної культури Зінаїда Михайлівна Кочерженко проводила уроки чітко, методично правильно і регулярно. Звідси і

хороший оздоровчий ефект, і спортивні наслідки. Вчителька зуміла зацікавити дітей, батьків, лікаря і весь учительський колектив фізичною культурою і спортом. На кожну дитину завела контрольну картку, в якій подана не тільки коротка характеристика стану здоров'я, але й інформація про динаміку розвитку рухових якостей, результати виконання контрольних вправ тощо. Основна увага зверталася на освоєння техніки нових вправ і покращення функціональних можливостей організму, і навіть на цьому ґрунті визначався фізичний розвиток дитини.

Учитель СШ № 95 М.Козак, використовуючи досвід З.Кочерженко, пішов далі. Він поступово підвищував фізичне навантаження на спарених уроках, а тому тривалість підготовчої частини уроку збільшилася до 20 хвилин. Матеріал в основній частині подавався обережно. Після відносно тяжких вправ широко практикувались дихальні і такі елементи активного відпочинку, як повільна ходьба, вправи для розслаблення та ін. У заключній частині поряд з загальноприйнятими засобами, використовувались і малорухливі національні ігри. Цей досвід роботи був викладений на засіданні методичного об'єднання, де були зроблені і попередні висновки про позитивний вплив активізації рухового режиму школярів на їх здоров'я і рухову функцію, і подані методичні рекомендації.

Роль методичного об'єднання учителів фізичної культури із року в рік зростала. Так, у програми почали включати і доповіді з фізкультурно-оздоровчої роботи, перш за все, на серпневі ради учителів шкіл міста. Одна із перших таких доповідей про докорінне покращення фізичного виховання та звертання уваги громадськості і педагогічних колективів на позаурочну роботу з фізичної культури і спорту була зроблена директором СШ № 8 В.Шевцовим, який нагадав, що перша Всесоюзна спартакіада школярів у 1954 році проводилася лише з 7 видів спорту. Кандидатом на участь у цих змаганнях був А.Воронін. І саме він зрозумів, що шкільні спартакіади не повинні розглядатися як заходи, спрямовані лише на підготовку спортивних резервів. Вони, перш за все, повинні стати важливим фактором масового розвитку фізичної культури і спорту серед шкільних колективів і вчителів фізкультури.

У грудні 1968 р. на методичному об'єднанні голова Міського спортивного комітету О.Машура виступив з доповіддю про проведення Міського оглядового конкурсу на краще самодіяль-

не будівництво спортивних баз. Мета конкурсу - подальше зміцнення шкільної спортивної бази, стимулювання самодіяльного будівництва спортивних споруд і розробка досвіду по зміцненню матеріальної спортивної бази. Під час визначення переможців, враховувалися такі дані: якість створених спортивних споруд, їх планування і оформлення; благоустрій; реконструкція спортивних споруд, що раніше були; участь у будівництві споруд для основної маси учнів; організація для допомоги підприємств і закладів; удосконалення спортивного обладнання і технічних засобів, що сприяють підвищенню ефективності і цільності уроків фізичної культури. Хочеться підкреслити, що практично всі школи міста підтримали це починання (огляд-конкурс).

Учні, вчителі, директори та інші працівники середніх шкіл, а також багато підприємств залучилися до будівництва і реконструкції спортивних баз міста. Не минуло й п'яти років, як визначили і вітали переможця - СШ № 35 (директор Г. Драгунов, викладач фізичної культури А. Гараган, шефи КЦРЗ).

Одне з першочергових завдань школи № 58 з фізичної культури було залучення до систематичних занять фізичними вправами всіх учнів, включаючи і школярів молодших класів. Це стало можливим завдяки директору школи Я. Кузьмінському та викладачу фізкультури І. Вернигорі. Всю позакласну роботу і шкільні змагання організували по так званій системі з дублерами. Спортивні класи закріпили за собою дублерів з молодших класів. Згідно зі шкільним положенням про внутрішню шкільну олімпіаду старші класи не мали права брати участь у змаганнях без своїх дублерів. Все це затверджувалося директором чи його заступником Н. Супрун, яка очолювала колектив вчителів з фізичної культури, працюючи при цьому викладачем математики.

У практиці своєї роботи вчитель фізичної культури А. Сич при навчанні техніки виконання фізичних вправ постійно звертав увагу на введення в практику роботи "орієнтовних диференційних нормативів оцінки "5", "4", "3", які потрібно додатково брати до уваги під час оцінювання і засвоєння відповідних розділів програми. Він стверджував, що введення контрольних вимог з розвитку рухових якостей, сприяє більш цілеспрямованому здійсненню контролю за фізичною підготовкою дитини, а також дозволяє її батькам спостерігати за розвитком рухових якостей. Не випадково СШ № 8 стала чемпіоном міста з легкої атлетики,

плавання, ігор з м'ячем. Вчителі і учні тісно пов'язали навчальну програму з комплексом ГПО.

П.Мацак і Є.Мацак одними із перших у Кривому Розі розробили шкільну програму з фізичної культури, яка передбачала навчання школярів рухам. Крім того, нею передбачалось не просто оволодіння рухами, а й вироблення таких життєво необхідних навичок, як:

- навички, з допомогою яких школяр легко і невимушено переміщує себе в просторі;
- навички керування локальними рухами рук і ніг, тулуба і голови одночасно і при однолінійних, ациклічних рухах;
- навички керування робочими позами і положеннями тіла під час пересування.

Весь цей навчальний матеріал скерований на ознайомлення школярів з такими видами спорту, як, скажімо, легка атлетика, ручний м'яч, баскетбол, волейбол, гімнастика, лижні перегони, плавання, боротьба і таке інше, тобто розвиток цілого комплексу рухових якостей.

У СШ № 24 Г.Шевченко широко пропагував проведення уроків з фізичної культури у супроводі музики. При цьому використовувалися радіопідсилювачі ТУ-100 чи У-50. Відомо, що проведення фізичних вправ з музичним супроводом зацікавлює, підвищує емоційний стан учнів і навіть дисциплінує їх рухи. Позитивні емоції мимоволі викликають у них намагання виконувати більш енергійно, що підсилює вплив фізичних вправ на організм. Саме тому Г.Шевченко підбирав, залежно від завдань і змісту уроку, музичні записи. Додайте ще й фрагменти чітко визначеної тривалості, потрібну послідовність, необхідні паузи тощо. Його уроки мали чіткий сценарій з певним ритмом і темпом.

І. Артеменко вчитель фізичного виховання СШ №31 спробував ввести і фізкультурно-оздоровчу роботу в школі, впровадив внутрішньошкільні змагання на першість між паралельними класами і між групами класів. Як показала практика, це були найбільш масові змагання і проходили вони в урочистих умовах, з високою емоційною напругою. У їх проведенні брав участь і директор школи, його заступники, класні керівники, а результати спортивних змагань обговорювалися на педагогічній раді, на класних зборах. Звичайно, цей досвід взяли на озброєння й інші вчителі фізичної культури шкіл міста.

Науково-технічний прогрес і всезростаюча система механізації та автоматизації помітно знижують рухливу активність школяра. У нових умовах для нормативного росту і розвитку організму необхідно створити нові моделі навчання фізичним вправам, які базуються на збудженні потреби, інтересу і звичок, звернених до внутрішніх стимулів людської діяльності, до її емоційної сфери, починаючи з раннього дитинства. Хто знає, може хтось із читачів цих рядків і пригадає ті далекі змагання й підтримку один одного на цих змаганнях. Та це не просто спогади – це звернення до потреб сучасної школи.

Серед багатьох видів спорту, які стали тоді вводитися в школах нашого міста, особливо хочеться зупинитись на боротьбі з її багатьма різновидами: боротьба класична, боротьба вільна, дзюдо, самбо, карате-до і національні види боротьби. На той час боротьба відзначалася великою популярністю, адже боротьбою можуть займатись школярі різного віку, статури, ваги, росту тощо. А для національних видів боротьби не потрібні навіть особливі приміщення: поєдинки можуть відбуватися прямо на траві. Як обов'язковий предмет з 1977 року була введена класична боротьба до програми з фізичного виховання у 7-10 класах (по 8-10 год. у річному навчальному плані). Незважаючи на невелику кількість навчальних годин, введення спортивної боротьби у програму відкрило великі можливості у розвитку популярності й масовості цього виду спорту. А тому викладач фізичної культури О.Поляков, майстер спорту з цього виду спорту, виробив і ввів у практику, а при участі шефів зробив спеціальну конструкцію, яка дозволила в декілька секунд розібрати чи зібрати за допомогою електромоторів, що приводять у дію установку, справжній борцівський килим для занять школярів. Цей винахід було відзначено авторським дипломом ВДНХ. Передовий досвід підхопили молоді талановиті тренери М.Москаленко та Б.Філімонов, які стали готувати спортсменів вищого гатунку, їх вихованці неодноразово ставалися чемпіонами та призерами міста, області, республіки і країни.

Реалізація висунутих методичним об'єднанням завдань ставила підвищені вимоги до питань організації, управління фізкультурною роботою, до науки про фізичне виховання, до підготовки і перепідготовки фізкультурних кадрів. При цьому керівна роль в організації та розвитку фізичної культури і спор-

ту у місті відводилася міськспорткомітету. У 1978 р. міський спортивний комітет очолив І.Коваленко, який зазначив на методичному об'єднанні, що одним з недоліків у роботі з фізичного виховання школярів є недостатня постановка завдань до учнів спеціальної медичної групи, в яку дитячі лікарі призначають дітей із незначними відхиленнями у стані здоров'я. Потрібно знову розглянути роботу шкільного медпункту з даного питання й намітити завдання для покращення роботи з цією групою учнів. Відсутність систематичної додаткової роботи з дітьми, які мають незначні відхилення у стані здоров'я, приводить до різкого зниження функціональних можливостей організму, розвитку хворобливого стану, зниження працездатності і опору організму простудним та іншим захворюванням. Відповідно, піднімається питання, про те, щоб лікувально-фізкультурний диспансер (головний лікар І.Шапкін) розробив додатково до діючих у практиці шкільного лікарського кабінету медичні показники та рекомендації щодо педагогічних критеріїв для розподілу учнів на медичні групи й для об'єктивного контролю за ефективністю занять фізичними вправами з ослабленими дітьми. Експериментальною лабораторією (за згодою з відділом народної освіти, завідуючий Г.Драгунов) став лікувально-оздоровчий центр на базі СШ № 74. Цей центр працює і до цього часу.

Наука стає безпосередньо продуктивною силою не лише в промисловості, сільському господарстві, але і у педагогіці, психології, медицині і фізичній культурі. Життя потребує додаткового розвитку наукових досліджень, методичних рекомендацій, підвищення ролі і впливу фізичної культури та спорту на виховання й формування всебічно розвиненої особистості, установлення економічної ефективності фізичної культури на розвиток молоді і зниження соціальних витрат на лікування. З'явилися перші наукові публікації викладачів фізичного виховання: В.Попова, Н.Келішевої, Т.Кирилової, З.Чердакової та ін. Таким чином, методичне об'єднання повністю виконало свої завдання і функції, реалізувало рішення міськспорткомітету та отримало статус "університету фізичної культури і спорту".

Першим ректором цього закладу став завідувач кафедри фізичної культури педінституту, відмінник народної освіти

В.Андріанов, бо саме шкільна навчально-виховна, спортивно-масова й оздоровча робота та її проблеми і потреби стали предметом його дослідження та обговорення на методичних засіданнях університету фізичної культури міста. Все це сприяло вдосконаленню міського календаря спортивно-масових заходів, покращенню прогнозування та планування шкільної фізичної культури, поліпшенню матеріальної бази і фінансового становища, розвитку і введення в практику теоретичних основ та передового досвіду.

Одне із найбільш актуальних питань у сучасній школі – пошук необхідного співвідношення розумової праці і рухової діяльності учнів. У зв'язку з цим хочеться зупинитись на роботі Саксаганського ліцею, який очолює випускник Криворізького державного педагогічного інституту, один з кращих футболістів міста 60-х років, а зараз кандидат педагогічних наук А.Сологуб. Він разом з учителем фізичного виховання, майстром спорту міжнародного класу М.Желновим (до речі, одним із небагатьох нагороджених грамотою Олімпійського комітету за розвиток спорту в Європі) провели цікаві експерименти. Вони збільшили кількість уроків з фізичної культури до 4-5 годин на тиждень, розподілили всі види позакласної роботи, організували спортивний клуб ліцею. І у зв'язку з цим успішність учнів підвищилася на 15%.

Однією з найефективніших форм роботи, на думку майстра спорту міжнародного класу вчителя СШ № 103 Ю.Волкова, є переважно регіональне виховання: дитячий садок – початкові класи – випускний клас. У центрі уваги повинні бути питання правильної постановки завдань і визначення змісту фізичної культури з урахуванням соціальних потреб і закономірностей біологічного розвитку учнів.

Разом з тим необхідно відзначити і те, що Університет фізичної культури так само відводить головну роль повсякденній творчій роботі, пошуку шляхів покращення роботи з фізичної культури у школі. І, як результат, з'явилася навчальна програма І.Решетняка. Ця програма передбачає ліквідацію старих напрямків у роботі та введення нових більш сучасних. У зв'язку з різким підвищенням навантаження на учнів за рахунок збільшення кількості уроків на тиждень, назріла необхідність здійснення постійного контролю за рівнем фізичного виховання школярів, щоб потім вносити відповідні корективи в поліпшення навчально-виховного процесу.

Фізичне виховання включає в себе вирішення таких основних завдань:

- підвищення функціональної та фізичної підготовки;
- засвоєння певних знань і вмінь;
- вироблення навичок здорового способу життя;
- зміцнення здоров'я і сприяння правильному фізіологічному розвитку організму.

Для цього пропонується зміцнити зв'язки між вчителем та учнем. Учень має довіряти вчителю, вірити в свого наставника, а для цього треба не тільки на уроці подавати глибокі знання з анатомії, медицини, педагогіки, психології, щоб у учнів з'явилося бажання займатися спортом, а й уміти зацікавлювати, може, навіть дивувати інколи учнів угадуванням їхніх бажань тощо.

Головні аспекти ходу сучасного уроку фізичного виховання:

- вироблення навичок та вмінь самостійних занять фізичними вправами;
- розвиток пізнавальних інтересів на основі міжпредметних зв'язків;
- використання системи домашніх завдань з поясненням найбільш раціональних методів самоорганізації навчання школярів.

Найважливіші вимоги до уроку:

- забезпечення індивідуального підходу до учнів (з урахуванням, перш за все, стану їх здоров'я, рівня фізичного виховання, статі);
- забезпечення оптимізації навчально-виховного процесу;
- формування в учнів умінь і навичок самостійних занять фізичними вправами.

Зміст вправ, які учні виконують на уроці, має бути спрямованим на розвиток фізичних якостей, а не простим повторенням найпростіших рухових дій, механічно засвоєних на уроках. Перевірка виконання домашніх завдань здійснюється систематично. З метою контролю за результатами уроку фізичного виховання в усіх класах двічі на рік проводиться перевірка умінь учнів і визначення рівня їх фізичного виховання. Попередньо проводяться тестування для визначення фізичної підготовленості учнів в цей період. Підсумки такої роботи доводяться до відома батьків і педагогічного колективу, а учням у класний журнал виставляється підсумкова оцінка в кінці навчального року, потім і річна. Успішність учнів на уроках визначається наявністю

спортивної форми, регулярністю відвідування уроків, якістю оволодіння програмним матеріалом, виконанням рухового режиму та іншими факторами.

Програмою не встановлюється кількість годин на будь-який розділ матеріалу, але вчитель зобов'язаний розподілити час з урахуванням місцевих умов, щоб найкраще навчити дітей усім елементам і вправам. Обов'язкові розділи програми: гімнастика, легка атлетика, рухливі ігри, одну із спортивних ігор (футбол, волейбол, баскетбол, ручний м'яч); якщо можливо – плавання, катання на лижах і ковзанах. В 10-11 класах вчити вправам самозахисту без зброї. Програма дає можливість творчо планувати і доповнювати вкладений матеріал з урахуванням підготовленості контингенту учнів і матеріальної бази. А тому сітку годин вчитель складає сам.

Учні, які займаються в спеціальних групах, оцінок за чверть не отримують, а пишеться “зараховано”, “не зараховано”. На нашу думку, це саме те, що потрібно на уроці фізичного виховання, – індивідуальний підхід до учнів. Скільки учнів, стільки і особистостей, стільки ж і проблем: одні можуть виконувати велике вантаження, а інші – ні. Принаймні, раніше таких спецгруп не було. Але ж всі не можуть бути однаковими! Я вважаю, що уроки фізкультури повинні проводитись саме з розумінням і врахуванням цього положення. Якщо знайти правильний підхід до учнів, то завжди можна домогтися високих результатів. Можна проводити уроки і за іншою схемою:

- розминка - 10-15 хв. – (всі учні); для спец. груп - на 50%;
- діти розбиваються на групи і виконують вправи. Припустимо, що вони люблять грати у волейбол. Дайте їм таку можливість. На мою думку, урок повинні вести два вчителі, бо якщо діти почнуть займатися тим, що їм захочеться: волейбол, баскетбол, то їм потрібен керівник або вчитель, який би їм допоміг, провів інструктаж. Отже, діти виконують і загальну програмну роботу – загальне навантаження, і займаються тим, що їм подобається. Від цього буде більше користі, ніж від механічно-халтурного виконання вправ, які не принесуть їм ні користі, ні задоволення. Якщо в учнів до вправ не лежить душа, то виконують вони їх без інтересу. Такий урок – марно витрачений час.

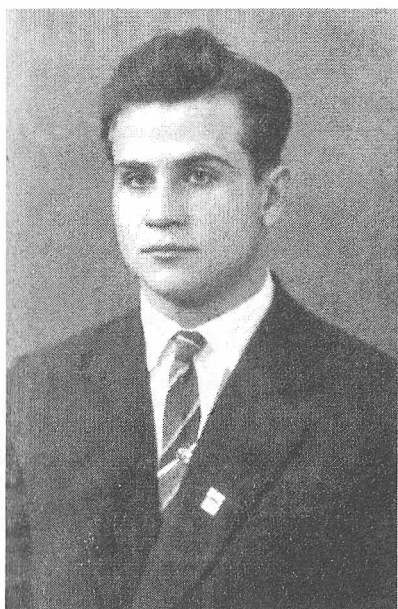
На нашу думку дуже доречним є те, що програма складатиметься з короткої характеристики біологічних передумов вікової періодизації рівнів фізичного виховання, намічаються напрямки роботи. За будь-яких умов, на нашу думку, цей варіант програми виграє тим, що не встановлює ніяких навчальних нормативів по засвоєнню навичок, умінь, бо, нарешті, вчителі зрозуміли, що учні – не механічні машини, що витримують будь-яке навантаження. Уроки фізичної культури повинні бути насолодою для учнів, а не якимось зайвим предметом. Те, що йде на користь душі і тілу, йде на користь всьому організму, і навпаки.

І ще один нюанс: задавати домашнє завдання не варто, бо із 100% може 1% їх виконує вдома, а це не завжди правильне виконання вправ може зашкодити здоров'ю. Слід віддати перевагу тому, що в старших класах пропонується ввести курс "Самозахист". Ми вважаємо, що це доречно, тому що зараз важкі часи, жорстокий світ.

У школі все повинно бути для учнів, а не учні для всього.

Учням необхідно довести, що фізкультура – це хороше здоров'я, високий рівень фізичної вихованості – справа рук самого школяра, а вчитель – це лише промінь, який повинен спрямувати всю фізичну енергію школяра в потрібне русло. І при цьому не треба забувати, що ми не отримуємо необхідної кількості чистого повітря і вітамінів, щоб самовіддано займатися спортом. А як можна покращити здоров'я, якщо все навколо забруднено? Щоб діти мали гарне здоров'я, то самих фізичних вправ не вистачить. Своєрідною формулою здоров'я є: спорт плюс повноцінне харчування плюс чиста екологія плюс спокійний сон – це здорова людина.

І додати можна лише одне: батьки, вчителі, вихователі, тренери, у сучасний період фізична культура і спорт є специфічним багатофункціональним явищем, у сфері якого вирішується широке коло завдань, тому важливою метою для вас повинно стати залучення ваших вихованців до занять спортом.

М.Петриченко
2-й МС у Кривому Розі
Неодноразовий чемпіон
СРСР серед молоді;
СРСР серед студентів;
чемпіон УРСР, член
збірної команди країни

Кільштейн Р.М., МС
СРСР, тренер з гімнастики

Збірна команда міста з художньої гімнастики на чолі зі старшим тренером Л.Поповою

*МС І.Березна з вихованцями.
Художня гімнастика*

Розділ 4.

ДАВНІ ФІЗКУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ КРИВОРІЗЬКОГО І СУЧАСНИЙ УРОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Однією з найяскравіших сторінок літопису української школи є козацька школа. Головним предметом її було привчання учнів до життя та поведінки в умовах оборонно-військового становища. Важливе місце відводилося формуванню в учнів умінь плавати, веслувати, керувати човном. Вихованців вчили добре маскуватися в різних умовах, від чого часто залежало їх життя. Крім того, вчили довгому перебуванню під водою, застосовуючи очеретину. Усе це фізично розвивало учнів, підносило їх дух, надихало оптимізмом, вірою в свої сили та можливості.

Як і бувале козацтво, молодь на свята народного календаря під час традиційних ігор змагалася на спритність, силу, винахідливість, точність. Найпопулярнішими в давнину були змагання на конях (скачки, перегони та ін.). Молодь постійно розвивала свої природні задатки, вдосконалювала тіло і душу в іграх, танцях, різних видах змагань і боротьби. Кожну весну наші пращури влаштовували змагання з веслування поперек бурхливої річки, пірнання у воду (за люлькою). Загартовували себе полюванням, плаванням, рибальством, постійними змаганнями з веслування, долаючи пороги.

Серед козаків Інгульської паланки значного поширення набули різноманітні системи єдиноборств, що лягли в основу гопака. Головними засобами пересування під час двобою в гопаку були бойові кроки, біг, стрибки, повзунці. Важливим розділом техніки бойового гопака були засоби враження супротивника частинами тіла – руками, тулубом, головою, ногою і предметами (палицею, бунчуком, шаблею). Складовою частиною техніки бойового гопака були засоби захисту від ударів супротивника (ухиляння від ударів, засоби захисту від них та відбивання їх, а також відходи, відскоки, присідання). Існували і інші види боротьби: на ремнях, навхрест, на палицях.

Українська козацька система виховання мала кілька ступенів: дошкільне, родинне та родинно-шкільне виховання. У

січових та козацьких школах перехід з одного класу в інший, від букваря до часослова супроводжувався народними дитячими забавами, іграми, різноманітними фізичними вправами. Таким чином в Інгульській паланці виховання юнаків було підпорядковане фізичному розвитку та загартуванню. Ця система фізичного виховання перейшла і в сучасні види спорту, де реалізується вже на початковому етапі у школі на уроках фізичної культури.

На сучасному етапі становлення національної школи найбільш цінним є оригінальна методика фізичної освіти і підготовка свідомого і активного ставлення учнів до освоєння рухової активності і рухів у цілому; до формування вмінь учнів аналізувати і оцінювати інтенсивність виконуваного навантаження на організм. Головне, починаючи з 1-го класу, навчити учнів виконувати фізичні вправи, попередньо осмисливши їх суть і способи виконання. Вважаємо, що саме тут живе й емоційне слово вчителя має велике значення для учнів і під час пояснення, і під час виконання ними фізичних вправ. Для цього вчитель повинен добре володіти культурою мови, правильною термінологією, завжди знаходити потрібні слова. Подавати команди та розпорядження вчитель повинен змістовною, грамотною, точною, виразною, зрозумілою та переконливою мовою. Щоб учитель переконав учнів, потрібно, щоб його тон, міміка та жести були максимально зрозумілими дітям. За допомогою мови можна дуже добре впливати на рухову діяльність учнів. Правильно подана добре поставленим голосом команда підносить професійний рівень майстерності учителя, а урок стає якісним і ефективним. На такому уроці учень краще оволодіває вмінням управляти амплітудою, напрямком, швидкістю, темпом, ритмом, координацією рухів, напругою та розслабленням своїх м'язів і всього свого тіла.

Структура класного уроку взагалі включає в себе підготовчу, основну та заключну частини. Така побудова уроку фізичної культури обумовлена об'єктивними змінами життєдіяльності організму учнів, а сучасний урок має ще й інші додаткові елементи. Так, учень, що засвоїв на уроці фізичної культури елементи рухів, обов'язково оволодіває ще й високою технікою таких основних рухових дій, як ходьба, біг, стрибки, повзання та ін. А це значить, що в основній частині уроку іде і процес удосконалення фізичних рухів у цілому.

У першій частині уроку вирішуються завдання щодо організації класу та загальної функціональної підготовки. Тобто виконуються загальнорозвиваючі вправи з широкою амплітудою по розминанню м'язів, розвитку гнучкості, розширенню рухливості суглобів тощо. Все це повинно бути спрямоване на підготовку виконання вдосконалених вправ на основній частині уроку.

У другій, основній, частині уроку вирішуються завдання зі спеціальної підготовки з удосконалення техніки основних рухових якостей та формування рухових умінь і навичок. Тобто, спеціальні та підготовчі вправи можуть бути ефективними за умови добре продуманої методики викладання.

У заключній частині уроку вирішуються завдання на послаблення функціонального навантаження та приведення організму в оптимально-спокійний стан для наступної нормативної діяльності на інших уроках.

Таким чином, сучасний урок з фізичної культури в національній школі повинен не тільки конкретизуватися, а й доповнюватися такими вимогами:

- заповненість уроку повинна бути всебічною і диференційованою щодо виховання морально-вольових якостей та особистісних естетико-емоціональних уподобань;
- навчання і виховання учнів повинно здійснюватися протягом усього уроку;
- на уроках потрібно всіляко уникати методичних шаблонів, формувати навички самостійної роботи, щоб засвоєні вправи виконувалися і в домашніх та інших умовах правильно, осмислено і грамотно;
- потрібно так залучати учнів до навчальної діяльності на уроці, щоб охопити всіх рівною мірою, але з урахуванням індивідуальних особливостей, та індивідуального ставлення до навчального процесу;
- під час уроку слід ставити такі конкретні завдання і вирішувати такі загальні завдання, які є складовими системи особистих учнівських завдань з використанням теоретичних відомостей про рухове навчання;
- кожен урок повинен бути послідовним продовженням попередніх занять і в той же час мати свою неповторність, цілісність і завершеність;

- урок і його зміст повинні відповідати: вікові, статі, фізичному розвитку, попередній фізичній підготовці учнів, бути забезпеченим належними засобами і найбільш ефективними методами розвитку рухових якостей вихованців;

- урок має бути цікавим настільки, щоб учні максимально спонукалися до активної спортивної діяльності та культури фізичного суперництва;

- урок має виховувати і елементи етики: гарно поставлений голос вчителя, правильна термінологія, культура мови, правильне використання методичних прийомів тощо.

▲ *Засл. тренер України з важкої атлетики І.Послушний зі своїми вихованцями*

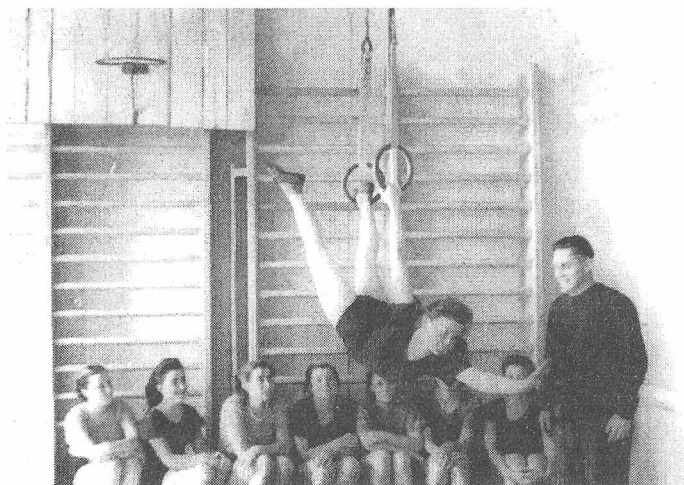
◀ *В.Кравчук, Чемпіон мира і Європи з важкої атлетики*

▼ *Засл. тренер УРСР з важкої атлетики Є.Демиденко, МС СРСР В.Ярошук, засл. тренер УРСР і СРСР Г.Кривонос*

*Збірна команда КДПІ з волейболу. 50-ті роки.
Тренер-викладач О.Толстоп'ятенко*

*Завкафедри фізвиховання КДПІ В.Єремієв веде
заняття з групою студентів (1952)*

Розділ 5.

ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНЕ ПОЗАШКІЛЬНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ КРИВОРІЗЬЖЯ

Фізичне загартування молоді не може обмежуватися рамками освітнього закладу та уроку фізичної культури. Позашкільне фізичне виховання є важливою ланкою формування фізичної культури особистості і засад здорового способу життя юнаків та дівчат. Система фізичного виховання охоплює різноманітні позашкільні навчально-виховні заклади, серед яких першорядне значення має діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних товариств та клубів. У цьому відношенні Кривий Ріг має унікальний потенціал для ефективної реалізації завдань позашкільного фізичного виховання молоді, про що свідчить наявна матеріальна база, величезний досвід тренерсько-викладацького складу та численні успіхи їхніх вихованців на змаганнях різного рівня.

Дитячо-юнацька спортивна школа Олімпійського резерву № 1 була створена у післявоєнний час. Спочатку це була єдина ДЮСШ міста. На той час власної бази не мала, і тренери займалися в загальноосвітніх школах. Культивувалося 15 видів спорту. Одним із перших її директорів був П.К.Мацак. У 1962 р. директором став Ю.А.Кримський. У березні 1966 р. спортивна школа передається Дзержинському району. Замість 15 видів, що культивувалися раніш, стала проводиться робота з 5 видів спорту: гімнастика, акробатика, художня гімнастика, плавання, легка атлетика. У 1970 р. легка атлетика та плавання передаються у інші райони, в школі залишаються спортивна і художня гімнастики, акробатика. ДЮСШ починає брати участь у першостях та чемпіонатах України, Всесоюзних спартакіадах. Стали з'являтися спортсмени високого класу - "Майстри спорту СРСР". Спортсменів готували такі тренери-викладачі: В.Горошко, Л.Попова, В.Яковлев, Р.Мамілова. У школі займалося 142 учня. У різні часи директорами школи були Середа В.Г. (1973-1974 рр.), Кадченко В.М. (1983-1984 рр.), Костирев С.М. У 1986 р. директором ДЮСШ № 1 була призначена Сапега І.В. Вона пропрацювала директором школи до 1991р. За цей період школа постійно готувала майстрів спорту СРСР.

З 1991 по 2003 р. директором був В.Яковлев. З 1993 по 2003 рр. школою підготовлено 14 МС Міжнародного класу: Н.Просенюк - перший МС МК 1993 р. (тренери О.Машков, М.Трофименко), О.Махоріна, С.Науменко, Т.Завгородня - жіноча трійка з акробатики, Чемпіони Світу 1997 р. (тренери М.Радіонова, М.Трофименко, Р.Мамілова, хореограф Н.Кожина), О.Вологдін, І Кожин - силова пара з акробатики, III місце на Чемпіонаті Світу 1997 р. (тренер С.Послушной, хореограф І.Кладченко), В.Пономарьова, Т.Жовтопуп - призери Чемпіонатів Світу 1998-2000 рр. (тренери М.Радіонова, М.Трофименко), А.Послушной, С.Сакун, Д.Земляной, О.Соколов - силова четвірка, Чемпіони Європи 2001р. (тренер С.Послушной, хореограф І.Кладченко), Ю.Савонюк - плавання (тренер Т.Щипакова), К.Гаєвська - акробатика 2003 р.(тренери Н.Ковальова, М.Радіонова).

Протягом останніх 10 років у смотрах-конкурсах школа постійно займає 1 місце у місті, 1-2 місця в області. У 1996 р. школа отримала статус дитячо-юнацької спортивної школи Олімпійського резерву. У 2001 р. у огляді-конкурсі України школа зайняла 2 місце серед спеціалізованих шкіл Олімпійського резерву з акробатики.

Крім того, у 1997 р. на баланс ДЮСШ був переданий басейн. Спортсмени-плавці дуже швидко почали показувати високі результати на обласних, Всеукраїнських та Міжнародних змаганнях. Тренери-викладачі О.Ржепецький, засл.тренер України М.Макарова, Т.Щипакова постійно надавали спортсменів до складу збірних команд області та України, готували майстрів спорту України. У 2001 р. Ю.Савонюк (тренер Т.Щипакова) присвоєно звання Майстра спорту Міжнародного класу. Директор В.Яковлев нагороджений знаком "Відмінник народної освіти" (05.10.1995 р.), йому присвоєно звання "Заслужений тренер України" (16.08.2002 р.). У школі працюють 25 тренерів-викладачів на відділеннях плавання й акробатики, з них 4 - заслужені тренери України: С.Послушной - акробатика, І. Кладченко - акробатика, В.Яковлев - акробатика, В.Макарова - плавання. У школі займається більш 600 дітей. Зараз ДЮСШ № 1 очолює В.Трохимчук.

Дитячо-юнацька школа № 2 була відкрита 1.10.1972р., а 31.02.1997 р. до неї була приєднана спортивна база НКГЗКу. Першим директором ДЮСШ №2 був В.Гончаров. Зараз школою

керує її колишній вихованець П.Малиш. Спочатку в ДЮСШ працювало 4 відділення: плавання, гандбол, вільна та класична боротьба. У 1988 р. було закрито відділення плавання, у 1992 р. – відділення класичної боротьби, а у 1995 р. – відділення гандболу. З 1997 р., після приєднання спортивної бази НКГЗКу, знову було відкрито відділення плавання, а також відділення боротьби самбо, а в 2000 р. замість відділення самбо було відкрито відділення художньої гімнастики.

За 30 років існування школи було підготовлено 10 майстрів спорту з плавання (Г.Патрушева), гандболу (В.Мірошніченко, В.Будяк) та вільної боротьби (В.Пісковий, О.Бичик, Р.Ярова, Д.Бабюк, О.Литвинюк, В.Степанова, О.Підкозьїн). Найвищих результатів на міжнародних змаганнях досягли борці вільного стилю. П'ятеро вихованців відділення вільної боротьби брали участь у першості Європи серед юнаків та дівчат і зайняли: 3 місце – В.Пісковий (тренер П.Малиш), 4 місце О.Д'якова (тренер О.Лозний), 5 місце – О.Литвинюк (тренер В.Бабійчук), 7 місце – Р.Ярова (тренер П.Малиш), 11 місце – Д.Бабюк (тренер В.Бабійчук).

Дитячо-юнацька школа № 3 заснована 1 липня 1970 р. На той час в ній працювали такі відділення: настільний теніс, легка атлетика, кульова стрільба, плавання, бокс. За 33 роки діяльності школи її очолювали такі директори: І.Решетняк, С.Сіроштан, О.Роговий, В.Воробйов. Зараз школа має таку спеціалізацію: легка атлетика, настільний теніс, теніс, хокей на траві, бокс, шахи. За останні десять років колектив тренерів-викладачів підготував 5 МС України і 76 чоловік КМС.

Вихованці відділень хокею на траві, боксу та легкої атлетики неодноразово були переможцями та призерами першостей України. Сьогодні 3 учня школи є членами збірної команди України і 7 чоловік кандидатами в збірну команду України з хокею на траві. Вихованці школи у складі збірної команди з хокею на траві брали участь у першості Європи: 2000 р. (Австрія), 2002 р. (Росія), 2003 р. (Голландія).

Дитячо-юнацька спортивна школа № 4 була заснована у 1966 р., на час заснування вона ще не мала своєї спортивної бази, тому її колектив був змушений постійно змінювати своє місцезнаходження. В основному це були Палаці піонерів. І лише у 1970 р. ДЮСШ № 4 розташувалась у своїй власній будівлі

зі спортивною базою на 44 кварталі. Першим її директором був А.Шевченко, після нього школою керував В.Резвов, а потім А.Клімов. Зараз школу очолює Заслужений тренер України з гандболу В.Осипов, а обов'язки завуча виконує Л.Ніколаєнко. У школі культивуються такі види спорту: гандбол (дівчата), футбол (юнаки), веслування на байдарках і каное та великий теніс.

Жіноча гандбольна команда школи є постійним чемпіоном Дніпропетровської області та неодноразовим призером України. Дівчат тренують два рідних брати, обидва Заслужені тренери України з гандболу - О.Осипов і В.Осипов. Вихованки цих славетних тренерів виступають не тільки у рідному Кривому Розі: М.Яворщук виступає у команді "Буревісник" м.Луганська, О.Якова та Л.Хроменко зараз у Львові грають у команді "Галичанка", І.Рибіна - гравець запорізького "Мотора-2". А О.Цигица стала бронзовим призером XXVIII Олімпійських ігор в Афінах.

Відділенням футболу у школі завідує С.Єфремов, тренер другої категорії з футболу. Його хлопці нерідко перемагали в обласних змаганнях. Він знає, як із малюка виховати майстера спорту, його вихованці грають у багатьох командах України: Д.Яворщук грає в "Шахтар-Академії", В.Нат - МСМК грає у "ЗТР" м.Запоріжжя, О.Пастерський - МС виступає за мелітопольський "Олкан".

Підготовку спортсменів з веслування на байдарках і каное здійснює тренер другої категорії А.Носков.

Дитячо-юнацька спортивна школа № 5 відкрилась 17 вересня 1971 року. Її директором була призначена Є.Комарчук. На той час в школі працювали три відділення - легка атлетика, греко-римська боротьба і баскетбол, якими керувало 35 тренерів-викладачів, майстрів вищої категорії, із них майже усі були з вищою освітою. Тоді починали працювати такі відомі тренери, як А.Москаленко, Н.Бичков, Л.Яворська.

Відділ художньої гімнастики відкрився у лютому 1983 р. і працював під керівництвом майстрів спорту Л.Яворської, Н.Луцької та В.Басюк, а з 1985 р. прийшли нові тренери: О.Ванісова, В.Мальцева, І.Цапля, Є.Драгомащенко, О.Скорук.

Першою зірковою ДЮСШ № 5 була Т.Попова, яка стала бронзовим призером Європи у групових вправах і в командному заліку. Її сестра К.Попова, також стала бронзовим призером Чемпіонату Європи. У школу Дерюгіних передалися такі талановиті

ті вихованки ДЮСШ: Ю.Попова (МС), О.Хліборобова (КМС), О.Мінько (МС), М.Біла (МС), Л.Мова, О.Ольфенко.

Відділенням баскетболу з 1971 р. керує М.Бичков (МСМК), там же працює і І.Сергієнко (МС). Видатними спортсменами-баскетболістами стали Д.Корабльов - член Національної збірної України з баскетболу, МС, Д.Лук'янченко (КМС), В.Куцекон (КМС) і В.Бичков (КМС), членами юнацької збірної України Д.Синицький, А.Кожуренко. Баскетболісти ДЮСШ № 5 беруть участь у змаганнях різних рівнів. На першості СНД у 1996 році вони посіли 5 місце. У 1999 р. А.Хмельницький, Р.Рогальський, В.Заруба, А.Чубенко і В.Бичков зайняли на Чемпіонаті України з баскетболу в першій лізі 1 місце. А С.Корабльов, С.Колісник, В.Бичков, В.Заруба і О.Клівець у команді вищої ліги "Кривбасбаскет-Люкс" були 13 разів чемпіонами України, а на Першості СНД посіли 5 місце (1996 р.). Є в школі і спортивні класи з баскетболу. У 2001 р. вони виграли першість міста.

Відділенням греко-римської боротьби керує тренер-викладач О.Москаленко, заслужений тренер України. Високих результатів досягли його вихованці: Д.Сафронов - МС, тренер-викладач, учасник першості світу серед юніорів 14-16 років у 1996 р., Чемпіон України 2002 р., у 1987 і 1988 р. займав 2-3 місця на Чемпіонаті України; В.Шеремет - КМС, тренер-викладач, призер Чемпіонату України 1996 р., а з 1990 р. - призер міжнародних турнірів в Алушті, Севастополі, Житомирі, Луганську; Д.Гаврилик - КМС, А.Куліш - МС, зайняв 2 місце на Чемпіонаті України; О.Магда - випускник 1996 р., з 90-х рр. чемпіон міста і області, став у 1996 р. призером України по "Гарту"; С.Яковлев і С.Гуров - випускники 1998 р., КМС, з 1990 р. призери міжнародних турнірів по містам України, призери області.

Зараз в школі займається 350 дітей, яких тренують 14 тренерів-викладачів з вищою освітою. Працюють три відділи: художня гімнастика, баскетбол, греко-римська боротьба.

Дитячо-юнацька спортивна школа № 6 була відкрита 16 червня 1981 р. на підставі постанови Міністерства освіти України №13-4-4/46 від 04 березня 1981 р. Директорами школи працювали В.Морозов, С.Пеньков. Зараз школу очолив А.Сидоров. У 28 групах тренуються діти, загальна кількість яких складає 450 чоловік. У спортивній школі культивуються такі види спорту: плавання, легка атлетика, волейбол.

Вихованці ДЮСШ № 6 неодноразово ставали чемпіонами і призерами змагань різних рівней. Так, відділення плавання має такі досягнення: Г.Чорний - МС, призер України, М.Кустов - МС, чемпіон України, А.Козлова - КМС, призерка України, Н.Пузиря - КМС, призерка України, С.Олійник - КМС, призер України. А також КМС С.Мульований, КМС С.Нікітін, КМС Ю.Семенова показали блискучі спортивні результати.

Дитячо-юнацька спортивна школа № 7 функціонує з 1985 р. З початку існування школи директором працював О.Вокальчук. Культивуються такі види спорту: легка атлетика, волейбол, боротьба. Вихованці спортивної школи були призерами обласних, всеукраїнських змагань з боротьби (тренер В.Чернятьєв), з легкої атлетики (тренер А.Герун). У зв'язку з реорганізацією школи з 1.09.1992 р. школа існувала як Дитячо-юнацький клуб фізичної підготовки. Директором став Д.Щурінков.

З 1.09.1993 р. директором клубу, створеному на базі гімназії № 77, була призначена Є.Глім'язь. З 1.11.1993 р. клуб працював на самостійній базі. У 37 гуртках навчалися 511 учнів з обраних видів спорту: легка атлетика, боротьба, шахи. Під час роботи педколектив і вихованці досягли значних успіхів. Багаторазовими призерами області та всеукраїнських змагань ставали вихованці тренера М.Паука (дзюдо), А.Герун (легка атлетика), В.Желінського (шахи). У зв'язку з реорганізацією ДЮК ФП з 13.05.2000 р. існує комунальний позашкільний заклад ДЮСШ № 7, тоді ж директором її було призначено В.Ситніка. Щорічно вихованці школи брали участь у обласних і всеукраїнських змаганнях. Призерами першості України з самбо стали: С.Богонюк, А.Павлов (тренер - А.Панкратов). Призерами спартакиади серед школярів з настільного тенісу були: О.Кінаш (тренер М.Верещагін), з шахів - Я.Коник (тренер В.Желінський). З 2002 р. школу очолила Т.Головка. Всього ДЮСШ об'єднує 36 груп, в яких займаються спортом 588 учнів. Тут культивуються 3 види спорту: настільний теніс, шахи, боротьба. Педагогічний процес забезпечують 12 тренерів-викладачів. Вагомих результатів досягли вихованці школи М.Фролова і Н.Шпильова, які у 2003 р. стали призерами України з боротьби дзюдо. Вихованці відділення шахів ставали неодноразовими призерами всеукраїнських і міжнародних турнірів. В 2003 р. В.Бордовський (тренер

О.Бордовський) став призером міжнародного турніру (м.Варшава), спортсмени відділення настільного тенісу К.Колесников і В.Семененко (тренер М.Верещагін) стали призерами області 2003 року.

Дитячо-юнацька спортивна школа № 8 є муніципальною освітньою установою додаткової освіти дітей "Дитячо-юнацька спортивна школа №8", була заснована 1 вересня 1986 року, директором якої була призначена Бондар Тетяна Миколаївна.

Виникла ДЮСШ № 8 на базі загальноосвітньої школи №120 (школа в школі) завдяки ініціативі, наполегливості і старанню її першого директора С.М.Сіроштана. Першими видами спорту, які культивувались у ДЮСШ-8 були бокс, легка атлетика, настільний теніс. З часом школа розширювала свої можливості. Досвідчені тренери-викладачі доклали багато зусиль для процвітання школи, розширювали не лише територію, але й відкривали нові секції з різних видів спорту, виховували нові таланти. У 1992 році було відкрито відділення пауерліфтингу. Крім того, працівники ДЮСШ проводили свої заняття у дитячих садках, загальноосвітніх школах № 14, 11, 19, 91, 74, 118. У 1996 році було відкрито спеціалізований зал боксу по вул. Тинка, 24.

У травні 1998 році до ДЮСШ-8 був приєднаний спортивний комплекс шахти "Гігант", зокрема стадіон "Гірник", 2 ігрові зали та басейн. Стадіон "Гірник" розпочав своє існування ще у довоєнні роки як один із кращих стадіонів міста. У 1958 році було збудовано спортивний павільйон з роздягальнями та спортивним залом. У кінці 70-х рр. було збудовано другий спортивний зал та басейн. У зв'язку з розширенням спортивної бази були відкриті нові відділення з плавання та художньої гімнастики.

На сьогоднішній день ДЮСШ-8 має у своєму розпорядженні такі споруди: спеціалізовані зали настільного тенісу в СШ № 120 та в спортивному павільйоні на стадіоні "Гірник", плавальний басейн, спеціалізований баскетбольний зал, який відповідає європейським стандартам.

3 травня 2001 року ДЮСШ №8 очолює Бондар Т.М. У ДЮСШ № 8 працюють 28 кваліфікованих спеціалістів, серед них 1 тренер I категорії, 12 тренерів 2 категорії, 2 тренери мають звання "Майстер спорту СРСР".

Дитячо-юнацька спортивна школа № 9 була заснована 16 грудня 1987 року. На той час у ній працювали відділення боксу, боротьби, дзюдо, легкої атлетики. Першим директором було обрано В.Свища.

У 1990 р. ДЮСШ № 9 була реорганізована у дитячо-юнацький клуб фізичної підготовки (ДЮКФП), його директором стала Л.Ліпунова. Спортивно-оздоровчою діяльністю в ДЮКФП було зайнято понад 1250 дітей. Гуртки охоплювали 11 видів спорту.

13 березня 2000 р. ДЮКФП змінив назву на "Дитячо-юнацьку спортивну школу № 9". У 2002 р. директором ДЮСШ № 9 призначили Т.Собко КМС з настільного тенісу.

На сьогоднішній день в школі працює 7 секцій: легка атлетика, дзюдо, самбо, шахи, шашки, акробатика, аеробіка. Керівництво секціями здійснюють такі висококваліфіковані тренери, як Ж.Каруца - КМС з легкої атлетики, Р.Титаренко - МС з акробатики, О.Яловий - МС з боротьби дзюдо, Л.Асланян - МСМК з шахів, О.Калімбет - КМС з шахів.

У школі були виховані і підготовлені чемпіони і призери змагань різних рівней: К.Винокурова (легка атлетика), Т.Савенко (призерка Європи з самбо і дзюдо), Р.Гого (призер Європи з самбо і дзюдо).

ДЮСШ № 9 неодноразово нагороджувалась грамотами за перші місця у міських і обласних змаганнях.

Дитячо-юнацька спортивна школа № 10. У 1971 р. був побудований Палац спорту РУ Кірова, а з 1999 р. приміщення перейшло заснованій при ньому ДЮСШ № 10. Першим директором спортивної школи став М.Поляков. Зараз у ДЮСШ 338 вихованців, які тренуються на 4 відділеннях: плавання, легка атлетика, художня гімнастика, бокс. А у вечірній час працюють: оздоровче плавання, аеробіка, групи здоров'я (для дорослих). З 12 тренерів-викладачів і 3 тренерів-хореографів 1 має вищу категорію, 2 - II категорію. провідними тренерами школи є О.Коноваленко (легка атлетика), С.Криницький і Т.Андріанов (бокс), А.Скрипник (художня гімнастика).

За час існування школи підготовлено МС - 2, КМС - 15, членів збірних команд України - 1, області - 4. Кращі спортсмени ДЮСШ захищають честь школи на чемпіонатах і першостях області, України, світу: І.Сінай - МС з боксу, член збірної

команди України, 4 разовий переможець першості України серед юнаків та кадетів, переможець 4-х міжнародних турнірів в містах Київ, Харків, Рівно, Маарду (Естонія); С.Сінай - двократний переможець області з боксу; Є.Хитров – член збірної команди області, чемпіон України з боксу; М.Педюра - член збірної команди області з боксу, переможець 2 спортивних ігор України серед дорослих; Д.Нікельбурський - неодноразовий переможець та призер Кубка області, абсолютний чемпіон міста на дистанції 5000 та 1000 м; А.Коваленко - абсолютна чемпіонка міста з бар'єрного бігу; О.Лашавська - КМС з художньої гімнастики, переможниця та призерка обласних змагань; А.Лазарева - переможниця міських змагань.

Кожного року в школі серед юнаків (під кінець лютого) і серед дівчат (на початку березня) проходить першість міста з баскетболу на призи народного депутата В.Гурова. Нинішній директор В.Реминський створює всі умови для формування у спортсменів навичок самовдосконалення на фоні виховання мотивації, інтересу до фізичної культури, спорту, стану власного здоров'я.

Спортивний клуб "Молодість" ДП "Спорт-Майстер" ВАТ "Центральний ГЗК"

Все починалося зі спортмайданчиків біля гуртожитків та в цехах комбінату. Потім, за ініціативою заступника директора комбінату В.Пухкала, біля Палацу культури були збудовані спортивні майданчики з волейболу, баскетболу та ручного м'яча. Бажаючих було чимало, тому розпочали будівництво Палацу спорту.

9 листопада 1967 р. стрічка відкриття ПС була перерізана першим директором ЦГЗК А.Статкевичем, а першим директором ПС "Молодість" став тренер з боксу, суддя Республіканської категорії Ю.Юрман. У 70-х р. другим директором "Молодісті" став МС СРСР, чемпіон України з легкої атлетики І.Ягодка. З'явилися перші кваліфіковані тренери. З метою масового залучення робітничої молоді до занять спортом, регулярно проводилася загальнокомбінатовська спартакіада з 12 видів спорту.

У 1971 р. при Палаці спорту "Молодість" була організована ДЮСШ. Її першим директором став Д.Федоров, потім С.Мальцев (1980 р.), а з 9 лютого 1988 р. ДЮСШ очолив В.Баландін, який працює і зараз.

За високі досягнення ПС "Молодість" було присвоєно звання Спортивного клубу. А 25 травня 2001 р. загальними зборами акціонерів було вирішено створити дочірнє підприємство "Спорт-Майстер" від ВАТ Центрального гірничо-збагачувального комбінату.

Зараз у СК "Молодість" ДП "Спорт-Майстер" ВАТ "ЦГОК" працює 8 спортивних секцій (футбол, волейбол, самбо, бокс, плавання, шахи, настільний теніс, атлетична гімнастика, армспорт) і 5 оздоровчих груп (2 зі степ-аеробіки, 2 з аеробіки і 1 з аква-аеробіки), де систематично займаються 643 чоловіка.

На спортивній базі за 2002 р. було проведено 28 спортивно-масових заходів, в яких взяли участь 5140 чоловік. Кращими спортсменами є І.Ягідка - чемпіон України з легкої атлетики; М.Сельник - МС з велоспорту, чемпіонка України; В.Артеменко - МС з боксу, чемпіон України; Л.Мисяк - МС з плавання, призерка СРСР, чемпіонка України; С.Мальков - МС з самбо, чемпіон України; Ю.Чопей - призер СРСР з самбо, чемпіон України; П.Мамадов - срібний призер світу і Європи; вихованці відділу самбо - В.Безкоровайний, А.Головань, В.Демченко, Л.Огородник, М.Коваленко, А.Кантур, В.Онищенко, В.Баландін, А.Соловей, О.Леміш, А.Матус.

На спортивних відділеннях працюють: О.Дубрава (бокс); В.Матвеев, В.Плотонова, О.Анечкін (плавання); В.Орехов, В.Бондаренко (футбол); І.Білостоцький (настільний теніс); тренера з самбо - МС СРСР В.Онищенко і Заслужений тренер України, МС СРСР А.Кантур.

СК "Молодість" ДП "Спорт-Майстер" ВАТ "Центральний ГЗК" не тільки проводить роботу по оздоровленню населення, проведенню спартакіад і турнірів з працівниками комбінату, але й бере участь у змаганнях і спартакіадах міста, області, України, першостях і чемпіонатах Європи та світу.

ФСТК "Північний" ВАТ "Північний ГЗК"

Комплекс створювався протягом 1969-1972 р. У лютому 1972 р. був введений в дію Палац Спорту, а 1973 р. - стрільковий тир і стадіон, у 1974 р. - сауна. До складу ФСТК входять такі підрозділи:

- комплексна ДЮСШ з відділеннями: боротьби дзюдо (тренер - МСМК В.Тронько, дівоче - В.Романько), боксу (тренери - А.Венгеренко, МС СРСР К.Дібровенко, В.Мунтян), плаван-

ня (Т.Курбанова, С.Кравченко, Т.Шупік, О.Брек, Н.Хріснко), кульової стрільби (Заслужений тренер України Г.Чапала та його дружина МСМК, чемпіонка Європи М.Чапала), футболу (Б.Сермінський, В.Півень). Керівник - О.Скуратовський. Він очолив ДЮСШ у 1991р. після К.Волкової;

- колектив фізичної культури з секціями: волейбол (С.Бондар), гирьовий спорт і армспорт, художня гімнастика (МС СРСР Д.Костюченко), групи здоров'я і ЗФП;

- інструкторсько-методичний персонал.

Першим керівником ФСТК був А.Діамент (1971-1975 рр.), потім А.Кулешов (1975-1984 рр), О.Хмара (1984-1988 рр), В.Сакевич (1988-1989 рр). З 1989 р. головою комплексу працює А.Палієнко.

За підсумками останніх 10 років, колективом ФСТК підготовлено: КМС - 28 чоловік, МС - 8, МСМК - 6 чоловік. Всі МСМК з відділення кульової стрільби: О.Зіненко, М.Чапала, А.Гільченко, В.Заболотня, О.Меніна, Н.Кальниш.

Вихованці спортивного клубу є постійними чемпіонами і призерами спортивних змагань різних рівнів: обласних, всеукраїнських, міжнародних. Так, у 1992 р. В.Романько зайняла 2 місце у Чемпіонаті Європи з самбо і 1 місце у Чемпіонаті України.

Величезних спортивних успіхів досягли спортсмени з відділення кульової стрільби: Н.Кальниш - 1 місце на Чемпіонаті України 1992 р. (тренер О.Скуратовський); 1994 р. - на Чемпіонаті України 1 місце посіла Н.Кальниш МСМК, 2 місце - М.Чапала; на Першості України 1 місце дісталось М.Чапалі; О.Зіненко одержав звання МС за 3 місце у 2 Молодіжних іграх України; у 1995 р. три призових місця Чемпіонату Європи дістаються О.Зіненко МСМК, А.Гільченко стає МС; 1997 р. - О. Зіненко встановлює рекорд Світу серед юніорів з кульової стрільби. До складу збірної України зачисляють: О.Зіненко. Н.Кальниш, А.Гільченко, М.Чапала; у 2002 р. вихованці ФСТК О.Зіненко і Н.Кальниш у складі Національної збірної України з кульової стрільби беруть участь в Олімпійських іграх у Сіднеї та у змаганнях на Кубок Світок; 2001 р. - на Чемпіонаті Європи Н.Кальниш посідає 2 місце; перші призові місця на 3 Юнацьких іграх України виборюють В.Заболотня і О.Меніна.

Радують своїми досягненнями і вихованці відділень боксу, плавання та армспорту. Так, у 1995 р. на Першості України з боксу 3 місця вибороли І.Кравченко і Р.Козловський (тренер - В.Жиров). На наступних Першостях України з боксу вихованці клубу отримали у 1996 р. А.Черген 2 місце; у 1997 р. І.Бочкарь та О.Стебелько 3 місце; у 2001 р. - А.Новоселець і Д.Ареф'єв 2 місця.

Провідною спортсменкою-вихованкою з плавання стала О.Курбанова (тренер С.Кравченко). На її рахунку такі перемоги: 2 місце на Першості України (1995 р.), 1 місце на Юніорських іграх України (1997 р.), 3 місце на Чемпіонаті України (2001 р.).

У 2000 р. на Чемпіонаті Європи з армспорту серед юніорів Д.Ципленков посів 2 місце і став МС, а у 2001 р. Є.Лоушко на Чемпіонаті України з армспорту став другим.

ФОК ВАТ Південний ГЗК

Колектив фізичної культури "Південний ГЗК" був створений у 1954 р. При КФК працювали такі відділення: боротьба (тренер І.Кофман), футбол (тренер Є.Мороз), спортивна гімнастика (тренер В.Ягмурдж), бокс (С.Безфамільний). За спортивні успіхи в розвитку фізичної культури та спорту в 1964 р. було присвоєно Почесне звання "Спортивний клуб "ПівдГЗК". Першим директором став В.Грановський. У 1968 р. був зданий в експлуатацію Палац Спорту з плавальним басейном, головою якого був В.Кожанов. У 1970 р. клуб очолив М.Пронь, у 1972 р. - Е.Ніколаєв, у 1980 р. - В.Порохненко, у 1987 р. - В.Жулавський. Зараз директором працює М.Пронь.

За 38 років СК "Півд.ГЗК" підготував: 2 - МСМК, 54 - МС, більше 165 - КМС. Колектив тренерів-викладачів підготував чимало чемпіонів СРСР: у 1974-75 р.р. - В.Федоров (тренер Є.Дробіна), Т.Ніколаєва - 1980 р. (тренер Л.Ніколаєва), легка атлетика - В.Саламонов 1982 р. (тренер А.Самойленко).

Серед вихованців клубу є також чемпіони та призери України: більярдний спорт (тренер В.Степанов) - М.Параскевич, В.Степанов; легка атлетика (тренер Н.Марчук) - І.Малихіна; городки (тренер І.Білов) - М.Даким, І.Білов, А.Вленків, В.Нескромний; плавання (тренер С.Трофименко) - К.Ізюмова; кульова стрільба (тренер Ю.Віхоть) - В.Лис, С.Білан, Ю.Глазков, В.Будько. Спортивний клуб "ПівдГЗК" за роботу з працівниками комбінату ГПО був нагороджений Спорткомітетом СРСР Почесним Знаком ГПО. Названі досягнення стали можливими завдяки творчій праці всього колективу спортивного клубу.

*Засл. тренер СРСР -
В.Смілова*

*Засл. тренер СРСР В.Смілова з олімпійським
чемпіоном С.Фесенком*

Засл. тренер України та СРСР З.Архангородський

Засл. тренер України та СРСР Г.Кривонос (в центрі)

Спортивно-оздоровчий клуб "Каскад"

Комплекс будували в два етапи, на місці одного з перших засипаних кар'єрів, займався будівництвом профком "Трест Кривбас Шахтопроходка". Спочатку, в 1985 р., був побудований профілакторій, де відпочивали працівники Треста. Поряд будували спортивний комплекс. У грудні 1989 р. прийняли акт про його здачу. Спортивний комплекс назвали "Каскад" саме тому, що в колишньому профілакторії водоспад був зроблений у вигляді каскаду. Директором спорткомплексу став О.Бондаренко. З 1-го січня 1990 р. там відкрили дві секції: бадмінтон та плавання, а вже через місяць працювали і всі інші секції.

Сьогодні в спортивному комплексі "Каскад" працюють такі секції: пауерліфтінг (атлетична гімнастика), міні-футбол, волейбол, бадмінтон, шейпінг, плавання, настільний теніс, великий теніс. Також при спорткомплексі працюють більярд та сауна. Неодноразову призерку міських і обласних змагань команду з пауерліфтіngu готує Г.Лобжанідзе. Його вихованка К.Попова виконала нормативи КМС. На обласній спартакиаді з бадмінтону в м.Дніпропетровську у 2001 р. збірна "Каскаду", до складу якої входили С.Прошкін, П.Карпенко та керівник Ф.Романцев, посіла 1 місце.

Спортивний клуб "Богатир"

КГМК "Криворіжсталь" був заснований у 1964 р. Першим головою був В.Резвов. Культивуються такі види спорту: бокс, боротьба, важка атлетика, легка атлетика, плавання, спортивна гімнастика, волейбол, баскетбол, футбол, кульова стрільба, бокс.

У 1968 р. головою спортклубу був Є.Петушков. Під його керівництвом було відкрито ДЮСШ і почато реконструкцію стадіону "Металург". У 1968 р. спортклуб очолив В.Смик, а у 1970 р. головою спортклубу стає В.Смелова. У 1974 р. спортклуб знову очолює Є.Петушков. Йдуть роки, спортклуб розвивається, як у спортивній майстерності, так і матеріальній базі. У 1978 р. головою стає С.Чепуров, який працює на посаді до 1980 р. А з 1980 р. спортклуб очолює В.Чернятевич. Спортклуб "Богатир" виховував спортсменів, які добре відомі в Україні та за кордоном:

1. С.Фесенко - засл.МС СРСР, чемпіон XXII Олімпійських ігор (Москва, 1980 р.), чемпіон Європи та призер чемпіонату світу з плавання.

2. Г.Ємець - чемпіон і рекордсмен Європи 1984 р. в трійному стрибку у закритому приміщенні, переможець та призер багатьох міжнародних змагань.

3. Ю.Волков - дворазовий чемпіон та рекордсмен СРСР у марафонському бігу, учасник XIX Олімпійських ігор в Мехіко.

4. Л.Сфімова - чемпіонка VI спартакіади народів СРСР з гімнастики.

5. А.Прокошин - чемпіон XVI спартакіади з легкої атлетики.

6. С.Зайцев - чемпіон України, переможець ряду міжнародних змагань 1983-84р.р. з велоспорту.

7. М.Туз - чемпіон світу серед юніорів 1990 р., переможець та призер ряду міжнародних змагань 1991-93 рр. з велоспорту.

8. Н.Просенюк - чемпіон Європи 1993 р., призер, чемпіон світу і ряду міжнародних змагань 1993-94 р. зі спортивної акробатики.

9. В.Тихонов - чемпіон України, неодноразовий призер чемпіон СРСР 1990-92 р.р. з велоспорту.

10. І.Булахова - призер чемпіон Європи та Ігор Доброї волі, переможець та призер ряду міжнародних змагань 1993-94 рр. зі спортивної гімнастики.

11. О.Плетененко - чемпіон та володар Кубка України 1994 р. по пауерліфтингу.

12. Г.Лебедев - підкорювач Евересту у складі збірної команди альпіністів України 1994 р.

13. Є.Бакай - неодноразовий призер чемпіон України, володар Кубка України 2002 р. по пауерліфтингу.

Неможливо залишити поза увагою П.Завізіона – незмінно-го другого лиця в спортивних школах "Богатиря" ДЮСШОР "КГРІ" та Футбольної школи олімпійського резерву. Ця людина являється невидимим диригентом, який вміє вчасно почути, помітити, поправити, підтримати та організувати навчальну роботу так, щоб спортсмен повірив у себе, у свої сили і можливості, сформувати світогляд, підготувати до життя.

Розділ 6.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІСТА

На початку ХХ століття Кривий Ріг виступає як прогресивний, науково-промисловий та культурний центр Донецько-Криворізького басейну. Сюди приїхала велика кількість випускників Петроградського, Варшавського, Харківського та інших інститутів, університетів, спеціалістів гірничорудної промисловості. За даними перепису 1913 року тут працювало 40 інженерів та 82 техніки, які висвітлювали свої міркування з питання розумового, морального, естетичного, трудового та фізичного виховання робітничої молоді в місцевій пресі. Ставилися і питання освіти молоді. Тоді в місті працювало декілька земських, (однокімнатних і двокімнатних) двокласних шкіл, одна гімназія. А коли в 1913 р. постало питання про підготовку власних спеціалістів для гірничорудної промисловості, оскільки проблему вирішити не вдалося, всі освітні заклади були лише початковими. Так, за архівними довідками, саме в 1913 році в місті було відкрито декілька училищ промислового типу для підготовки робітників токарної, слюсарної, столярно-модельної спеціальності. Промислові училища ставили за мету готувати кваліфікованих ремісників для обслуговування гірничопромислових виробництв та давали учням двокласну освіту. Згодом училище перетворилося в гірничорудний технікум, а в 1934 – в гірничорудний інститут, який в наш час одержав статус Криворізького технічного університету.

Щодо спеціальних форм навчання, то окрім промислового училища, тоді ж було відкрито жіночі курси історико-філологічного фаху. Слід зауважити, що на курсах не тільки вивчали літописи, читали, писали твори на літературні теми, а й у вільний час займалися фізичними вправами та рухливими іграми. У цьому плані слід вказати на велику значимість рухливих ігор, оскільки зміст, форми та засоби зробили їх одними з ефективних засобів фізичного вдосконалення. Доцільно нагадати, що окрім рухливих ігор, все більш входили в святкові розваги учнів гімнастичні вправи. У 1930 році на базі курсів було відкрито інститут професійного навчання з факультетом загальнотехнічних та соціальних наук. Впровадження нових, прогресивних

засобів навчання, зокрема природознавства та фізичного виховання, сприяє створенню жіночого спортивного товариства, жіночого тілогартування, жіночої гімнастики, але воно проіснувало лише декілька років. У 1933 році інститут професійного навчання було перекваліфіковано в педагогічний інститут, який у наш час також здобув статус педагогічного університету.

З осені 1929 року фізичне виховання стає обов'язковим предметом у всіх вищих навчальних закладах. У фізкультурно-масовому житті вузів міста і республіки відбулися важливі заходи, у 1931 було впроваджено ГПО; 1934 - БГПО; 1935 -1937 єдина загальносоюзна спортивна кваліфікація та звання "Майстра Спорту СРСР". У 1933-34 навчальному році фізичне виховання у педагогічному інституті здійснювали викладачі військової кафедри, а у гірничорудному інституті викладачі фізичного виховання І.Шаморовський та Г.Стороженко. Було об'єднано фізичне виховання двох вузів, велись пошуки нових його форм, це сприяло ліквідації застарілих обрядів та звичаїв рухливих дій. Викладачі розуміли, що від їх фаху та педагогічної майстерності залежить майбутнє фізичного виховання. Для цього потрібно було вивчити те передове, що склалося в практиці фізичної культури держави та досвіді фахівців по організації фізичних вправ в режимі навчального дня, організації масових фізкультурних заходів та занять в спортивних секціях та групах. Загальними зусиллями викладачів двох вузів був розроблений новий курс фізичного виховання на основі комплексу ГПО, що покращило як успішність, так і фізичний розвиток студентів. Навчальний матеріал спланований на вивчення основних положень і рухів руками, ногами, тулубом. Студенти отримують уявлення про основні компоненти будь-якого руху - напрям, амплітуду, напруження, ритм, темп - і привчаються свідомо керувати своїм тілом. У цей же час значно активізувалася і масова фізкультурна робота. В інститутах починають працювати спортивні секції з окремих видів спорту, а з таких видів, як легка атлетика, спортивна гімнастика, волейбол, важка атлетика, футбол та ГПО успішно виступають на міських змаганнях. Кращими спортсменами гірничорудного інституту того часу були студенти В.Гудзь, В.Калінін, Ю.Кривенко, С.Шеремет, П.Істомін. У педагогічному - І.Шамаровський, Г.Сторожук. Змінилися не тільки форми, а й зміст роботи. З'явилися перші студентські колективи фізичної культури в гірничорудному інституті, що очолював В.Гудзь та

В.Калінін, у педагогічному - В.Дубоград. Це перший студентський спортивний центр, який об'єднав (1931-1936 рік) велику кількість прихильників масових спортивних заходів. На території влаштовувалися невеликі спортивні майданчики, завдяки яким студенти гірничорудного інституту використовували народні засоби оздоровлення та традиційні засоби фізичного вдосконалення. Як свідчать спортивні показники, спортивний рівень значно виріс. До складу майже всіх збірних команд міста входило переважно студентство.

Доцільно нагадати, що фахівці фізичного виховання в гірничорудному інституті Г.Стороженко та його колеги ставили головну мету: розширення спортивної бази та підготовка громадських діячів: інструкторів та суддів з різних видів спорту, а в педагогічному - Г.Толстоп'ятенко готував ще і фізоргів груп та голів бюро спортивних секцій. Все це стимулювало розпорядження спортивних колективів фізичної культури, пробуджувало у студентів інтерес до систематичних занять фізичними вправами, іграми, туризмом.

Зразком фізичної підготовки студентів 1936-1938 років було виконання нормативів комплексу ГПО, так з вересня 1936 року педагогічний інститут почав працювати в новому навчальному корпусі з невеликим спортивним майданчиком в ботанічному саду в заплаві ріки Саксагань. Г.Толстоп'ятенко розробив цілу систему фізичного вдосконалення, яка мала на меті розвивати студентів фізично й духовно, виховувати почуття краси. Виховання фізичних якостей здійснювалося, головним чином, на уроках, у спортивному залі або на майданчику. Отже, урочна форма організації навчання посідає центральне місце, і на цій основі базувалися спортивні групи та секції.

Фізичне виховання в гірничорудному інституті в ці роки зазнало змін. Так, з 1936 року по 1938 рік вуз було перетворено в вечірній філіал Дніпропетровського гірничого інституту і в цей період фізичне виховання як навчальний предмет не проводилось.

З липня 1938 року інститут поновив свою роботу як самостійний навчальний заклад, фізичне виховання та спорт в якому організував старший викладач Г.Стороженко. Разом з випускником Харківського інституту фізичної культури С.Хмельницьким, майстром спорту з боксу та чемпіоном УРСР з цього виду, вони

розширили спортивну базу інституту і дали заняттям, які проводилися на базі комплексу ГПО по чотири години на тиждень, спортивну направленість.

На легкоатлетичному секторі, двох волейбольних та двох тенісних майданчиках, гімнастичному містечку та в спортивно-му залі інституту працювали секції з волейболу, гімнастики, легкої атлетики, боксу, тенісу, футболу, штанги, стрільби, хокею, лиж, шахів та шашок. І, хоча заняття в них носили сезонний характер, багато спортсменів, вихованих тут, стали сильнішими не тільки в місті, але в області. Це легкоатлети І.Світличний, В.Карелов, Ю.Кліменко, Н.Єжель, П.Козинець, В.Звайзгне, Ю.Должанський; гімнасти А.Бажен, Н.Дикова, Л.Могілат, М.Лешинський, Н.Якубовський; боксери Н.Зинчевський, І.Тіковський; лижники П.Козовець, В.Звайзгне; шахматисти Г.Татур, Б.Філімонов, А.Всколер; штангісти М.Штанько та В.Гасаненко. Особливо треба відзначити В.Гасаненка, вперше в інституті і в місті він виконав норму майстра спорту з важкої атлетики у 1938-39 навчальному році.

У період з 1938 по 1941 р. було завершено формування першої студентської фізичної організації інституту.

В літній період 1940-1941 навчального року студенти інституту і в їхньому складі бригада спортсменів, працювали і успішно завершили збір хліба в районі с.Рахманове, а після повернення до інституту почали заняття за новою інструкцією, затвердженою ДУУЗ інструкцією, в основу якої була покладена військово-прикладна фізична підготовка на базі комплексу ГПО СРСР.

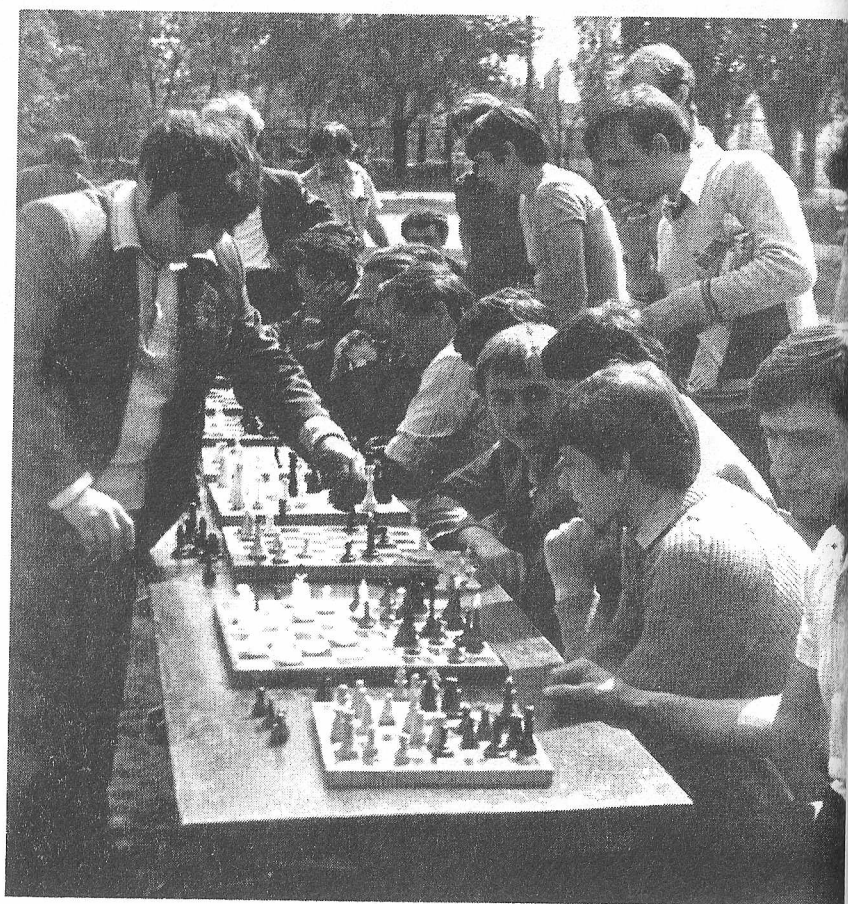
З 1941 по 1945 роки подальша робота з фізичного виховання та спорту різко змінила своє спрямування і стала підпорядкованою завданням підготовки студентської молоді не лише до потреб виробництва, але й оборони Батьківщини. До програми занять було включено рукопашний бій, подолання полоси перешкод, метання гранат, стрільба, легкоатлетичні та лижні кроси. Більшість студентів та співробітників гірничорудного інституту було евакуйовано до Нижнього Тагілу, де вони продовжували вчитися та працювати в нових умовах. Тут вони проходили військову та фізичну підготовку, до програми якої було включено: штиковий бій, подолання полоси перешкод, метання гранат, стрільба, лижні походи, легкоатлетичні та лижні кроси, футбол, волейбол та інші види спорту.

▲ Гандбольна команда Вищої Ліги КДПШ в атаці

◀ Р.Гурська, Рекордсменка з швидкісного плавання України, СРСР, Європи та світу (1977-1981 рр.)

МС СРСР М.Марчик з шахів зі своїми вихованцями

Більше 120 студентів, підготовлених таким чином, були направлені у військові підрозділи Червоної Армії. Однак, незважаючи на велике завантаження навчанням, працею разом із міськими студентами гірничо-металургійного технікуму, будинок якого займав інститут, проводилися й змагання з різних видів спорту, в яких особливо відзначились В.Мартинів, С.Нікулін, Б.Гриненко, С.Горбунов, І. Колотова та деякі інші студенти.

З початком Великої Вітчизняної війни педагогічний інститут було перебазовано в Магнітогорськ і подальша робота з фізичного виховання та спорту змінила своє спрямування. У програму занять було включено: рукопашний бій, подолання смуги перешкод, гранатометання, стрільба, легка атлетика, лижні кроси, медична підготовка. Фізичне виховання і спорт вирішувало задачі підготовки студентської молоді не тільки відповідно до потреб освіти, але й захисту Вітчизни. За героїзм і мужність багато хто з викладачів і студентів отримали бойові нагороди, а випускникам інституту В.Скопенку та Я.Вергуну присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Хочеться відзначити таких студентів як Н.Хорошко (волейбол) та П.Голубович (штанга), які досягли високих результатів у спорті. Після війни вони успішно захистили кандидатські дисертації.

Влітку 1944 року інститути знову було перебазовано до Кривбасу.

1946-1950 рр. було п'ятиріччям відновлення матеріальної бази та формування колективу інститутів з фізичної підготовки. Студенти гірничорудного інституту проходили курс фізичної підготовки під керівництвом викладачів фізичного виховання Г.Стороженка та І.Швеця, які входили до складу військової кафедри. У 1946 році силами студентів-спортсменів та фізкультурного активу було відновлено спортзал вузу, який став центром спортивно-масових заходів. У цьому ж році в інституті нараховувалось більше 70 фізкультурників.

Фізичне виховання в педагогічному інституті проходило під керівництвом Г.Толстоп'ятенка. З 1947 року фізичне виховання було виведено в окрему дисципліну, яка одержала право самостійного предмету навчального плану. Курс фізичного виховання передбачав комплексне вирішення виховних, освітніх і оздоровчих завдань:

- виховання у студентів високих моральних та вольових здібностей, дисциплінованості, формування навичок та потреби у фізичному вдосконаленні;

- набуття студентами системи знань з основ теорії, методики, організації занять з фізичного виховання та спортивної підготовки;

- вдосконалення спортивної майстерності студентів-спортсменів;

- формування уявлення про фізичне виховання як про активний відпочинок;

- зміцнення здоров'я, сприяння правильному формуванню та розвитку організму, прищеплення навичок здорового способу життя, відмова від шкідливих звичок, підтримка високої працездатності впродовж усього періоду навчання.

Фізичне виховання проводилося протягом всього періоду навчання студентів та здійснювалося в таких формах:

- навчальні заняття, які передбачаються у навчальних планах в обсязі 2-х годин обов'язкових та 2-х годин факультативних на тиждень, включені в навчальний розклад факультетів на весь термін навчання;

- заняття в спортивних секціях, самостійні заняття студентів фізичними вправами та спортом (в любительських клубах з бігу, туризму, єдиноборствах), за наданими викладачами завданнями;

- фізичні вправи в режимі дня.

Для практичних занять студенти розподіляються на відділення: основне та спеціальне з урахуванням статі, стану здоров'я, фізичної та спортивної підготовки. Наповненість групи не перевищує 15 чоловік (але не менше 8) на одного викладача.

Графік розподілу програмового матеріалу на навчальний рік складається з урахуванням кліматичних умов та спортивної бази. Теоретичний розділ в обсязі 20 годин викладання в лекційній формі занять. Практичні заняття проводяться у відповідності з програмним матеріалом в обсязі 4-х годин на тиждень. Для контролю та спостереження за динамікою фізичної підготовленості передбачено виконання контрольних вправ та нормативів.

Медичне обстеження студентів проводиться:

- до початку занять з фізичного виховання на перших курсах;

- повторно - на всіх наступних курсах і на початку навчального року.

З кожним роком з'являлися все нові і нові види спорту і тому вони об'єдналися в колектив добровільного спортивного товариства "Наука", першими головами якого були Г.Пиковський, Г.Малєєв, М.Поліщук і т.д.

У 1947 році в Криворізькому державному педагогічному інституті було організовано кафедру фізичного виховання і першим завідувачем став Г.Толстоп'ятенко.

Про популярність спорту в інститутах свідчить той факт, що в змаганнях на кубок міста з волейболу 1947 року приймали участь три чоловічі команди під керівництвом своїх капітанів - В.Ващенко, А.Некрасова та І.Санька, які зайняли перші три місця. У цьому ж році було встановлено 26 рекордів інститутів та міста. Гарні спортивні результати показали студенти не лише на міських, але і на обласних вузівських змаганнях.

З 1948 р. по 1950 р. команди гірничорудного інституту з легкої атлетики та плавання брали участь у Всесоюзній Спартакіаді вузів в Москві, Ленінграді та Одесі. У той період відмінно виступили легкоатлети Ю.Рябо, В.Смирнов, В.Шарун, В.Волгіна, А.Шевченко, плавці В.Діденко, І.Чабан, В.Пономарьов, штапгісти А.Покручин, І. Котов, Л.Шабаш, В.Шетка та інші. У 1950 р. у гірничорудному інституті вперше було створено кафедру фізичного виховання, до складу якої увійшли: Г.Стороженко - завідуючий, М.Косарева, А.Нікітін, А.Зельдін, Н.Макаров, а найближчим часом її поповнили випускники Київського державного інституту фізичної культури В.Попов, О.Бондарь, В.Семенюк, С.Золотько та Н.Федорова.

На кінець 1951 р. студентами вузів було встановлено 62 рекорди, серед яких - 31 інститутський, 18 - міських, 12 - обласних та республіканських.

Час з 1951 до 1954 року можна умовно назвати періодом становлення кафедри фізичного виховання та подальшого розвитку фізичної культури і студентського спорту. У цей період під керівництвом М.Берловича та В.Еремєєва на кафедрах вже працювало 18 викладачів, серед них були і молоді випускники різних спортивних вузів держави, які багато зробили для розвитку фізичної культури та спорту не лише в інститутах, але і в місті.

Спортивні ігри – це завжди таємниця, завжди загадка. Із спогадів В.Пікельного – капітана першої баскетбольної команди міста: "Вперше збірна команда міста виїхала до Дніпропетровська

в 1953 році і програла з рахунком 2:106. Чому такий програш? А тому, що спортсмени не мали уяви про техніку, правила гри, та навіть не мали нормального м'яча".

З 1954 р. керівництво кафедрою фізичного виховання гірничорудного інституту було доручено ст.викладачеві В.Попову, а Радою фізкультури - студенту В.Кисильову. Вони внесли вагомий вклад у подальший розвиток студентського спорту.

На кінець 1955 р. серед фізкультурників в інститутах кількісно переважали чоловіки, з числа яких було підготовлено 5 спортсменів 1 розряду, 39 - другого, 168 - третього, більше 150 значківців ГПО другого ступеня, 13 – громадських інструкторів зі спорту та 53 спортивних судді.

Добрі слова хочеться сказати про члена збірної команди з жіночого волейболу КГРІ (1955-1966) В.Оголяр (Пікельна), яка успішно виступала в спортивних змаганнях, високих вершин досягла в науці, нині доктор педагогічних наук, професор КДПУ.

У 1956 р. в державі було проведено I Спартакіаду народів СРСР, студентський спортивний рух отримав нове спрямування. Ще більше закріпились позиції вузівського спорту зі створенням у 1957 р. Всесоюзного студентського добровільного спортивного товариства "Буревісник", колективи якого було організовано в усіх вузах країни. Таким чином, команди вузів отримали можливість змагатись "знизу-вгору" аж до всесоюзних та міжнародних змагань.

Для подальшого розвитку фізичної культури у вузах міста велике значення мали спортивно-оздоровчі табори. Так, у 1957 р. студенти-спортсмени педагогічного інституту від'їжджали на навчально-тренувальний збір в с.Натало Добрянку Кіровоградської області, а студенти гірничорудного інституту в Велику Олександрівку Херсонської області. З цього часу оздоровчо-спортивний табір став невід'ємною частиною вузівської спортивної організації, місцем масового залучення до занять фізичними вправами та спортом студентів та співробітників.

Помітні зміни відбуваються в спортивно-масовій роботі як в гірничорудному, так і в педагогічному інститутах. Молоді фахівці фізичної культури та спорту З.Архангородський, О.Бондар, А.Нікітін, Н. Келішева, Т.Кирилова проводять спортивні змагання "Шукаємо спортивні таланти". І мета не забарилась. З'явилися перші ластівки в секції важкої атлетики, які згодом

потрапляють у Криворізьку школу важкої атлетики або школу Архангородського. Успішно виступають студенти-спортсмени під керівництвом О.Бондаря.

Великою популярністю користується серед студентської молоді секція скелелазів, яка тренується в районі затопленого кар'єру і невідповідно весною 1960 року студенти-спортсмени Ю.Власенко, В.Чмира, А.Курсин та Л.Соловійов стали чемпіонами Дніпропетровської області з цього виду спорту.

На кінець 1960 р. кількість фізкультурників вузів зростає до 1545 чоловік. Було підготовлено 2 майстри спорту СРСР, 22 першорозрядники, 65 спортсменів другого та 258 третього спортивних розрядів, більше 330 значкістів ГПО, 50 громадських інструкторів та 55 спортивних суддів. Команди інститутів стали чемпіонами Кривбасу з важкої атлетики, велоспорту, стрільби, гімнастики, волейболу, тенісу та скелелазіння.

Таким чином, спортивне п'ятиріччя 1956-1960 р. краще було б охарактеризувати як новий етап у розвитку масового студентського спорту в рамках заново організованого добровільного спортивного товариства "Буревісник".

У 1961 р. кафедри фізичного виховання поповнились молодими викладачами, серед яких були Ж.Каруца, В.Коровін, Є.Леонов, Е.Демиденко та інші. Це дозволило збільшити кількість фізкультурників, покращити навчальну та спортивно-масову роботу, підняти спортивні показники та завоювати 14 перехідних призів та кубків. До 1963 року значно зміцніла секція стрільби, а студент гірничорудного інституту О.Белан вперше виконав норматив майстра спорту СРСР. Значно поширилась географія маршрутів секції туризму інституту, яка завоювала велику популярність серед студентів.

На кінець 1963 року спортивні колективи вузів уже нараховують 14 майстрів спорту, 95 першорозрядників та більш як 700 спортсменів другого та третього розрядів. З числа активістів було підготовлено більше 200 спортивних суддів та громадських інструкторів зі спорту. Найбільш успішно працювали в цей період викладачі та тренери Г.Стороженко, Ж.Каруца, А.Бондар, З.Архангородський, Є.Леонов, Е.Неволін, З.Чердакова, Н.Келішева та громадські тренери А.Белан, В.Басс, С.Бородська, Г.Кощей, В.Таніч, В.Денісенко, В.Голубєв, А.Волошин, Є.Свириденко, В.Щетка та В.Горбатенко.

У 1963 році особливою популярністю серед студентів користувалася легка атлетика - тренер викладач Ж.Каруца, його вихованці В.Сергієнко та Ж.Короткий успішно виступають на міських обласних та республіканських змаганнях. Заслуговує уваги секція з баскетболу тренер-викладач Є.Леонов капітан команди В.Горбач та В.Воробйов.

Спортивні змагання - засіб агітації за спорт, пропаганда ідей фізичної культури. Вони є засобом виховання, спілкування між людьми, представниками різних народів і країн.

На початку 1964 року кубинські студенти, які вчилися в гірничорудному інституті, успішно виступили за спортивний клуб вузу на першість України з бейсболу. Дружна команда спортсменів під керівництвом капітана О.Кастро одержала перемогу у вирішальній зустрічі з командою Київського політехнічного інституту.

Можна сказати, що спортивне п'ятиріччя 1960-1965 років ознаменовано новим підйомом масового розвитку фізичної культури серед студентів та співробітників вузу, подальшим підвищенням спортивної майстерності та встановленням перших зв'язків із закордонними атлетами.

З 1966 р. фізичні колективи вузів працювали над виконанням рішень Ради Міністрів "Про заходи на подальший розвиток фізичної культури та спорту". Конкретними заходами, спрямованими на реалізацію нових потреб, було введення занять з фізичного виховання для студентів III-IV курсів, введення в навчальний процес спортивної спеціалізації з окремих видів спорту та створення клубів за інтересами, що допомогло залучити до регулярних спортивних тренувань багато студентів та співробітників. Систему форм організації фізичного виховання студентів становлять: уроки з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня; позааудиторна спортивно-масова робота; самостійні, індивідуальні заняття та спортивні секції.

В цей період вступають до ладу нові навчальні корпуси зі спортивними залами гірничорудного та педагогічного інститутів. Поруч з навчальними корпусами було закладено спортивні комплекси з ігровими майданчиками та легкоатлетичним ядром.

У 1967 році кафедру фізичного виховання у педагогічному інституті очолив В.Андріанов. Ним, разом з Н.Келішевою, було розроблено робочу програму, в якій визначено обсяг знань, умінь, навичок, а також рівень фізичної підготовки, якими повинен оволодіти студент.

*Парад ведучих спортсменів міста **О.Бондар**,
В.Андріанов, **В.Кравчук**, **Г.Кривонос** та інші*

*Збірна команда Кривого Рогу з важкої атлетики.
О.Блищик - учасник олімпійських ігор (другий зліва)*

Викладачі кафедри фізвиховання гірничо-рудного інституту. 70-ті роки

Викладачі кафедри фізвиховання Криворізького педагогічного інституту. 70-ті роки

1967 та 1969 роки пройшли під знаком великого підйому фізично-масового руху та зросту спортивної майстерності. Вже на початку 1969 року в спортивних групах та секціях інститутського спортклубу нараховувалось 2652 чоловіки, на 308 більше, ніж в попередньому році, а на кінець року було підготовлено 3 майстри спорту, 38 першорозрядників та більше ніж 800 спортсменів масових розрядів, при цьому значно збільшився серед них відсоток дівчат. Студенти займалися у 27 групах та секціях, успішно виступаючи на змаганнях та спартакіадах. В цьому ж році спортсмени інститутів брали участь у 22 змаганнях та чемпіонатах, де завоювали 12 золотих та 8 срібних медалей, 44 грамоти та 9 почесних призів.

У інститутах Кривого Рогу створено всі умови для розвитку фізичної культури та спорту (ректори: Ю.П.Астаф'єв та Ф.Мазур). Фізичне виховання передбачене у навчальних планах з усіх спеціальностей, включене у навчальний розклад, що забезпечує виконання студентами науково обґрунтованого обсягу годин на тиждень, активної рухової діяльності, необхідних для нормального функціонування організму. Для морального підвищення спортивної майстерності у вузах на громадських засадах створюються спортивні клуби (Ж.Каруца, А.Сторожниченко).

Метою діяльності спортивного клубу є створення можливостей для задоволення різноманітних інтересів студентів до систематичних занять фізичними вправами, привчання користуватися засобами фізичної культури для збереження і зміцнення свого здоров'я.

Вдало працюють в цей період молоді викладачі кафедри фізичного виховання гірничорудного інституту М.Харичкіна, В.Петруніч, К.Петруніч, Е.Демиденко, Г.Кривонос, які впроваджують нові форми роботи, що позитивно впливають на розвиток опорно-рухового апарату, сприяють розвитку швидкісно-силових якостей, за допомогою застосування як групових так і поточних засобів організації студентів. Викладачі кафедри фізичного виховання педагогічного інституту В.Бабенко, Н.Сухорукова використовують спортивний засіб ведення занять з метою вдосконалення функції органів та систем і основних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, координації, гнучкості) студентів. Це завдяки їх зусиллям та плідній праці інших тренерів-викладачів успішно виступають на змаганнях легкоатлети,

стрілки, борці, волейболісти, баскетболісти, гімнасти, гандболісти та інші спортсмени. Особливої уваги заслуговує збірна команда штангістів на чолі з З.Архангородським. Лише в 1969 році в інститутах було підготовлено 3 майстри спорту СРСР, 12 кандидатів в майстри спорту, 39 першорозрядників, у 1970 році – 2 майстри спорту, 8 кандидатів у майстри, 34 першорозрядники.

Таким чином, п'ятиріччя 1965-1970 можна охарактеризувати як розвиток масового студентського спорту та встановлення високих спортивних досягнень з основних видів спорту. Керівники кафедри фізичного виховання В.Попов, В.Андріанов за короткий час своєї праці разом зі спортивними клубами пройшли шлях від окремих невеликих гуртків до солідних секцій з різних видів спорту. З'являються нові форми і методи організації оздоровчої та спортивно-масової роботи. Це загальноінститутські спартакіади, а згодом спартакіади першокурсників та "Здоров'я".

У тому, що спорт у вузах міста став справді масовим, можна переконалися і на практиці, проаналізувавши ці цифри: 5 рекордів світу, 13 - СРСР, 34 - УРСР. Старт наших спортсменів у найпрестижніших змаганнях стане історичною подією, важливим кроком у визнанні Кривого Рогу не лише промисловим містом, а й культурно-спортивним центром.

Кафедру фізичного виховання гірничорудного інституту у 1970 році очолює великий фахівець у справі підготовки спортсменів вищого ґатунку З.Архангородський. Він разом з його вихованцями В.Силіним, В.Алієвим, В.Даниловим та Б.Папірником здобули всесоюзну славу. Не відстала від штангістів і легка атлетика. Так, вихованець А.Вороніна В.Арефін став чемпіоном України з бігу на стометровій дистанції, Т.Азарова (тренер В.Андріанов) встановлює рекорд міста в бігові на 1500 метрів та стала призером ДСТ "Буревістник". Ці особистості залишили свій помітний слід у історії спорту м.Кривого Рогу. Успіхи спортсменів - це заслуга їх наставників. Це не випадковість, а результат наполегливої співпраці спортсмен-тренер-спортсмен. Багатьом спортсменам-студентам спорт дав дорогу у життя. Прикладів дуже багато, але ми не ставили за мету перелічувати їх.

Фізичне виховання регламентується статутом вищого навчального закладу, Положенням про кафедру фізичного виховання і програмою з фізичного виховання. Фізична культура і спорт є важливим багатофункціональним явищем у житті сту-

дента і виконує ряд соціальних функцій. Так фізичне виховання у педагогічному вузі може певною мірою акумулювати систему завдань для підготовки вчителя до позакласної роботи з учнями. У гірничорудному інституті робота спрямована на забезпечення високого рівня інтенсивності та індивідуальної виробничої праці майбутнього фахівця гірничорудної промисловості тощо. Незважаючи на те, що велика кількість студентів-спортсменів не стала призерами та чемпіонами світу, але вони стали керівниками промислових підприємств і меценатами студентського спорту.

У 1969 р. вдало виступає С.Батищев, В.Уханов і інші, їх наставник З.Архангородський одержує звання "Заслуженого тренера України".

А у 1973 р. Криворізький гірничорудний інститут стає центром підготовки важкоатлетів України. До речі, в цьому ж році проводилась першість країни саме в нашому місті. Центром проведення було обрано міський театр ім. Т.Шевченка. За команду України виступав наш земляк, студент гірничорудного інституту С.Батищев. На цих змаганнях трапилась неприємність. Коли В.Алексеев виконав вправу в поштовху і ставив снаряд, то підлога не витримала і провалилась. У цілому ж змагання пройшли з великим успіхом. За вагомий внесок тренерам Є.Демиденко та Г.Кривоносу у 1973 р. присвоєні звання "Заслужений тренер України".

Місто одержує згоду гірничорудного інституту на відкриття в ньому дитячо-юнацької спортивної школи з важкої атлетики, як резерву великого спорту, головним тренером призначається Г.Кривонос, тренерами - майстри спорту В.Ярошук, В.Мельников, Ю. Іванов, - які і сьогодні готують спортсменів високого класу.

На XII спартакиаді педвузів України з художньої гімнастики у 1972 р. студенти-спортсмени І.Бережна, І.Чорна, Н.Полуяхтова, капітан команди О.Наливайчук, стають чемпіонами змагань під керівництвом Т.Кирилової. Це свідчить про те, що студенти мали можливість не лише добре вчитися, а й культурно цілеспрямовано використовувати вільний час. Спортивні змагання це одна з найбільш ефективних форм організації масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходів для студентів.

У 1974 р. керівництво кафедрою фізичного виховання у гірничорудному інституті знову доручено В.Попову. Спільними зусиллями В.Попова і В.Андріанова було створено міжвузівський науково-методичний центр з поліпшення навчального процесу з фізичного виховання у вузах. З кожним роком спортивно-масова робота у вузах покращувалася, проводилася велика кількість спортивних змагань: чемпіонати, кубки, товариські показові зустрічі. За характером визначення переможця вони ділилися на особисті, особисто-командні та командні. Отже, кожен студент, група, курс чи факультет могли отримати своє спортивне місце.

Традиції фізичного виховання та спорту посідали важливе місце серед інших дисциплін педагогічного та гірничорудного інститутів, спортивні здобутки, як і рідна мова, - наш дорогоцінний скарб і втрачати його не годиться. З'являється молода талановита молодь викладацького складу: О.Залива, В.Комірна, Н.Зайцев, В.Ярошенко, В.Непийвода, Н.Яковлева та інші, вони розширювали мережу видів спорту у вузах, культивували майже 30 видів спорту.

Так у 1978 р. на XV спартакіаді педагогічних вузів Міністерства освіти України звання чемпіонів виборола збірна жіноча команда з баскетболу у складі: Л.Барська, А.Жиденко, Н.Колесникова, А.Кайко, Н.Трофимова, Н.Маркова, А.Мельничук, Г.Душкевич, Н.Онопрієнко (тренер-викладач В.Жулавський). Чоловіча ж збірна команда з волейболу (тренер-викладач В.Петруніч) виборола чемпіонське звання серед гірничих вузів країни. Не відстають від своїх друзів і легкоатлети С.Щоголев, Г.Ємець, А.Любченко, Н.Шаблій. На XVI спартакіаді Міністерства освіти України чемпіонський титул одержали майстри спорту А.Прокошин, О.Гамін, О.Довлад. Кандидатами у майстри спорту стали В.Збишко, А.Левко, Н.Береславець (тренер-викладач В.Андріанов).

З кожним роком зростає значення фізичного виховання студентів як в оздоровчо-виховному, так і навчальному процесі. Викладачі кафедр розробляють новий концептуальний підхід до навчального та позанавчального процесів. Намагаючись визначити місце фізичного виховання у системі вищої освіти, ми стикаємося з проблемою співвідношення духовного і тілесного, фізичного і психічного у становленні особистості як творця і носія тієї чи іншої культури.

У 1984 р. кафедрі фізичного виховання у педагогічному інституті очолює І.Юсупов - кандидат педагогічних наук, доцент, а в гірничорудному - В.Андріанов.

Переглянута система навчального процесу та спортивно-масових заходів, яка стала більш конкретною для покращення здоров'я, підвищення працездатності та розвитку духовних, фізичних якостей студентів.

Нині на арену виходять нові групи спортивного вдосконалення, одна з них - настільний теніс. До неї входять В.Глинчакова, І.Вовк, згодом О.Сікора (тренер М.Зайцев). Вони стають переможцями республіканського рівня, а О.Шаркова та М.Корсічков входять до збірної команди України з кульової стрільби (тренер Г.Сарапін).

Нові зміни проходять у керівництві кафедрами фізичного виховання, В.Андріанов повертається до педагогічного інституту, в гірничорудному інституті кафедрі фізичного виховання очолив В.Непийвода. На спортивній арені з'являється нова кафедра фізичного виховання у Криворізькому економічному інституті. Першим завідувачем у 1987 р. стає А.Березовський. Кафедра мала невеликий склад викладачів: Р.Гринюк, М.Вашенко, Л.Ковтун, В.Славина.

Нові завдання ставлять ректорати перед кафедрами фізичного виховання: покращення матеріально-спортивної бази, підвищення якості навчального процесу та спортивного вдосконалення студентів-спортсменів. До речі, перші спортивні кроки члена збірної країни з ручного м'яча О.Цигиці зроблено у команді педагогічного інституту. Дуже велика кількість студентів-спортсменів з'являється у вузах Криворіжжя це Л.Цибулько - боротьба дзюдо, О.Романов - баскетбол, В.Біляков - кульова стрільба, І.Гречихіна - баскетбол, І.Лебедева - баскетбол, Ю.Петруніч - волейбол, М.Семенюк, О.Цигиця - ручний м'яч, Ю.Саламаха - гирьовий спорт та інші. Але за браком коштів не всі команди могли вижити, лишилася лише чоловіча команда з баскетболу (тренер В.Непийвода), яка і зараз успішно виступає у чемпіонаті країни.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту на 2005-2010 рр. ставить перед завідуючими кафедрами фізичної культури вузів міста - В.Андріановим (КДПУ), В.Непийводою (КТУ), Ю.Суботою (КЕІ КНЕУ) нові завдання: забезпечити сучасною педагогічною технологією викладання

предмету "фізичне виховання" на високому рівні. Викладачам з науковими ступенями і званнями та аспірантам В.Марчик, М.Ващенко, О.Порохненку, В.Комірній, А.Куцику, Г.Матуковій більш ретельно поєднувати наукові доробки в навчально-виховній роботі. Заслуженим тренерам та майстрам спорту Г.Кривоносу, І.Послушному, В.Ярошуку, К.Петрунічу, І.Гричихиній передавати свою спортивну майстерність талановитій молоді. А викладачам І.Мінжориній, Н.Макаренко, С.Поліщуку, О.Письменному, І.Рудю, В.Карпову, О.Терещенко, В.Петрунічу, М.Корчинському, В.Ореховій, Н.Сахно, Ісаєвій забезпечувати студентську молодь руховою активністю, спортивними змаганнями, пропагувати здоровий спосіб життя, організовувати курси, факультети, які необхідні для нормального проведення навчального процесу та вільного часу студентів.

За останні роки викладачами було проведено сім науково-практичних конференцій, опубліковано більше 200 наукових статей, 25 навчальних посібників, захищено 4 кандидатські дисертації.

Нині успішно виступають дві команди вищої ліги з баскетболу "Кривбасбаскет-Люкс" (КДПУ, тренер С.Поліщук) та "Академія" (КТУ, тренер В.Непийвода).

Розділ 7. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ КРИВОРІЖЖЯ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Великі політичні, соціальні, економічні зміни відбулися в СРСР в кінці 80-х років ХХ століття. Склалися сприятливі умови для відновлення суверенітету радянських республік. У 1991 році 24 серпня Україна стала незалежною державою. Ця подія позначилася на всіх сферах суспільного життя республіки. У період становлення України, як самостійної держави, далеко не одразу з повною відповідальністю поставилися до питань і завдань формування нових підходів і нових принципів зміцнення системи фізичної культури і спорту в республіці. І все ж дещо робилося вже тоді. Так, 24 грудня 1993 року президент України Л.Кравчук підписав Закон України “Про фізичну культуру і спорт.” Цей Закон визначав загальні правові, соціальні, економічні і організаційні основи фізичної культури і спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, у зміцненні здоров’я громадян, досягнення високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту.

Фізична культура і спорт на Криворіжжі стає невід’ємною складовою частиною формування загальної та професійної культури особистості. Так, на засіданні виконкому у 1993 р. відповідно до Законів України “Про освіту”, “Про фізичну культуру і спорт” та з метою покращення фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в дошкільних, середніх загальноосвітніх, професійно-політехнічних і вищих навчальних закладах міста було схвалено програму “Діти”.

Особливого значення це набуло і тому, що Кривий Ріг – екологічно небезпечне місто. Екологічний стан значно впливає на організм молодої людини, яка має в умовах нових економічних відносин у державі витримувати значні навантаження різного спрямування, тому фізична культура і спорт є найбільш економічно вигідним та ефективним засобом профілактики захворювань населення, збереження його генофонду.

Враховуючи зростаючу кількість дітей, які регулярно займаються фізичними вправами, у 1993 році в місті здано в експлуатацію нову загальноосвітню школу з двома спортивними залами, декілька дитячих комбінатів з плавальним басейном (Довгинцівський р-н) організовано ФСК за місцем проживанням - "Атлет" (Дзержинський р-н), закінчено ремонт стадіону в парку відпочинку ім.Павлова (Центрально-Міський р-н); проведено 125 міських, 50 обласних та 17 республіканських змагань. Підготовлено 5 майстрів спорту Міжнародного класу, 22 майстри спорту України, 88 кандидатів у майстри спорту, 660 спортсменів стали Чемпіонами і призерами світу, Європи, республіканських та обласних змагань.

Проте, давайте спробуємо підійти до аналізу програми "Діти".

Так, відділ народної освіти і міськспорткомітет планували заходи щодо покращення фізичного виховання дітей у дошкільних закладах та загальноосвітніх школах. Найбільш суттєвим там є те, що у 1995 році у дошкільних закладах міста ввійшли в дію 32 дитячих плавальних басейни, 41-малий спортивний зал, 87 спортивних кімнат з різним дитячим спортивним обладнанням та інвентарем, 99 спортивних майданчиків для малят, у дошкільних закладах міста введено обов'язкові заняття з фізичної культури, ранкової гімнастики, фізкультурно-розважальні ігри тощо. В 96 загальноосвітніх школах введено третій урок з фізичної культури: з них в 40-а повністю з I-XI класах, а в 56-и школах частково, де дозволяють умови. З метою подальшого розвитку фізичної культури і спорту, за місцем проживання в місті працює 17 підліткових фізкультурно-спортивних клубів, де займаються 4 939 дітей та підлітків. А для спортивного вдосконалення почали працювати 19 дитячо-юнацьких спортивних шкіл з 25 видів спорту. З них 7 дитячо-юнацьких клубів фізичної підготовки і три спеціалізовані школи олімпійського резерву.

Загальна кількість тих, хто займається спортом, більше 12 тисяч юних спортсменів. Щоденне виконання фізичних вправ зміцнює м'язи, збільшує рухливість суглобів, розвиває силу, гнучкість та сприяє формуванню правильної постави. Загальний обсяг рухової активності спортсменів доведено до 8-10 годин на тиждень, що відповідає науково обґрунтованим нормам, враховуючи санітарно-гігієнічні норми і вимоги техніки безпеки.

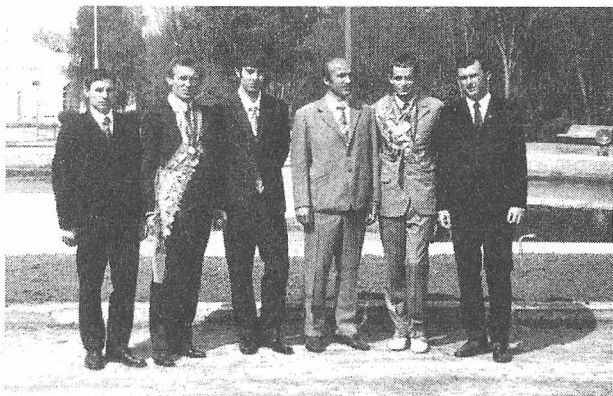
*МС з легкої атлетики
К.Гордієнко*

МС СРСР А.Яцунок

МС СРСР А.Прокошин, МС МК Ю.Волков, В.Андріанов

▲ *МС МК Ю.Волков, І.Коваленко, І.Шостяк, В.Войнов*

◀ *Майстер спорту з легкої атлетики Г.Ємець*

▼ *Майстер спорту СРСР А.Воронін, МСМК Ю.Волков*

Фізичне вдосконалення, оволодіння певними видами спортивної майстерності неможливо уявити поза зв'язком із вольовими зусиллями, свідомою і цілеспрямованою діяльністю самих спортсменів. Так в 1995 році чемпіонами і призерами світу, Європи стали: І.Ломоносова - боротьба самбо (вихованка ДЮСШ Новокриворізького гірничо-збагачувального комбінату), О.Зіненко - кульова стрільба (ДЮСШ Північного гірничо-збагачувального комбінату), О.Рурак - легка атлетика (студентка технічного університету), І.Дорошенко - важка атлетика (СДЮШОР технічний університет), Т.Жовтолуп - спортивна акробатика (ДЮСШ № 1). З 36 видів спорту, які культивуються на Криворіжжі, кращих показників досягли федерації: легка атлетика, дзюдо і самбо, важка атлетика, кульова стрільба, акробатика та ряд інших. Керівники цих видів спорту провели 134 місцевих спортивних змагання, в яких взяло участь більше 10 тисяч спортсменів, 16 обласних та 12 республіканських. Вони підготували двох майстрів спорту міжнародного класу, 21 майстра спорту України, 75 кандидатів у майстри спорту та понад 90 спортсменів 1-го розряду. Затверджено більше 20 спортсменів кандидатами в Олімпійську збірну.

Незважаючи на важке фінансове становище і ті труднощі, яких зазнають колективи фізичної культури, ДЮСШ, кафедри фізичного виховання, в місті спорткомітетом нагромаджено визначний досвід роботи щодо збереження фізкультурних кадрів та спортивної бази міста. Можна назвати цілий ряд колективів фізичної культури, де фізична культура і спорт стали складовою частиною життя.

Цікаво організоване спортивне життя студентів педагогічного, технічного та економічного університетів. Міцна спортивна база, добре відремонтовані спортивні споруди дають можливість студентам систематично займатися під керівництвом досвідчених фахівців фізичними вправами і спортом протягом усього періоду навчання. То ж, даремно працюють наші тренери, їх знання та досвід націлені на підготовку вихованців до участі в міжнародних змаганнях у складі національних збірних України з усіх видів спорту.

Ні для кого не секрет, що 1998 рік на XXVI Олімпійських іграх в Атланті (США) серед 234 спортсменів України, було три представники Кривбасу: це О.Рурак, К.Рурак (легка атлетика), О.Блищик (важка атлетика). А С.Трифенова (легка атлетика – колясочниця) брала участь у X Параолімпійських Іграх у м.Атланті (США).

В цьому ж році помітних результатів на чемпіонаті світу, Європи досягли представники Північного гірничо-збагачувального комбінату з кульової стрільби: О.Зіненко, А.Гільченко, М.Чапала. Вдалим у 1996 році був виступ школярів Л.Бондаренко - теніс (ДЮСШ № 4), Т.Попової - художньої гімнастики (ДЮСШ № 5). Але головна робота місцевих спортивних організацій була спрямована на виконання Державної програми розвитку фізичної культури і спорту.

З розпадом СРСР втратив юридичну силу Всесоюзний фізкультурний комплекс “Готовий до праці та оборони СРСР” – програмна та нормативна основа радянської системи фізичного виховання. Але науково обґрунтована система оцінки і тестування фізичного стану та підготовки особистості, розроблена провідними вченими, може бути використана і в наш час. Так, 15 січня 1996 року Кабінет Міністрів України своєю постановою вводить “Державні тести і нормативні оцінки фізичної підготовленості населення України”. Основною метою державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України є стимулювання подальшого розвитку фізичної культури серед усіх груп і категорій населення для забезпечення їх здоров'я. Завдання державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України є обов'язковими для:

- дітей дошкільного віку (6 років), що відвідують дошкільні виховні заклади;
- учнів середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних закладів;
- студентів вузів;
- призовників до складу Збройних Сил України;
- осіб, які проходять післядипломну підготовку;
- працівників промислових підприємств, установ, організацій, професійна діяльність яких відбувається в екстремальних умовах.

Інші групи і категорії громадян залучаються до тестування на добровільних засадах. Щоб послідовно вирішувати основну проблему та завдання державних тестів, комітет з фізичної культури і спорту виконкому Криворізької міської ради створив комісію та затвердив суддівську колегію для якісного проведення тестування всіх груп населення Криворіжжя, як по лінії спортивних товариств, так і по територіальному принципу.

Щоб молодь прагнула до ідеального взірця, необхідно з самого раннього віку займатися фізичними вправами та спортом. Спорт - найбільш дійовий засіб за своєю радикальною дією на функції та структури організму людини. А комплекс вправ державних тестів - це зразок мінімальних вимог до рівня розвитку основних фізичних якостей сучасної людини з урахуванням вікових змін та менталітету українського народу.

Практика показує, що не всі дошкільні заклади правильно сприйняли значення державних тестів. Так, із 135 лише в 65 дошкільних закладах афішують, святково проводять відкриття і закриття змагань. Не скрізь переможці в особистому заліку нагороджуються медалями, вимпелами та пам'ятними подарунками.

Серед загальноосвітніх закладів міста, щодо впровадження Державних тестів, слід відзначити ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою в Саксаганському районі. Там із 365 чоловік особового складу ліцеїстів 99 % склали всі нормативи. Це єдиний заклад, у якому, крім 3-х уроків з фізичного виховання, проводяться заняття в групах спортивного вдосконалення. А провідною для них є легка атлетика. Головний викладач - заслужений тренер України Ж.Каруца. Не випадково на міських іграх "Олімпійські надії" команда ліцею зайняла перше місце. Це пояснюється і вмілим поєднанням проведення навчальних занять зі спортивно-масовими заходами.

Серед клубів за місцем проживання слід відзначити Центр спорту для дітей, підлітків та молоді "Олімп" (Саксаганський р-н). На базі цього клубу працюють гуртки ЗФП, карате, спортивного танцю, футболу, художньої гімнастики, волейболу, боксу (директор клубу - Н.Селюта). Вся навчальна робота базується на ефективному використанні народних засобів фізичного виховання, підкріплених народною педагогікою. Комплексний підхід до залучення народних рухливих і спортивних ігор до навчально-виховного процесу - запорука фізичного гарту, високої спортивної майстерності дітей.

Великою популярністю користуються клуби за інтересом і любительські, яких у місті налічується 41. Найбільше їх у Жовтневому районі - 14. У Дзержинському р-ні - 6. Серед цих клубів слід відзначити клуб футболу "Кривбасруда" і клуб з кікбоксингу. Шляхи і засоби роботи клубів різні, але мета одна – відродити національну фізичну культуру.

Так, секція акватлону (підводних видів боротьби), що діє в клубі "Десантник" (керівник клубу - О.Кулішов), прагне відродити козацькі традиції загартування духу і тіла. Спортсмени секції акватлону на всеукраїнських змаганнях посіли призові місця.

Звичайно, добре, коли наше місто прославляють наші спортсмени і тренери. Так, чемпіонами світу серед юніорів зі спортивної акробатики стала трійка дівчат із СДЮШ № 1 - О.Махоріна, Т.Завгородня, С.Науменко (заслужений тренер України - М.Трофименко). Чемпіонами і призерами Європи з кульової стрільби в особистому і командному заліку стали: О.Зіненко, А.Гільченко, М.Чапала з ДЮСШ КФК Північного гірничо-збагачувального комбінату (заслужений тренер України - Г.Чапала). Срібні медалі в командному заліку та бронзові медалі в окремих вправах завоювали на чемпіонаті світу зі спортивної акробатики вихованці СДЮШ № 1 - І.Кожин та О.Вологдін (тренер С.Послушний). Бронзовим призером чемпіонату світу з карате став В.Коржак - клуб "Сен Сьобу", срібну медаль чемпіонату Європи з армреслінгу завоював І.Моїсеєв (КФК ЦГЗК).

Отже, соціальна значимість фізичної культури і спорту досить суттєва. Але основним замовником виховання людини виступає сама держава, яка висуває вимоги до рівня фізичної підготовки та здоров'я нації. І спортсмени Кривбасу зробили свій внесок: 8 майстрів спорту міжнародного класу; 14 майстрів спорту України; 59 кандидатів у майстри спорту, підготовлено в 1997 році. Фундаментом блискучих перемог криворізьких спортсменів є масовість фізичної культури. Використання фізичних вправ та система природного загартування і самовдосконалення - це особливий спосіб життя, де на перше місце разом з фізичними вправами та загартуванням виходить свідомість людини, психічне навіювання, вміння керувати своєю психікою.

Тріумфом у 1998 році можна вважати виступ криворіжців на літніх спортивних Іграх молоді України. Від нашого міста у складі збірної команди області виступило 36 учасників, які принесли в Залік області 888,8 очок. Слід відзначити, що Олімпійські Ігри 2000 року не можуть не впливати на спортивне життя й інфраструктуру міста. Так, міськспорткомітетом для фізкультурних організацій міста визначена інфраструктура видів спорту з урахуванням розвитку цих видів спорту і категорій. Це важка атлетика, плавання, легка атлетика, кульова стрільба, дзюдо.

При умові правильної організації навчальної роботи та з урахуванням розвитку інфраструктури видів спорту переглянуто систему роботи спортивних шкіл міста. Перед тренерами-викладачами поставлена комплексна програма пошуку і виховання спортивно обдарованих дітей та молоді з урахуванням масовості. Спортивні здібності розвиваються та проявляються в діяльності. Різні види спортивної діяльності висувають до людини не однакові вимоги, тому крім загальних спортивних здібностей необхідно розрізняти ще і спеціальні спортивні здібності, на що націлюють міські громадські федерації з 38 видів спорту. У практичній роботі щодо підвищення спортивної майстерності винятково важливе значення мають спортивні змагання. Змагання - органічна, а точніше - завершальна, частина підготовки спортсмена. Вони дають змогу досягнути вищих навантажень, привчають до спортивної боротьби, виховують у спортсменів вольові якості, допомагають оцінювати якість тренування. Це значить, що при умові високої особистої культури тренера, великих знань фахової дисципліни, високого інтелекту та ще і неординарної професійної майстерності, методичної досконалості, зростає та успішно формується спортивна майстерність.

Роль змагань проявляється також і в тому, що вони створюють морально психологічні стимули, сприяють моральному вихованню спортсменів. Так, міськспорткомітет разом з міськими федераціями з видів спорту провели в 1998 році 116 міських спортивних змагань, у яких взяло участь більше 16 тисяч спортсменів, 10 обласних та 12 всеукраїнських. Всі ці заходи дозволили підготувати за цей рік: 2 майстри спорту міжнародного класу, 22 майстри спорту України, 45 кандидатів у майстри спо-

рту. Отже, фізична культура та спорт розв'язують не тільки вузькі завдання, щодо підвищення спортивної майстерності, а і широко-масштабні завдання всебічного розвитку людини. Особливе місце в нашому місті займає фізична культура і спорт інвалідів. Створений і успішно працює спортивно-інвалідний клуб, спортивна федерація інвалідів, яка розробила, а спорткомітет затвердив "Положення про Чемпіонат міста серед інвалідів." Змагання серед осіб з різними вадами проводяться з метою залучення їх до регулярних занять фізичною культурою і спортом, підвищення їх соціальної та психологічної адаптації, підведення підсумків фізкультурно-оздоровчої роботи, визначення підготовлених спортсменів для комплектування збірних команд міста з різних видів спорту. Так, за поточний рік у місті було проведено 6 міських спортивних змагань та 11 фізкультурно-оздоровчих заходів серед інвалідів. Спортсмени-інваліди міста взяли участь в 3-х обласних, 2 всеукраїнських та 3 міжнародних змаганнях. Вдало виступила на зимових Параолімпійських іграх в Нагано Світлана Трифонова, яка завоювала бронзову медаль у лижних гонках. На Чемпіонаті України серед інвалідів В.Перминова та І.Захаров посіли I і II місця з настільного тенісу. Діти-інваліди успішно виступили в спартакіаді "Повір у себе", проведеній Всеукраїнським центром "Інваспорт". І тут дуже важливою виступає загальновідома теза про можливість цілеспрямованого виховного впливу на особистість дитини. Зауважимо, С.Трифопова - взірець для наслідування.

Велику увагу в місті стали приділяти проведенню спортивно-оздоровчих заходів за місцем проживання. У парках культури і відпочинку, на стадіонах протягом року проводилися різноманітні спортивно-масові та фізкультурно-оздоровчі заходи, присвячені різноманітним святкам: Дню Металурга, Дню Незалежності, Дню захисту дітей, Дню молоді, Дню фізичної культури і т.д. В цих заходах брало участь населення всіх вікових груп. У цьому році більше 70 тисяч чоловік вийшли на старт. Одним з наймасовіших видовищ був легкоатлетичний пробіг у Саксаганському районі. Ось що сказав один із організаторів і учасник цього пробігу, тренер з легкої атлетики В.Вірченко: "Біг - це не тільки робота найбільших м'язів у руховому апараті і робота рук, а також і напруження м'язів тулуба та ший. Біг сти-

мулює всі функції і системи організму. Біг - це життя і в громадсько-політичному, суспільному житті". Підготовці спортсменів у місті підпорядкована солідна спортивна база: 7 стадіонів, 14 плавальних басейнів, 104 стрількових тири, 510 спортивних майданчиків, 52 футбольних поля, 152 гімнастичних містечка, 170 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, 1-автомототраса "Спарта-Родео", дві водні бази. У ці скрутні для підприємств гірничо-металургійного комплексу часи утримання спортивних споруд, спорткомітет вивчає питання про передачу цієї бази в комунальну власність міста. Так, ДЮСШ № 2 одержала палац спорту Новокриворізького гірничо-збагачувального комбінату, а відділ освіти виконкому Дзержинської райради одержав палац водних видів спорту комбінату "Криворіжсталь".

Варто нагадати, що на I-х Всесвітніх юнацьких Іграх у Москві І.Катков (настільний теніс) та Р.Лушиков (самбо) посіли III призове місце, М.Чапала, О.Зіненко, А.Гіляченко стали чемпіонами і призерами світу та Європи з кульової стрільби, А.Коваленко зайняв I місце на першості світу з карате, В.Синіцин - III місце на першості світу з карате, В.Зінов'єв - I місце на першості Європи з боксу; С.Нікішин - III місце на першості Європи з хокею на траві група "Б".

Фізична культура і спорт Криворіжжя має визначити стратегію їх розвитку в нових соціально-економічних умовах. Важливим є збереження кількості спортсменів для участі у обласних, всеукраїнських та міжнародних змаганнях, підвищення ефективності фізкультурно-спортивних організацій з урахуванням сучасних тенденцій та вимог.

Розділ 8.

ОСНОВНІ ЗДОБУТКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ КРИВОРІЗЬКЬОГО РАЙОНУ НА МЕЖІ СТОЛІТЬ

“Фізичну культуру традиційно вважають частиною загальної культури” – сказав якось голова спортивного комітету міста І.І.Коваленко. І це не випадково, адже якщо раціонально використовувати засоби, методи та умови, спрямовані на поглиблення фізичного вдосконалення людини, то це найдешевший засіб від усіх недуг та хвороб, а також від хворобливого песимізму.

Сьогодні ніхто відкрито не скаже фізичній культурі “ні”, але й просто сказати “так тримати” явно недостатньо. Все це повинно підкріплюватися конкретними засобами і справами. Всі ці справи та проблеми міської фізкультурної організації вирішує голова спорткомітету І.І.Коваленко разом зі своїми однодумцями із спортивних організацій з різних видів спорту, з людьми, які все своє життя віддали спорту, які не зупиняються на досягнутому і не шукають від улюбленої справи меркантильної користі. А таких людей у нашому місті дуже багато.

Варто нагадати, що у 1946 р. комітет очолював М.Коваль, а у 1950 р. - М.Петров. 1952-1958 рр. - комітет знову очолює М.Коваль, а у 1958-1961 рр. - А.Машура, 1961-1966 рр. - В.Задорожній. Тільки один рік 1966 - комітет очолює А.Шевченко. З 1966р. по 1972 р. комітет знову очолює А.Машура, а 1972-1979 рр. - І.Панченко. І.І.Коваленко займає посаду голови комітету з фізичної культури і спорту виконкому криворізької міської ради з 1979 року. Більше двадцяти років ... Як йому це вдалося?! “Це спортсмени віддають мені частину своєї сили, - жартує І.І.Коваленко. - А якщо серйозно, то, по-перше, думаю про майбутнє і основною метою своєї роботи вважаю збереження спортивної інфраструктури нашого міста, яка формувалась протягом багатьох десятиліть. По-друге, не все треба відкидати, що було створено раніше. Ми повинні брати з минулих набуток все краще для вдосконалення своєї роботи”.

На сьогодні в основному забезпечується виконання державної, обласної та міської програми з фізичної культури серед

мешканців міста. Коли буваєш на тренуваннях і бачиш ті навантаження, які виконують спортсмени, то хочеться зробити все, щоб полегшити їх життя. Так, міськспорткомітет спільно з працівниками житлово-комунального господарства впорядкували 44 комплексних спортмайданчика за місцем проживання городян, а якщо за великим рахунком, то в місті діє 17 стадіонів, 14 плавальних басейнів, 103 стрілецьких тири, 230 спортзалів, 59 фізкультурно-оздоровчих центрів. Потурбувалися вони і про малюків. Так, у дошкільних закладах нашого міста діє 32 дитячих плавальних басейни, 41 дитячий спортзал, 87 спортивних кімнат з різним обладнанням та інвентарем, 99 спортмайданчиків. Кожна спортивна споруда має свій паспорт, у якому визначається перелік інвентарю та обладнання для забезпечення проведення навчальних занять у загальноосвітніх та спортивно-масових закладах. Всі вони відповідають вимогам життєдіяльності, щодо освітлення, теплового та повітряного режиму, умовам проведення змагань. Велику увагу міськспорткомітет приділяє питанню підбору, розподілу та вихованню кадрів. У місті більше 300 колективів з фізичної культури і спорту, в яких працює більше 900 штатних працівників за фаховою освітою.

Любов до фізичної культури і спорту закладається в переважній більшості не в 30 і не в 40 років, а саме у дошкільному та в шкільному віці. Тому і починати треба з дошкільних закладів та з початкової школи. Не випадково Указом Президента України від 1 вересня 1998 року № 963/98 затверджена цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров’я нації”, де записано: “Система кадрового забезпечення сфери фізичного виховання, фізичної культури і спорту має визначити стратегію її розвитку в нових соціально-економічних умовах”. Вона спрямовується на вирішення багатofункціональних завдань і, насамперед, на зміцнення здоров’я населення України, збереження і зміцнення позиції українського спорту на міжнародній арені, підвищення ефективності діяльності фізкультурно-спортивних організацій, впровадження сучасних наукових досягнень, нових механізмів управління ними.

Спорткомітет велику увагу приділяє дозвіллю юних мешканців нових житлових масивів. Організаційними Центрами в

роботі з юними любителями спорту стали клуби: у Саксаганському районі “Олімп” і “Юність”, у Центрально-міському районі, у Довгинцівському - “Гренада”, у Жовтневому - “Молодість”. На сьогодні діє 7 юнацьких спортивних клубів. Великою популярністю у юних мешканців мікрорайонів користуються змагання “Веселі старты”, “Старты надії”, “Юність”.

З кожним роком розширюється мережа любительських спортклубів, у тому числі і господарсько-розрахункових. Число жителів міста, охоплених усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи, більше 60 тисяч. Адже фізичне виховання включає в себе вирішення таких завдань, як розвиток функціональної та фізичної підготовки, розвиток фізичних якостей, засвоєння певного об'єму знань та вмінь, підвищення адаптивних можливостей організму, виховання навичок здорового способу життя, морально-вольових якостей, а в цілому – зміцнення та розвиток організму, виховання всебічно розвинутої особистості.

Комітет з фізичної культури і спорту виконкому міської ради працює в тісному зв'язку з федераціями з видів спорту, яких у місті нараховується більше 30. Зупинимось на одній з них. Це легка атлетика, яку очолює заслужений тренер України Ж.Каруца. Ця федерація працює в місті з 1939 року. Вона підготувала першого олімпійця нашого міста Ю.Волкова – майстра спорту міжнародного класу, неодноразового чемпіона та рекордсмена Радянського Союзу, учасника Чемпіонату Європи та міжнародних змагань. Особливо хочеться ще раз відзначити майстрів спорту Є.Осіннього, А.Вороніна, А.Шерету, Н.Шаблія, Г.Ємця, К.Гордієнко, К.Рурика. Велика кількість змагань з легкої атлетики проходить у місті. Але перш ніж говорити про мету атлетів, хочеться сказати, що рекорди міста фіксуються ще з довоєнних років, є і рекорди з таких видів як багатоборство, марафонський біг, біг з перешкодами. До речі, рекорд з бігу на 110 м з перешкодами було встановлено у 1956 році криворіжцем В.Полозовим, який до сьогодні ніхто ще перевершити не зміг. Сотні і тисячі легкоатлетів виношують мрію про рекорд, але рекордсменом стає не кожний. Рекорди міста з легкої атлетики розглядають не тільки як покращення своєї спортивної майстерності, а як розвиток спортивної культури, їх наукових здобутків

у методиці, техніці. Це здобутки як самих спортсменів, так і їх наставників – тренерів.

Динаміка росту рекордів показує, як змінюються методи тренування та якість рекордних досягнень, але слід сказати, що рекорди Ю.Волкова, Е.Гордієнко, Г.Ємця, М.Желнова, Є.Осіннього – це рекорди світового рівня. Всього в числі рекордсменів міста значаться представники 120 колективів фізичної культури. Рекорди спортсменів нашого міста встановлювалися в різних містах нашої республіки: Київ, Дніпропетровськ, Одеса, Харків і т.і. Крім того, 37 рекордів було встановлено у зарубіжних містах: Брюсселі, Бухаресті, Берліні.

Змагання в естафетному бігу неодноразово захоплювало своєю гостротою мешканців нашого міста. У 1932 році були вперше проведені змагання. Серед збірних команд районів найбільших успіхів досяг Центрально-Міський район. По лінії збірних команд відомі такі ДСТ "Наука", "Буревісник", "Авангард", "Спартак".

Слід відзначити, що першими переможцями були спортсмени гірничорудного технікуму, адже 30-40 р. тому це був найпрестижніший навчальний заклад для мешканців міста. Маршрути естафетного бігу були не великими, 10 етапів, і проходили по центральній вулиці – Поштовій (сьогодні К.Маркса).

А з 1946 року маршрут естафетного бігу на приз газети "Червоний гірник" змінив напрямок і дистанцію. Естафета стартувала біля міського театру ім. Шевченка на пр.К.Маркса, далі проходила вул.Леніна, Українською, Харитонова і знову виходила на фінішну пряму по пр.К.Маркса. Майже 20 років переможцями були студенти гірничорудного інституту, а серед школярів СШ № 8, 22 та ін. У 1970 році естафетний біг на приз газети "Червоний гірник" було переведено на соціалістичну, і проходив він за таким маршрутом: старт – ДК Металургів, вул.Косіора, вул.Рязанова, пр.Миру, пр.Гагаріна, вул.Костенко, вул.Землячки і фініш на вул.Революційній. Цей маршрут свого часу теж було змінено у зв'язку з будівництвом швидкісного трамвая. Міська федерація (голова Ж.Каруца) разом з представниками газети "Червоний гірник", головний редактор В.Штельмах, у 90-х роках затвердили маршрут і встановили 15

етапів, з яких 10 чоловічих та 5 жіночих. Необхідно зазначити, що першість і зараз тримають спортсмени колишнього гірничорудного інституту, а тепер технічного університету. Але були роки, коли перемагав спортивний клуб “Богатир” - 1987, 1994; у 1986 р. – колектив фізичної культури РУ ім. Кірова; у 1990 р. спортивний клуб педагогічного інституту. Естафета – це наймасовіші старты в нашому місті. Як свідчать очевидці, майже кожна сім’я виходить на вулиці, де проходить це свято, щоб уболівати за свою доньку, чи сина, а може за матір чи батька, які виборюють першість у цьому багатоборстві. Кажуть, що не має жодного корінного криворіжця, який не брав би участі в естафетному бігу на приз газети “Червоний гірник”.

За королевою спорту прямує король спорту - “футбол”. Голова федерації футболу В.Новіков. Ми пишаємося, що велика кількість фахівців шкіряного м’яча в різні роки була саме з нашого міста. Це І.Горовий (“Спартак” Москва), І.Бобошко (“Шахтар” Донецьк), В.Євтушенко (“Динамо” Київ) та багато інших. Доцільно нагадати, що в 1959 р. сформувалася команда майстрів “Горняк”, і через п’ять років вона зайняла третє місце у групі “Б”, а з 1970 р. одержала назву “Кривбас”. У 1971 р. „Кривбас” вперше стає чемпіоном України і здобуває путівку в першу лігу. У 1975-76 рр. команда повторює цей успіх, завоювавши звання кращої команди в республіці, здобуває “Рубіновий кубок”, який встановила газета “Молодь України” найрезультативнішим командам другої ліги. Наші майстри з 38 м’ячів забили 60. У 1984 р. – знову успіх, „Кривбас” чемпіон України. У 1997 р. наші футболісти півфіналісти розіграшу Кубка України, у 1998 р. команда стає чвертьфіналістом національного кришталевого Кубка. Кращими бомбардирами в різні роки були: І.Панасенко, А.Яровий, А.Безбожний, Б.Бойко, А.Васін, А.Самсонов, А.Кулік, А.Камінських, В.Дмитренко, О.Чумак, О.Усатий і ін.

Федерацію важкої атлетики очолює І.Послушний – заслужений тренер України. За останні роки федерацією важкої атлетики підготовлено 8 майстрів спорту міжнародного класу, 40 майстрів спорту. Значних успіхів у спорті досягли:

1. Заслужений МС СРСР В.Кравчук – член збірної команди СРСР, чемпіон світу, Європи, СРСР, УРСР, Спартакіади УРСР, срібний призер спартакіади народів СРСР, багаторазовий переможець міжнародних та всесоюзних змагань.

Голова міськспорткомітету О.Машура (1966)

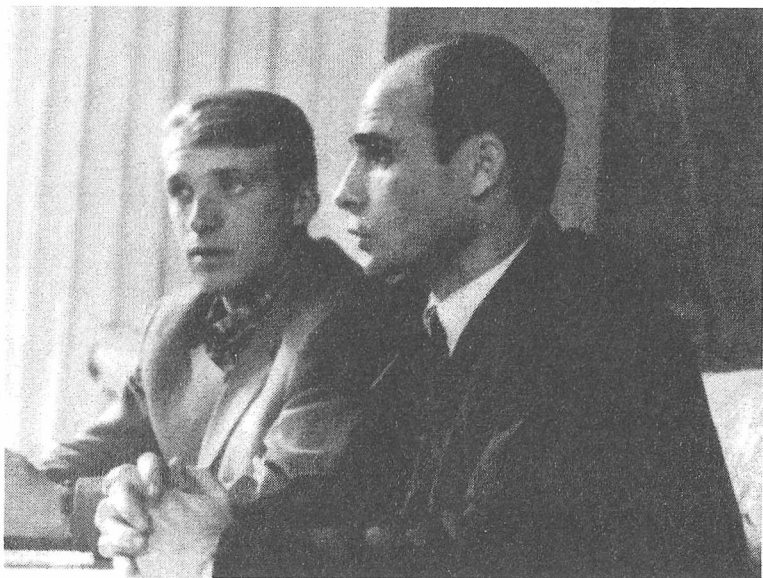

*Засл. діяч фізкультури І.Коваленко з засл.
коментатором СРСР М.Озеровим*

◀ Голова міськспорткомітету
М.Коваль

▼ Голова міського
спортивного комітету
В.Задорожній (1961)

2. Майстер спорту міжнародного класу О.Блищик – член збірної команди СРСР, чемпіон СРСР в окремих вправах, переможець кубка СРСР, чемпіон УРСР, переможець ряду всесоюзних та міжнародних змагань.

3. Майстер спорту СРСР Ю.Жук – член юніорської збірної СРСР, срібний призер першості світу і Європи серед юніорів, переможець першості СРСР серед юніорів, багаторазовий переможець міжнародних всесоюзних та республіканських змагань.

4. Майстер спорту СРСР С.Жданов – член юніорської збірної команди СРСР, переможець міжнародних юнацьких змагань “Дружба”, переможець першості СРСР серед юнаків та юніорів.

5. Майстер спорту СРСР В.Паів – член юніорської збірної команди СРСР, переможець першості СРСР серед юніорів, багаторазовий переможець міжнародних і всесоюзних змагань серед юніорів, чемпіон Універсиади СРСР, переможець першості УРСР і республіканських міжвузівських змагань.

6. Майстер спорту СРСР В.Бажан – кандидат в юніорську збірну команду СРСР, член збірної команди УРСР, призер першості СРСР серед юніорів, переможець першості УРСР серед юніорів, призер Універсиади СРСР та УРСР, срібний призер кубка УРСР і т. д.

7. Майстер спорту СРСР С.Халтурін – срібний призер чемпіонату СРСР, багаторазовий переможець чемпіонатів і першостей серед спортивних товариств, всесоюзних та республіканських студентських змагань.

За минулі Олімпійські ігри до збірної України входили:

- заслужений майстер спорту О.Блищик;
- майстер спорту міжнародного класу В.Бажан;
- майстер спорту міжнародного класу С.Лук’янчиков;
- майстер спорту міжнародного класу І.Дорошенко;
- майстер спорту міжнародного класу Д.Гніденко;
- майстер спорту В.Колесніков;
- майстер спорту Ю.Роздобудько;
- майстер спорту Д.Коробко.

Великою популярністю починає користуватися жіноча важка атлетика. Вже є перші ластівки - Я.Ковальчук – студентка педагогічного університету виборола у 1998 році 3-тє місце на Кубку України (тренер В.Данилов).

Своїми успіхами спортсмени і фізкультурники в значній мірі завдячують нинішнім організаціям і керівникам спорту в Кривбасі. Координують роботу Федерації з різних видів спорту досвідчені фахівці фізичного виховання та спорту.

Акробатика. Один з найдавніших видів спорту, який дав велику кількість майстрів спорту міжнародного класу: Н.Просенко, І.Кожин, А.Вологдін, О.Махоріна та засл.тренер України М.Трофименко. У Кривому Розі функціонує цей вид спорту з 1939 р. Нинішній керівник – С.Послушний (заслужений тренер України).

Баскетбол. Рік народження – 1890. У 1952 р. на XV Олімпійських іграх в Хельсінкі баскетбол став олімпійським видом спорту. У Кривому Розі баскетбол з 1939 р. Нинішній керівник – Ю.Живодьоров.

Бокс. В перекладі з англ. “удар кулака”. Сучасні правила боксу введено в 1867 р., а в 1908 р., на IV Олімпійських іграх у Лондоні бокс отримав Олімпійський паспорт. В Кривому Розі бокс з 1939 р. Нинішній керівник – О.Кучерявий.

Вільна боротьба. Міжнародна любительська федерація боротьби (ФІЛА) була заснована у 1912 р. У Кривому Розі цей вид спорту з 1932 р. Нинішній керівник – А.Пошнакян..

Греко-римська боротьба. Олімпійським видом спорту стала на I Олімпійських іграх в 1896 р. в Афінах. У Кривому Розі цей вид спорту з 1932 р. Нинішній керівник – В.Зуб.

Самбо. Олімпійським видом спорту став на I Олімпійських іграх у 1896 р. У Кривому Розі з 1952 р. Нинішній керівник – А.Кантур. У федерації працює заслужений тренер України Б.Сотник. Велоспорт. Олімпійським видом спорту став на I Олімпійських іграх у 1896 р. в Афінах. У Кривому Розі з 1938 р. Федерація підготувала велику кількість майстрів спорту та відомого тренера України Л.Стеценко. Нинішній керівник – В.Юсупов.

Волейбол. На УІІ Олімпійських іграх у Парижі отримав право на своє існування. У Кривому Розі з 1939 р. Нинішній керівник – О.Залива.

Спортивна гімнастика. Олімпійським видом спорту стала у 1896 р. На I Олімпійських іграх в Афінах. В Кривому Розі з 1932 р. Нинішній керівник – О.Машков (заслужений тренер України).

Художня гімнастика. Дала велику кількість майстрів спорту серед них чемпіонка України І.Попова та інші. У Кривому Розі з 1949 р. Нинішній керівник – С.Яготінцева.

Плавання. Увійшло в програму 1 Олімпійських ігор (1896 р.). Виборювали першість лише чоловіки, а у 1912 р. на У Олімпійських іграх включили жіноче плавання. У Кривому Розі з 1939 р. Федерація підготувала велику кількість МСМК, гордість міста олімпійці: І.Чердакова, В.Ярошук, С.Фесенко, О.Кириченко та заслужених тренерів України М.Лаваль, В.Макарова, О.Абрамова. Нинішній керівник – О.Ржепецький.

Гандбол. Отримав право на існування на УШ Олімпійських іграх. У Кривому Розі з 1952 р. Федерація підготувала майстрів спорту Т.Олексюк, О.Цигицю та заслужених тренерів України В.Осіпова. Нинішній керівник – О.Осіпов.

Стрільба кульова. На 1 Олімпійських іграх в Афінах у 1896 р. стає олімпійським видом спорту. У Кривому Розі з 1936 р. Федерація підготувала велику кількість спортсменів та заслуженого тренера України Г.Чапала. Нинішній керівник – Г.Чапала.

Теніс. Виник у середині ХІХ ст. у Великобританії. Отримав розширення в 20-х рр. ХХ ст. У Кривому Розі з 1962 р. Нинішній керівник – Р.Васильєв.

Настільний теніс. Виник в ХІХ ст. в Англії. З 1950 р. видатні майстри спорту – учасники багатьох міжнародних змагань (Уімблдонський турнір, Кубок Девіса). У Кривому Розі з 1952 р. Нинішній керівник – В.Проценко.

Хокей на траві. В програмі 3 Олімпійських ігор був “ляксо”- національна гра Канадських індієвців з м’ячем та ключками. Сучасний вид спорту визначився в Антверпені на 7 Олімпійських іграх у 1920 р. У Кривому Розі з 1972 р. Нинішній керівник – С.Панасенко.

Шахи. Виник вид спорту в У ст. до н.е. в Індії і називався “По конях”. Перший міжнародний тур відбувся в Лондоні 1851р. У Кривому Розі з 1960 р. За збірну міста виступає майстер спорту міжнародного класу Л.Аслоян. Нинішній керівник – Г.Белоненко.

Шашки. Виникли в 2700 р., до н. е. Всесвітня федерація шашок була заснована в Парижі в 1894 р. і у 1896 р. увійшла до 1 Олімпійських ігор в Афінах. У Кривому Розі з 1940 р. За збірну міста виступає МСМК Б.Симонян. Нинішній керівник – Б.Симонян.

Вітрильний спорт. Включений до 2 Олімпійських ігор у Парижі 1900 р. У Кривому Розі з 1967 р. Нинішній керівник – В.Якубчук.

Гирьовий спорт. На 1 Олімпійських іграх важкоатлети в 1896 р. в Афінах не поділялися на вагові категорії і змагалися в підніманні важелезних чавунних гир. В Кривому Розі з 1939 р. Нинішній керівник – В.Бондарчук.

Карате “Кіокушике”. Виник цей вид спорту єдиноборства в середині ХІХ ст. 1968 року засновано Міжнародну федерацію з цього виду спорту. У Кривому Розі з 1982 р. Нинішній керівник – О.Панчуков. Також в нашому місті існують федерації з карате-до шотокан (голова – О.Андрєєв), кікбоксінгу і муей тай (голова С.Лавренко), традиційного карате-до (голова А.Волошин), козацького двобою (голова С.Петренко), тхеквондо ВТФ (голова В.Балакін), контактного карате (голова В.Коржак).

Більярдний спорт. Це гра з шарами на спеціальному столі. Зародився в Індії, Китаї. В Європі з ХУІ ст., в Росії з’явився при Петрі І. У Кривому Розі з 1985 р.

Футбол. У Кривому Розі з 1916 року. Перша команда “Рот фронт”. Перший тренер Г.Маліков. Нинішній керівник – В.Новіков. Команда “Кривбас” – Вища Ліга України. Президент футбольного клубу “Кривбас” – С.Поліщук, якому присуджено звання кращого президента футбольного клубу Дніпропетровщини, у 2004 р. він був нагороджений орденом “За заслуги” ІІІ ступеня. Кращий тренер Дніпропетровщини О.Таран, кращий тренер юнацьких команд В.Новіков. У 2005 році футбольна команда “Кривбас” (тренер О.Косевич) стала півфіналістом Кубка України.

Окрім вищеназваних видів спорту в Кривому Розі також розвиваються армспорт (голова С.Карачун), автототоспорт (голова Ф.Губаренко), спортивні танці (голова С.Труханов), велоспорт (голова Л.Стеценко), велотуризм (голова Я.Волков), пауерліфтинг (голова О.Плетиненко), аеробіка (голова А.Сацька), скелелазіння (голова Є.Щербак).

Чемпіонка Параолімпійських ігор С.Тріфонова

*Голова міського спортивного комітету (1986)
І.Коваленко вручає нагороду фотокореспонденту
"Червоного гірника" С.Хоменку*

Автородео Кривого Рогу. Тренер Б.Бондар

Розділ 9. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІЗИЧНОГО ТА ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ

Фізичне виховання, як і образотворче мистецтво чи будь-який інший вид мистецтва, це своєрідний творчий процес, який має і духовну основу, характеризується неповторністю та багатогранною системою форм і засобів діяльності. На фізичне виховання впливають культурні, освітні, політичні й економічні фактори. Та важко навіть уявити собі, як впливає мистецтво рухів та фізичних вправ на процес формування тіла людини, на її фізичне здоров'я, досконалість, гармонію, на пробудження творчих можливостей школярів. І все це неможливо без вирішення духовних та загальнокультурних проблем. А тому надзвичайно важливим напрямком слід вважати взаємозв'язки: “людина - природа - культура” і “людина – фізична культура - духовність”. Інтегрований взаємозв'язок мистецтва і фізичного виховання можна уявити собі в таких напрямках:

- природне використання художнього дизайну в спортивній діяльності (а саме: художні елементи, форми; художній дизайн місця тренування і змагань; високо художні кубки, призи, грамоти тощо);

- вдосконалення фізичної статури тіла спортсмена є не що інше як досягнення “художньої” і духовної довершеності його;

- високоморальне, духовне проведення тренувань і змагань забезпечує формування гармонійно розвинутої особистості тощо.

Можна стверджувати, що найпоширенішим і найрезультативнішим засобом на уроках образотворчого мистецтва та фізичного виховання вважається сама природа - сонячні промені, чисте повітря та прозора вода. Тому взаємозв'язок мистецтва з фізичним вихованням має мету спрямувати зусилля не лише на зміну зовнішніх параметрів людського тіла, а і на поєднання духовного та морального виховання учня.

У спорті є художня гімнастика, але ж будь-які спортивні ігри містять у собі елементи творчості - кожен вид спорту, кожен рух може осягатися естетикою і насолодою, а може й порушувати гармонію, викликати, скособочити чи надати негатив-

ні, неестетичні риси. Тому важливо, щоб учитель фізичної культури і спорту мав дуже високий рівень естетичної культури, володів усіма методами і прийомами формування всіх сторін людської натури і постави на законах прекрасного.

Так, як художник, звертаючись до створення картин чи моментів спорту, мусить знати основні закони і закономірності спорту, так тренер (чи вчитель фізкультури) формуванням атлетичної (спортивної) статури учня чи фіксації його найкращих, надзвичайних моментів і ознак, має бути справжнім естетом. Підтвердженням цьому може бути спортивна художня фотографія, що може зафіксувати чарівність вільного, невимушеного польоту, паріння, приземлення тіла, естетику рухів майстрів художніх дій (фіксацій) у спорті і в спортивних іграх. Таким чином, варто ставити питання про злиття естетичних, спортивних та мистецьких підходів у фізичному вихованні і в спорті. Тим більше, що на Криворіжжі виплекані певні традиції у розв'язанні цього завдання. Маємо на увазі співдружність спортсменів і митців, їх плідну взаємодію у досягненні високих результатів як спортивних, так і мистецьких. Яскравим уособленням такої співдружності є непересічна постать Станіслава Хоменка, відомого у мистецькому світі і світі спорту далеко за межами Криворіжжя. Жодна спортивна подія не обходилась без цього чудового фотомитця. Він – особистість, яка не любить богемних тусовок, не хизується своїм талантом, і поводить себе непропорційно скромно своїм досягненням.

За фахом Станіслав Іванович лікар-стоматолог. А фотографія для Станіслава є хобі. Випадки, коли саме з медичних кіл виходили блискучі письменники, співаки, поети не поодинокі. Але С.Хоменко унікальний тим, що досяг висот у фотожурналістиці, не залишаючи основної професії.

Фотожурналіст - важка і копітка робота... Вона нічого не має спільного з уявленням деяких людей: мовляв, що там знімати? Натиснув на кнопку - і знімок готовий. Люди, які погано розбираються у тонкощах цієї професії, називають фотожурналістів фотографами. Але фотограф стоїть на вулиці, а фотожурналіст знімає творчо. Так і Станіслав Іванович... У спортивній фотографії повторити знімок неможливо. Тому він покладає

надію тільки на своє враження. Якимось сьомим почуттям передчуває, що зараз трапиться. Сам спортсмен, ще не знає, що станеться, а С.Хоменко вже готовий знімати. Крім того, йому потрібно ще встигнути зняти інших спортсменів з інших видів спорту. Тому весь час нерви в нього натягнуті як струна. Щоб зробити знімок, часом самому доводиться бігти за спортсменом 300-400 метрів. І жодної хвилини перепочинку. Невипадково в молоді роки він займався легкою атлетикою.

Скільки триває чемпіонат, стільки він і працює.

Був у житті Станіслава Хоменка навіть такий момент, коли саме захоплення фотографією могло круто змінити його життя. Йому запропонували роботу у фотохроніці ТАРС. Це відкривало масу можливостей: робота на японському обладнанні, поїздки за кордон, сама обстановка спілкування з тарсівськими знаменитими фотожурналістами, які з'їжджалися з відряджень з усього світу. Але при всьому цьому квартири йому не обіцяли, треба було мешкати в гуртожитку. Щоб отримати у ті роки хоча б тимчасову прописку в столиці, необхідно було офіційно вважатися холостяком. А тут сім'я, маленькі діти і всі проблеми, пов'язані з їхнім переїздом до Москви. І він... не ризикнув. Хоча хтозна, як би тоді життя повернулося.

Однак Станіслав Іванович не пропускав жодних цікавих змагань, які відбувалися у Москві, жодної спартакіади народів СРСР. Він обов'язково був там. Їздив у Тбілісі, Мінськ, Ленінград знімати великий спорт. І він дуже вдячний своїй дружині, що вона з розумінням ставиться до його захоплення фотожурналістикою. Така підтримка для Станіслава Івановича була і є дуже важливою.

Завдяки фотожурналістиці в житті С.Хоменка відбулося дуже багато цікавих зустрічей. Він був дуже добре знайомий з представниками Міжнародної асоціації спортивної преси, з її президентом Тейлором. Зустрічався також з Самаранчем, і з американським астронавтом Армстронгом, який першим побував на Місяці. Часто спілкувався з багаторазовим чемпіоном світу, рекордсменом Олімпійських ігор Ю.Варданяном, приятелював з багатьма видатними спортсменами.

Знайшов Станіслав Іванович багато професіоналів і серед колег по цеху: Б.Косигін, Р.Карнаух, журналісти "Червоного гірника". Власне, з легкої руки Б.Косигіна він став опановувати саме спортивну фотографію.

Спортсмен завмирає, і Хоменко завмирає. Він зітхне - і Хоменко зітхне. Така от сентиментальна він людина.

Декілька років тому він потрапив в автомобільну аварію. Але Станіславу Івановичу навіть не спадало на думку відпочити, хоча б день побути поза межами своєї фотолабораторії. Він готує свою вже одинадцяту персональну виставку "Кривбас у обличчях", хоче відзняти нашого скульптора О.Васякіна, художника Д.Грибка, ще багатьох цікавих людей Кривбасу.

На сьогодні Станіслав Іванович є лауреатом багатьох міжнародних, союзних, республіканських (якщо говорити термінами минулого) виставок. Його знімки неодноразово друкувалися в проспектах кращих фоторобіт зі спортивної тематики. А останні свої нагороди - дві бронзові медалі - С.Хоменко дістав на міжнародній виставці "Фотоспорт - 98" в Іспанії за серію фоторобіт "Спортивні емоції".

Отже, фізичність і духовність нерозривно переплетені в житті нашого народу. Адже саме через характерні для нас унікальні фотознімки ми можемо обмінюватися всім тим кращим, що придбала наша цивілізація і завдяки цьому зберігатись навіки. Говорячи про духовний потенціал фізичної культури, необхідно сказати декілька слів про кореспондента "Червоного гірника" В.Ткачука. Саме він розкриває у своїх статтях особистість спортсмена, його уміння та навички спортивного вдосконалення, його життя та діяльність. В.Ткачук поєднує у спортсмена духовне багатство, моральну чистоту та фізичне вдосконалення, яке так необхідне у наш час для задоволення потреб, інтересів, звичок.

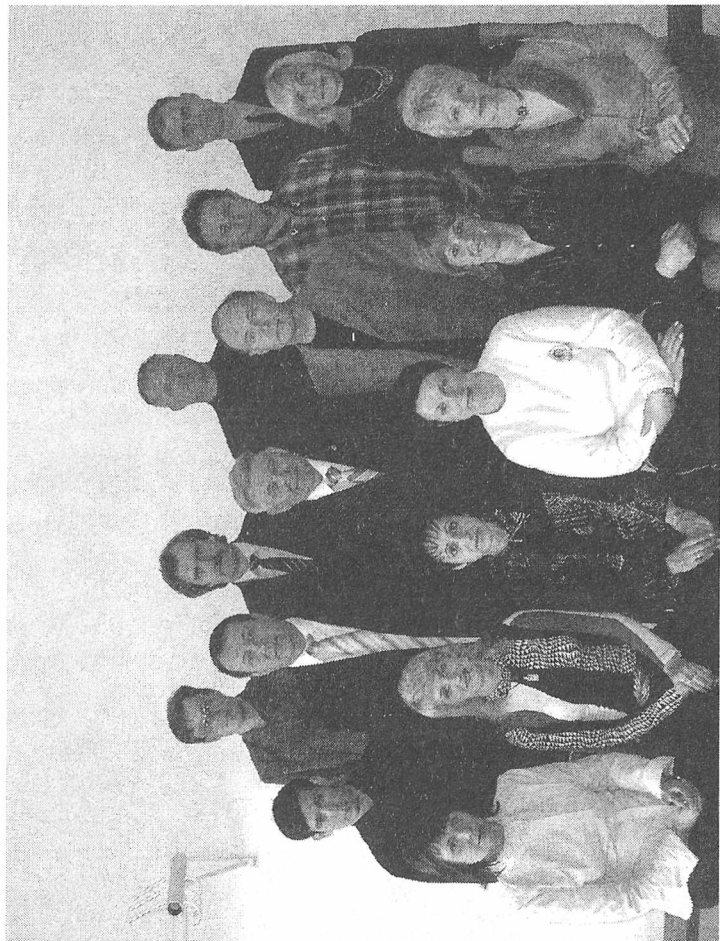
Розвивати людську особистість, сприяти її вдосконаленню, розробляти технічні вимоги з урахуванням специфіки виду спорту, художньо реєструвати рекорди, процес підготовки та вдосконалення кваліфікації суддів - це найвища мета спортивної федерації міста.

*Нагородження переможців щорічного пробігу,
присвяченого Дню Перемоги (9 травня).
В центрі В.Вірченко*

*Головні судді пробігу: засл. тренер України Ж.Каруца,
В.Гринь*

Кафедра фізичовання КДУ. Сьогодні

ПІСЛЯМОВА

Отже, фізична культура як суспільне явище Криворіжжя своїми коренями сягає в дуже далеке минуле. Виникнення і розвиток народних форм, засобів і методів фізичної і військово-фізичної підготовки людини, необхідне взагалі і для охоронних та воєнізованих потреб поселень на території Криворіжжя. З найдавніших часів і до ХУІ, ХУІІІ століть визначалися в основному умовами праці, побуту та політичного становища країни. Розвиток фізичної діяльності в ХІХ столітті і в перереволюційний період йшов двома напрямками: з одного боку створювалися спортивні організації, що мали всі необхідні умови для своєї діяльності, а з другого - зароджувалися робочі спортивні гуртки, що були практично без засобів для свого розвитку.

Післяреволюційний період 1920-1926 рр. характеризується становленням і розвитком фізичної культури на виробництвах, рудниках і в армії - у формі гуртків (при клубах) і воєнно-спортивних загонах Всеобучу на Криворіжжі - як і у всьому тодішньому Союзі.

Довоєнний період 1925-1940 р. характеризувався швидким розвитком фізкультури, проведенням змагань і агітаційних заходів за участю криворізьких фізкультурників. Уже тоді Кривбас відзначився першими своїми перемогами.

У період 1941 року усі матеріальні і культурні цінності, створені трудящими басейну, були знищені і пограбовані гітлерівськими окупантами. Суспільне, культурне і спортивне життя у Кривбасі завмерло. Тисячі криворожан, в тому числі спортсмени, воювали в лавах Радянської Армії на усіх фронтах Великої Вітчизняної війни і в партизанських загонах.

Повоєнний період 1946-1982 роки характеризується швидкими темпами відбудови і розвитком промисловості, культурних і спортивних споруд у Кривбасі, організацією нових фізкультурних колективів і форм, великою кількістю спортклубів, значним зростом масового фізкультурного руху, досягненнями спортивних результатів і виходом криворізьких спортсменів на рівень всесоюзних і міжнародних змагань. Найбільшого розвитку здобули в нашому місті ті види спорту, що мали історично й регіонально обумовлену появу (футбол, важка атлетика, легка атлетика, плавання, стрільба, спортивні ігри, боротьба і бокс). Цьому

значною мірою сприяла наявність тренерських кадрів, місць занять і традиційних симпатій до спортсменів.

У цей час розвиток “криворізького” спорту характеризується своєю безперервністю і поступальним рухом уперед: від нечисленних гуртків до великих спортивних організацій. Необхідно відзначити факт планомірного, а за темпами – прискореного, розвитку криворізького спорту, що відзначився зростанням високих спортивних досягнень, масовим розвитком фізичної культури. Слід нагадати про величезну матеріальну можливість спортивних організацій тодішнього Кривбасу, у розпорядженні якого була одна з кращих спортивних баз України. Але ці великі можливості спортивної бази Кривбасу використовуються здебільшого для масового розвитку фізкультури і спорту ще неналежним чином.

Подальший прогрес спорту на Криворіжжі визначається, перш за все, об’єктивними умовами росту економічної потужності басейну, підвищенням благополуччя і культурного рівня населення, наявністю широко розгалуженої мережі спортивних споруд, залученням до роботи досить великої кількості тренерсько-викладацьких та інструкторських кадрів, необхідним рівнем фінансування, гарними кліматичними умовами, правильно здійсненою агітаційно-пропагандиською роботою та іншими об’єктивними факторами. У перспективі будуть покращуватись і суб’єктивні фактори, ще більше сприяючи розповсюдженню спорту як у великих, так і в малих соціальних групах. Фізична культура і спорт, таким чином, увійшли до повсякденного побуту населення Кривбасу.

Незвичайно великі досягнення в галузі фізичної культури і спорту мали і мають сьогодні школи і спортивні заклади міста. Виховано кілька поколінь фізично здорових працівників і захисників нашого краю і всієї Батьківщини.

Але особлива і конкретна заслуга в спортивних досягненнях належить суто спортивним організаціям, федераціям і закладам, у першу чергу вищим навчальним закладам. Це завдяки їм стало можливим досягти сотні перемог і десятки рекордів нашим землякам на всіх можливих рівнях і змаганнях.

Головна мета будь-якого колективу фізичної культури чи спортивного клубу – це високі спортивні досягнення на змаганнях. Титул чемпіона викликає повагу до спортсмена, який зумів

випередити своїх суперників, а якщо спортсмен подолав рекордний рубіж і став рекордсменом міста, області або міжнародних змагань, Європи чи світу, Олімпійських ігор – це вже подвиг, заслужена слава. Всенародне визнання здобули наші земляки, які представляли наше місто на Олімпійських іграх. Хочеться ще раз нагадати їх імена. У 1968 році у далекому Мехіко на ХІХ Олімпійських іграх виступив перший криворізький олімпієць, представник легкої атлетики з спортивного клубу „Богатир” Ю.Волков. Це була перша точка відліку. На наступних Олімпійських іграх в Мюнхені Кривий Ріг представляв плавець зі спортивного клубу „Гірник” І.Чердаков. А першим чемпіоном з Кривого Рогу став плавець С.Фесенко, представник спортивного клубу „Богатир”, який на ХХІІ Олімпійських іграх у Москві був нагороджений золотою медаллю. На ХХІV Олімпіаді в Сеулі плавець з колективу фізкультури „Локомотив” В.Ярощук здобув бронзову медаль. Активно проявили себе спортсмени Кривого Рогу і на ХХV Олімпійських Іграх у Барселоні 1992 року, де плавчиха О.Кириченко завоювала срібну медаль. В олімпійській команді України на ХХVІ Олімпійських Іграх в Атланті три спортсмени – легкоатлети О.Рурак і К.Рурак та важкоатлет О.Блищик, вихованець СДЮШОР гірничорудного інституту (нині КТУ), представляли місто Кривий Ріг. У 1996 році на Х параолімпійських іграх у складі збірної команди України виступала С.Трифенова, представник клубу „Олімп”. На ХХVІІ Іграх у Сідней місто Кривий Ріг представляло п’ять спортсменів: легкоатлети О. і К.Рурак, важкоатлет Д.Гніденко (СДЮШОР технічного університету), а також майстри спорту з кульової стрільби Н.Кальниш та О.Зіненко (ДЮСШ ФСТК „Північний” ВАТ „Північний ГЗК”). С.Трифенова брала участь у ХІ параолімпійських іграх в Сідней, а на VІІІ Зимових параолімпійських іграх в Солт-Лейк-Сіті). Вона виборола три срібні і одну бронзову медалі у лижних гонках та біатлоні. В ході підготовки до ХХVІІІ Олімпійських ігор в Афінах криворізькі спортсмени вибороли три олімпійські ліцензії: важкоатлети О.Черпак (ДЮСШ Технічного університету), Н.Кальниш (кульова стрільба) та М.Біла (художня гімнастика, ДЮСШ № 5).

Цих чемпіонів-рекордсменів готують визнані фахівці, люди, які дорожать честю клубу, міста, прапором країни. Цілу плеяду відомих на весь світ штангістів виховали Г.Кривонос,

З.Архангородський, за що заслужено отримали звання Заслуженого тренера СРСР. За підготовку чемпіона Олімпійських ігор С.Фесенка звання Заслуженого тренера СРСР було присвоєно В.Смеловій. Цей перелік можна продовжити десятками прізвищ авторитетних спортсменів, тренерів, самовідданих вихователів підростаючого покоління.

За пропозиціями міських федерацій з різних видів спорту, спортклубів, колективів фізкультури, дитячо-юнацьких спорт шкіл, засобів масової інформації комітетом з фізичної культури та спорту виконкому міськради визначено десять кращих спортсменів Кривого Рогу за підсумками сезону 2004 року: Н.Кальниш – заслужений майстер спорту України з кульової стрільби, член збірної команди України, учасниця ХХУІІІ літніх Олімпійських ігор, переможниця чемпіонату та Кубка України (фізкультурний спортивно-технічний комплекс „Північний” ВАТ „Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, її наставник – заслужений тренер України О.Скуратівський), М.Біла - майстер спорту України міжнародного класу з художньої гімнастики, член збірної команди України, учасниця ХХУІІІ літніх Олімпійських ігор, переможниця чемпіонату та Кубка України в групових вправах (дитячо-юнацька спортивна школа №5. тренер – В.Басюк), О.Семеренко - заслужений майстер спорту України з армспорту, член збірної команди України, переможець чемпіонату світу (спортивний клуб „Молодість” ДП „Спорт-Майстер” ВАТ „Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”), Д.Овсов - майстер спорту України з плавання, член збірної команди України, учасник чемпіонату Європи, переможець чемпіонату та Кубка України (спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву №1, тренер О.Ржепецький), Т.Савенко - майстер спорту України з боротьби самбо та дзюдо, переможниця першості світу і Європи з боротьби самбо (спортивний клуб „Молодість” ДП „Спорт-Майстер” ВАТ „Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”. Наставник – заслужений тренер України А.Кантур), К.Баєва - майстер спорту України зі спортивною акробатики, член збірної команди України, учасниця чемпіонату Європи, срібна призерка чемпіонату України (спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву №1, її наставник –заслужений тренер України М.Родіонова), І.Сенай - майстер спорту України з боксу, член юніорської збірної команди

України, учасник першості світу. Переможець першості України (вихованець дитячо-юнацької спортивної школи №10, тренер – С.Криницький), Р.Іванченко – майстер спорту України з баскетболу, захисник баскетбольної команди БК „Кривбасбаскет-Люкс” (президент А.Буряк, тренер – О.Порохненко), С.Нікітенко – кандидат у майстри спорту України з футболу, півзахисник футбольної команди вищої ліги ФК „Кривбас” (наставник – заслужений тренер України А.Пісковець), В.Панасенко – кандидат у майстри спорту з хокею на траві, член юнацької збірної команди України, учасник першості Європи, переможець першості України (вихованець дитячо-юнацької спортивної школи №3, тренер – С.Панасенко).

В цій книзі багато сказано про спортсменів та їх наставників. Хочеться добре слово сказати і про меценатів, які в нових економічних і політичних умовах запропоновують нові форми правління спортивно-масовою та оздоровчою роботою в місті. З’являються нові спортивні клуби, такі як "Ескоріал" та футбольний клуб "Атлант" (започаткували випускники КДПУ Ігор Левицький та Олег Колодій). Аматорський футбольний клуб "Атлант" уже проявив себе у 2004 р. – став переможцем у спартакіаді районів, а в чемпіонаті міста у 2005 р. є лідером (тренер В.Карпов).

Йдуть роки. Будуть нові чемпіонати, спартакіади, олімпійські ігри і є всі підстави сподіватися, що на цих змагання спортсмени-криворіжці займатимуть високі місця, будуть гідно продовжувати справу своїх попередників, а масовий фізкультурний рух набуде належного розмаху і забезпечить зростання здорового покоління молоді фізично і духовно готової до життя і праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухтияров В. Устремленность. Книга очерков к 60-летию Дзержинського району Кривого Рога. – Кривой Рог, 1996.
2. Варгатюк П.Л. Криворіжжя. – Дніпропетровськ, 1969.
3. Варгатюк П., Дольчук А. Рудна скарбниця Півдня. – Дніпропетровськ, 1966.
4. Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології // Соц.культура. – 1990. – №№ 1-7.
5. Довженок Г. Летіла сорока по зеленім гаю // Дитячі та молодіжні українські народні ігри. – К., 1990.
6. Зеленик Д. Восточнославянская этнография. – М., 1991.
7. Іванченко М. Дивосвіт прадавніх слов'ян. – К., 1991.
8. История городов и сел. Украинской ССР. Днепропетровская область. – К., 1977.
9. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. – К., 1990.
10. Ковальчук О.В. Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.
11. Криворізький державний педагогічний інститут (1930-1990). – Дніпропетровськ, 1990.
12. Криворожский горнорудный институт. Краткий исторический очерк (1922-1992). – М., 1992.
13. Наумко В., Артюр Л. Та ін. Культура і побут населення України. – К., 1991.
14. Новик Л., Кан Д. Кривой Рог. Путеводитель-справочник. – Днепропетровск, 1986.
15. Основи національного виховання / За заг.ред. В.Г.Кузя та ін. – К., 1993.
16. Попович М. Мироззрение древних славян. – К., 1989.
17. Пуха І.В. Про школи Запорізьких козаків. Педагогіка: ЗБ. – К., 1970. – Вип. 9. – С. 95-98.
18. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. – М.: Наука, 1987.
19. Січинський В.Ю. Чужинці про Україну. – К.: Довіра, 1992.
20. Скуратівський В. Місяцелік. – К.: Мистецтво, 1993.
21. Стельмахович М. Народна педагогіка. – К., 1985.
22. Український фольклор. Критичні матеріали. – К.: Вища школа, 1978.
23. Федоренко Д.Т. Школа і освіта Запорізької Січі. – Кривий Ріг, 1990.
24. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: В 3 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1990.
25. Червоний гірник. Загальноміська газета.

Андріанов В.Є. Нариси з розвитку фізичної культури і спорту на Криворіжжі. – Кривий Ріг, 2005. - 108 с.

ISBN 966-7388-63-8

УДК 796(09)(477.63)

Наукове видання

Українською мовою

Коректор *Молода Н.І.*

Дизайн та архітектоніка тексту *Багірова Н.В.*

Технічне оформлення *Багіров Б.С.*

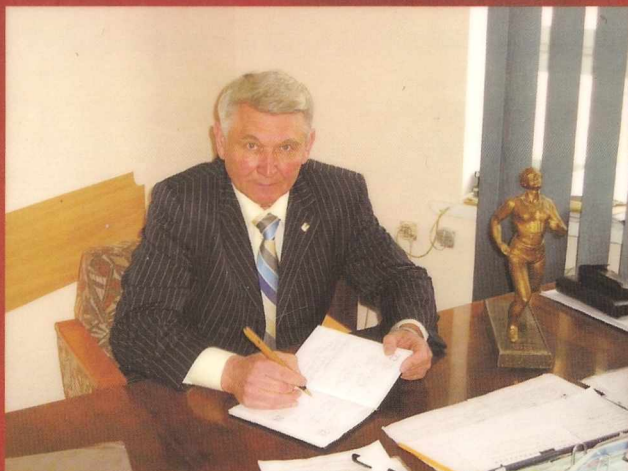
Сдано в набір 25.04.2005. Підписано в печать 10.05.2005. Формат 60x84/16. Бумага печатная. Печать офсетная. Условных печ.л. 5,85. Издание № 108. Заказ № 125. Тираж 500 экз.

Типографія ПФ "Аліса", Україна, г. Кривий Ріг, ул. Інженерна, 31.

Федерація легкої атлетики під керівництвом комітету з фізичної культури і спорту виконкому Криворізької ради та Саксаганського районного спортивного комітету щорічно (починаючи з 1993 року) проводять пробіг, присвячений Дню Перемоги у Великій вітчизняній війні 1941-1945 рр.

Спонсорами пробігу у 2005 році стали:

- ЗАО "Зарайский кирпич", генеральний директор Ковальський Ю.Ю. (Москва) – генеральний спонсор;
- ВКФ "Укркомплект", генеральний директор Маховський Ю.
- Ескоріал, директор Москаленко С.Р.;
- Мажаєв І.Ж.;
- Козак С.Р.;
- Вірченко В.Х.

АНДРІЯНОВ Вадим Євстафійович, доцент, завідувач кафедру фізичного виховання Криворізького державного педагогічного університету, автор понад 80 наукових, методичних та науково-популярних праць.

Відмінник народної освіти, нагороджений виконкомом міської Ради нагрудним знаком "За заслуги перед містом".

Основним напрямком дослідження є удосконалення фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів.